

ОДБРАНА

Војномедицинска академија

У ЗНАКУ
ВЕЛИКИХ
ОЧЕКИВАЊА

Година IV ■ Број 59 ■ 1. март 2008. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

У фокусу

КОСОВО ЈЕ
СРБИЈА

Специјални
прилог

ТЕХНИЧКИ ОПИТНИ ЦЕНТАР

НОВИНСКИ ЦЕНТАР

ОДБРАНА

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

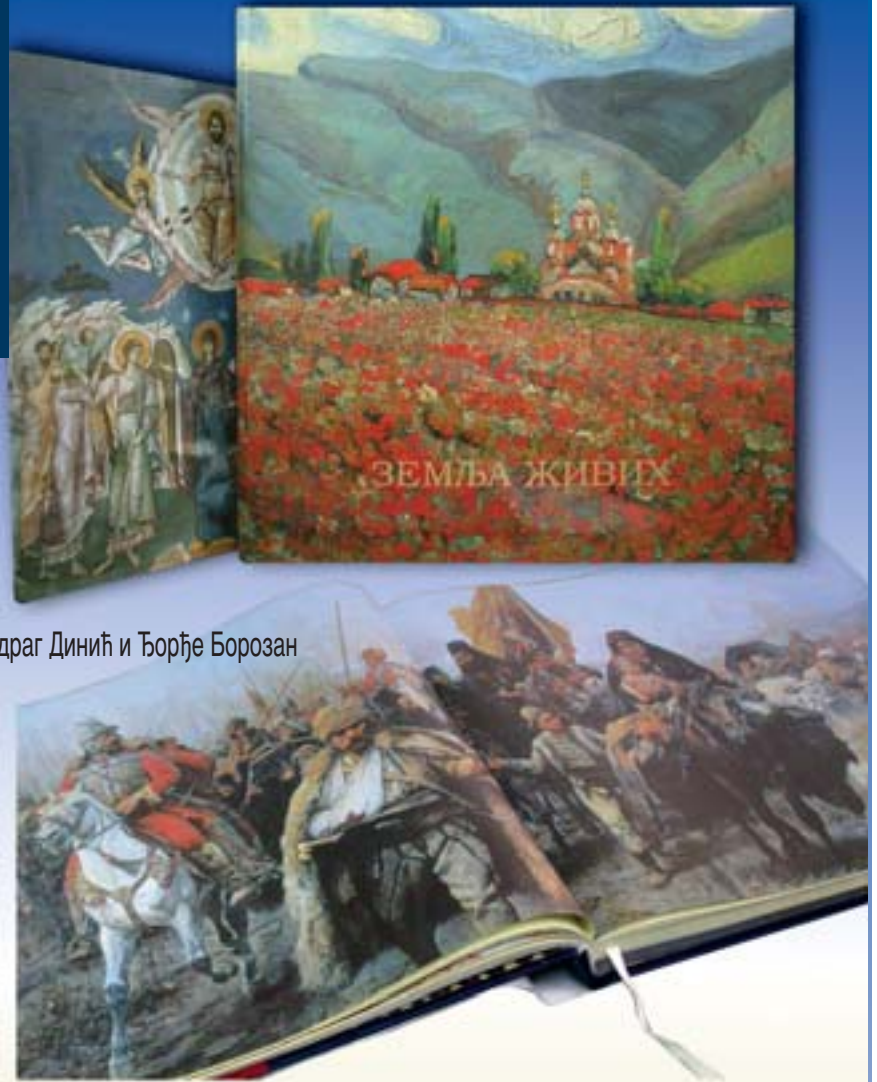
Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање „ЗЕМЉА ЖИВИХ“ који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације.

Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле.

Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 cm. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наручбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3241-026,
телефакс: 011/3241-363. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем примерака књиге: „ЗЕМЉА ЖИВИХ“

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у месечних рата (највише 6)
по динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наручбеницу послати доказ о уплати целокупног износа
увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају
административну забрану (обаразац се добија од НЦ „ОДБРАНА“) оверену
у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....
(име, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте
издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у
(назив ВП или предузећа)

Улица и број

телефон Место и број поште

МП Овера овлашћеног лица

ВОЈНА АКАДЕМИЈА ВОЈНА ГИМНАЗИЈА

Конкурси су отворени до 31. марта 2008.

ПРАВИ ИЗБОР

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влачић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
Предраг Милићевић, Милан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
др Александар Мутавић, Благоје Ничић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 3241-104; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Из фото документације ВМА

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Др Зоран Драгишић, професор Факултета безбедности у
Београду

НА ИВИЦИ ЖИЛЕТА

8

Per aspera

БАШТА ЗА ПЕЧУРКЕ

13

У ФОКУСУ

Протести и реаговања због одлуке о једностраном
проглашењу независности Косова и Метохије

КОСОВО ЈЕ СРБИЈА

14

ТЕМА

Округли сто о моралној компоненти одбране

РАСКОРАК ВРЕДНОСНИХ УЗОРА

20

ОДБРАНА

Обележен Дан Војске Србије

СРЕТЕЊЕ У НИШУ

24

Војномедицинска академија

У ЗНАКУ ВЕЛИКИХ ОЧЕКИВАЊА

28

Центар за обуку у Зајечару

ТИМОЧКА ВОЈСКА

32

ДРУШТВО

Запошљавање пензионисаних војних лица

ПРОЈЕКТИ ДОБРЕ НАДЕ

34

Са галерије
КАД ПУЦАЈУ НЕРВИ 37

Запис са Косова и Метохије
ТАМО ГДЕ ЈОШ ЦВЕТАЈУ БОЖУРИ 38

Паралеле
ИМЕ ДРЖАВЕ ПО АЛБАНЦИМА 43

ТЕХНИКА
Педесет пет година употребе млазних авиона локид Т-33А код нас
ВИШЕ ОД СИМБОЛА 44

КУЛТУРА
Егон Савин, позоришни редитељ
О ХОДУ УНАЗАД 48

Изложба Војног музеја
ДВА ВЕКА ВОЈНЕ УНИФОРМЕ 52

ФЕЉТОН
Пријатељска ватра (2)
ТАКАВ ЈЕ РАТ 54

ТУРИЗАМ
Смучарски полигон Копаоник
ОДМОР ЗА ВОЈНИ ЦЕП 60

ПРИЗНАЊЕ

Недавно једнострано проглашење независности Косова и чињеница да је један број земаља експресно признао ту државу дубоко су поделили међународну заједницу. Неслагасје чланица Савете безбедности или Европске уније о том чину, чак и оштре конфронтације, никога не чуде, јер је у питање доведен међународни правни поредак, који је тешком муком и уз огромне жртве успостављен у прошлом веку. Сила је стављена изнад Повеље Уједињених нација. Погажени су темељни принципи на којима почива међународно право и успостављена је лажна држава по вољи светских силника, који су затворали очи пред чињеницом да се њена независност темељи на неправди и безакоњу.

По њиховим аршинима независност је награда Албанцима са Косова и Метохије за убијање, малтретирање и насилно протеривање Срба и других неалбанца, за паљење српских светиња и затирање културне и духовне баштине српског народа.

Иако су Албанци очекивали брзо признање из више од сто држава, ту лажну творевину до сада је званично признало тек двадесетак земаља. Први је то учинио Авганистан, иако велика већина житеља те далеке азијске земље, вероватно, и не зна у ком делу света се Косово налази. Са друге стране, многе земље врло опрезно прилазе том проблему и пажљиво одмеравају политичке прилике и однос главних фактора у међународним односима.

Тврдње високих представника администрације САД и Европске уније да је реч о преседану који се неће поновити, нису ни довољно убедљиве ни охрабрујуће. Претње да ће се по истом сценарију пробудити многа слична жаришта у свету су оправдане, а поруке да ће следити косовски пут до независности стижу од челника бројних сепаратистичких покрета. Пандорина кутија је отворена, тврде аналитичари збивања у међународној заједници, забринуте за њену будућност и стабилност.

Србија никада неће признати независност Косова и Метохије и, наравно, није и неће бити равнодушна због те незаконите и нелегитимне одлуке привремене Скупштине Косова. Тај став показао је широко народно и државно јединство. У нашим рукама су мирна, дипломатска и правна средства.

Независност јужне српске покрајине никада неће признати ни Срби са Косова и Метохије. Решени су да остану на својим огњиштима и да сачувају корене свог идентитета. Сами то неће успети. Потребна им је подршка државе и шире српске заједнице и њу ће добити у сваком погледу. Неће је признати ни многи искрени пријатељи Србије и српског народа. Не само због пријатељства него, у првом реду, због заштите својих интереса и стрепње да не доживе исту судбину.

Борба за право и правду неће бити ни лака и једноставна, али није ни унапред изгубљена. Само повлачењем одговорних потеза може се поништити самовољно и противправно проглашена независност јужне српске покрајине.

Нереди на улицама Београда, које су у домаћој и светској јавности засенили достојанствене протестне скупове Срба у земљи и расејању, мора се признати, нису одговоран потез. Али ни та шашица демонстраната који су нападали на амбасаде страних земаља и рушили своју престоницу није Србија. Њено право лице видело се испред Дома Народне скупштине у Београду и испред храма Светог Саве на Врачару, те на протестним скуповима у земљи и свету, на којима су Срби показали да нико и никада није успео да их спречи да сачувају своју земљу и слободу. ■

МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ И ГЕНЕРАЛ ПОНОШ ПРИРЕДИЛИ ПРИЈЕМ ПОВОДОМ ДАНА ВОЈСКЕ

Министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба генерал-потпуковник Здравко Понош приредили су пријем поводом Дана Војске Србије, 15. фебруара.

Пријему је присуствовао и председник Републике Борис Тадић и том приликом министру Шутановцу, генералу Поношу и свим припадницима Војске Србије и Министарства одбране честитао праник.

Свечаном пријему у Дому гарде у Топчидеру присуствовали су и потпредседник Владе Божидар Ђелић, министри у Влади Србије, представници државних институција, Министарства одбране и Војске Србије и истакнуте јавне и друштвене личности.

Пријему су присуствовали и страни дипломати и војни изасланици акредитовани у Београду. ■

Р. М.

ПОЛОЖЕНИ ВЕНЦИ НА СПОМЕНИК НЕЗНАНОМ ЈУНАКУ НА АВАЛИ

Поводом Дана државности Републике Србије и Дана Војске Србије – 15. фебруара, председник Републике Србије Борис Тадић, са министром одбране Драганом Шутановцем и начелником Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковником Здравком Поношом, положио је тога дана венац на споменик Незнаном јунаку на Авали.

Венац је у име Војске Србије положио заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Милоје Милетић, у пратњи команданта Ваздухопловства и противваздухопловне одбране генерал-мајора Драгана Катанића и заменика начелника Управе за логистику Генералштаба ВС пуковника Србољуба Петровића.

У спомен-књигу председник Тадић уписао је: „За Србију која ствара своју будућност, чува своје Косово и посвећена је свом идентитету“.

Председник Републике Србије обишао је, том приликом, постројену јединицу Гарде Војске Србије на Авали и, уз звуке војних корачница Репрезентативног оркестра Гарде, поклатио се државној застави.

Поводом Дана државности и Дана Војске венци Министарства одбране и Војске Србије положени су и на споменик војду Карађорђу у Орашцу и на његов гроб у цркви на Опленцу. ■

В. П.

УЛАГАЊЕ У БУ

Министар одбране Драган Шутановац уручио је годишње награде за најбољи научноистраживачки пројекат, докторску дисертацију и магистарски рад у Министарству одбране и Војсци Србије

Честитајући награђенима, на свечаности у Централном дому Војске Србије у Београду министар Шутановац нагласио је да се прави значај годишње награде види најбоље ако се осврнемо на време иза нас: „У времену у коме смо живели, у коме смо дотакли дно живота, упркос свему што нас је задесило, нико није могао да нам одузме знање. Научноистраживачки рад у Србији је био занемарен, али то не значи да нисмо свесни истине да без науке, без научноистраживачког рада, нема развоја, нема будућности. Ситуација у области научноистраживачког рада у Министарству одбране и систему безбедности није на жељеном нивоу. Очекује нас обнављање института и научних установа, почевши од ВМА, што ће се реализовати на основу предлога новооснованог Савета за научноистраживачку делатност Министарства одбране“.

Радна група Управе за стратегијско планирање Сектора за политику одбране, организатора додељивања Годишње награде, којом је председавао пуковник др Митар Ковач, била је једногласна у избору овогodiшњих лауреата, па је за најбољи научноистраживачки рад проглашен пројекат проф. др Беле Балинта, научног саветника са Војномедицинске академије „Прикупљање и криоконзервација матичних ћелија и тромбоцита“. У оквиру тог веома значајног истраживања објављено је петнаестак радова у домаћим и страним научним и стручним часописима, који ће имати немерљив допринос, посебно у лечењу за сада неизлечивих болести.

За најуспешнију докторску дисертацију изабран је рад мајора др Де-

ПОТПИСАН ПЛАН БИЛАТЕРАЛНЕ ВО

У Министарству одбране Републике Србије 21. фебруара потписан је План билатералне војне сарадње за 2008. годину између министарства одбране Републике Србије и Републике Црне Горе. План су потписали начелник Управе за међународну војну сарадњу МО Републике Србије Милорад Перих и шеф Одсека за међународну одбрамбену сарадњу МО Црне Горе пуковник Зоран Бошковић.

Планом су предвиђене посете на високом нивоу и активности из области војноекономске, војномедицинске и научно-техничке сарадње. Договорено је да се област школовања припадника Министарства одбране Црне Горе на Војној академији регулише посебним административним уговором.

На састанку је закључено да План билатералне војне сарадње Србије и Црне Горе, који је први пут потписан, представља само флексибилан оквир који је, ради унапређења сарадње, могуће обогатити новим активностима, уколико се за то укажу могућности. ■

ДУЋНОСТ

јана Стојковића из Управе за стратегијско планирање „Моделу реструктурисања организација посебне намене“, чији се практични значај огледа у доприносу успешнијој реализацији целовитих и корених промена у Војсци и сличним друштвеним институцијама.

За најбољи магистарски рад проглашен је пројекат капетана мр Зорана Бајића са Војне академије – „Одређивање ТНТ еквивалената различитих експлозивних материја“. Највећи значај и допринос овог рада огледа се у истраженим могућностима за повећање безбедности у складиштима убојних средстава.

За Годишњу награду, установљену одлуком министра одбране 2005. године, с циљем афирмације научноистраживачког рада и стимулесања научних радника у систему одбране, овог пута су конкурисала четири научна рада, уз осам докторских дисертација и пет магистарских радова. Поред диплома, лауреатима су уручене и новчане награде.

У име награђених захвалио је професор др Бела Балинт. ■
Д. ГЛИШИЋ

ЈНЕ САРАДЊЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

ДУШАН СПАСОЈЕВИЋ НА ФОРУМУ ЗА БЕЗБЕДНОСНУ САРАДЊУ ОЕБСА

Државни секретар Министарства одбране Душан Спасојевић учествовао је 20. фебруара на Форуму за безбедносну сарадњу Оебса, коме су присуствовали амбасадори и војни представници свих 56 држава чланица те организације

Спасојевић је поновио ставове Србије о одбацивању и поништењу одлуке привремених косовских институција о једностраном проглашењу независности јужне српске покрајине. Он је нагласио да оваква одлука представља кршење основних принципа међународног права, права УН, посебно Резолуције СБ УН 1244 и Хелсиншког акта из 1975. године, на коме је утемељен Оебс.

Током расправе, велико интересовање владало је за одбрамбену политику и процес реформе система одбране Србије. Према речима Спасојевића, делегација Србије на Форуму говорила је и о реформама које су учињене у последњих неколико месеци, од доласка новог менаџмента у Министарство одбране. Он је додао да је пријатно изненађен чињеницом да се десетак представника и амбасадора јавило и одало признање оваквим реформама.

Државни секретар је рекао да ће се признавање независности Косова и Метохије од неких држава негативно одразити на плану међународне војне сарадње, али је нагласио да Србија

наставља даљи процес реформе и модернизације да би се адекватно носила са савременим безбедносним изазовима, ризицима и претњама. ■

САСТАНАК ГЕНЕРАЛА ПОНОША И ДЕ МАРНАКА

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош и командант Кфора генерал-потпуковник Ксавијер де Марнак састали су се 26. фебруара на аеродрому у Нишу.

Генерали Понош и Де Марнак разговарали су о безбедносној ситуацији дуж Административне линије и у зонама одговорности Војске Србије и Кфора.

Двојица генерала су нагласили значај редовне сарадње и размене информација Војске Србије и Кфора на свим нивоима. ■

ДР ЗОРАН ДРАГИШИЋ,
ПРОФЕСОР ФАКУЛТЕТА
БЕЗБЕДНОСТИ
У БЕОГРАДУ

Безбедност једног друштва мора да се сагледа и из перспективе обичног човека, кога свакодневни живот притиска различитим бригама, који осећа несигурност, брине одакле ће му доћи следећи оброк, да ли ће моћи да се лечи ако оболи, хоће ли имати кров над главом. Обичан човек се боји и нових изолација и тајкуна који га могу избацити с посла без икакве одговорности. Све је то извор осећања тешке неправде, које постаје родно место безбедносних проблема. Свако предавање о тероризму зато почињем констатацијом да је неправда родно место тероризма – каже професор др Зоран Драгишић.

НА ИВИЦИ ЖИЛЕТА

Тврди се да униполарни свет глобализације умањује изгледе за велике традиционалне оружане сукобе, а светом доминира нестабилност. У том се свету безбедносни ризици – догађаји који се могу, али не морају десити – појављују као ненамеравана последица намераваних делања. Чинило се да ће након слома Варшавског уговора и останка само једне глобалне силе свет бити много безбеднији.

Истина, могућност најстрашнијег сукоба – нуклеарног – у том тренутку је отклоњена и изгледало је да свет може да одахне.

■ *Професоре Драгишићу, да ли је то само тако изгледало?*

– Надања оних који су наивно поверовали да је оружани сукоб ствар прошлости, брзо су се изјавила. Почели су ратови у СФРЈ и читав низ сукоба који је деведесетих година прошлог века потресао бројне делове планете. То је показало да је свет све само не безбедан. Потом, почетком овог века почела је права епидемија тероризма.

Практично, 21. век је тероризмом и почео, и већ сада можемо рећи да је ово век тероризма. Истина је да се смањила вероватноћа великог сукоба, али се повећала могућност малих сукоба и асиметричних ратова. Такозване мале сукобе не треба потцењивати – до сада, они су однели толико

живота колико би однео један велики рат. Поред тога, организовани криминал је ојачао и постао озбиљна безбедносна претња, јер је прешао у свет политике и може да угрози демократске процесе. Значи, безбедносни изазови су се само променили, а свет је и даље једно веома небезбедно место.

■ *Каква је, на том небезбедном месту, улога војне силе у великој трансформацији света, уз најаву и праксу сталних и превентивних оружаних сукоба?*

– Војна сила није искључена из живота међународне заједнице, чак у унутрашњем политичком поретку многих земаља она добија значајнију улогу. Примера ради, Русија се враћа на светску сцену као велика војна сила. Она је обновила своје војне капацитете, и данас је спремна да парира највећим силама данашњице, што је створило нову безбедносну реалност. Војна сила, према мојој процени, игра све важнију улогу у руском друштву. И у САД војска има веома важно место у развоју тог друштва, а односи између цивилних власти и војске били су веома сложени и варирали од периода до периода.

У решавању међународних сукоба, војска ће и даље имати своје место, али се њена улога знатно променила. Нису то више некадашње гломазне оружане снаге које изводе велике војне операције, у које су укључене значајне ваздухопловне и оклопно-механизоване снаге, јер се природа савремених оружаних сукоба озбиљно мења. Данас се војске више припремају за другачије мисије, као што су наметање или одржавање мира, дакле за ситуације које обележавају савремено друштво.

У борби против тероризма, улога оружаних снага је прецењена, на-

рочито код Американаца. Сада се показује, на примеру рата у Ираку, да је таква политика доживела пораз. Идеја да се оружаном силом мења режим у једној земљи и да се толиком оружаном силом бори против терористичких група, показала се нерационалном и неефикасном. Американци су истрпели велике губитке и уз то нарушили углед који су имали почетком деведесетих година. Данас, САД је у озбиљним проблемима да сачува углед велике и моћне земље који је некад уживала.

Крајем осамдесетих и почетком деведесетих година изгледало је да је Америка неприкосновена, да влада светом онако како хоће и да своје интересе може без проблема да наметне другима. То је могло да функционише током хладног рата, јер је Америка била боља од друге суперсиле, те је путем меке моћи успевала да се наметне. Амерички стратези, међутим, нису разумели да САД нису биле привлачне источноевропским народима због војне моћи, носача авиона, тенкова и сличног, већ због квалитетног живота и слободе, због холивудских филмова, цинса, кока-коле... Укратко, источноевропским народима били су привлачни слобода и висок животни стандард, не војна сила. Покушавајући да војном силом, дакле старим начином, реши нове проблеме, Америка се нашла у проблему.

■ *Улога војске променила се и у Србији. Јасно се профилишу њени нови задаци, али и облик.*

– Анализа реформе домаћих оружаних снага показује да је добро уочено да она није, нити ће убудуће бити, оно што је била некада. Реформски кораци који се чине ради њене професионализације, модернизације, смањења бројности а повећања ефикасности, заснивају се

на добро уоченим проблемима. Српска војска развија се у војну силу која може одговорити потребама свог друштва у условима које 21. век намеће.

Теоретичари безбедности данас воде бројне расправе о методама борбе против тероризма и других асиметричних претњи. Поставаља се питање на који начин решавати социјалну нестабилност и друге изворе угрожавања безбедности. Очигледно је да војна сила нема решења за те проблеме. Она је неопходна као фактор који се бави обезбеђивањем мировних операција, посткризним решавањем проблема, али пре у својству помоћи другим органима него што она сама заузима централно место у решавању тих проблема. Затим, ту је улога војске у цивилној заштити која изискује промену образовних програма, организацијско-формацијске структуре, обуке... Војска мора да се припреми да би могла да изврши те нове задатке.

■ У самом српском друштву чују се мишљења да је војска непотребна, а има и оних који сматрају да је преслаба. Између те две крајности, где Ви видите место Војске Србије?

– Наравно, постоје они који верују да је Војска непотребна и да ће потпуно изгубити важност у 21. веку, али ја се с тим не бих сложио. Мислим да Војска данас можда има већи значај него икад пре. Слажем се да је Србији потребна војска јача од ове коју имамо. Када кажем јача, не мислим гломазнија, већ ефикаснија и боље оспособљена за извршавање оних задатака који се налазе пред њом. Судећи по реформским корацима, и Министарство одбране и Генералштаб тако сагледавају ствари.

Војску, поред тога, морамо посматрати и као важан фактор у остваривању националне кохезије, што је за нас, као подељено друштво, од посебне важности. Зато треба порадити на томе да војска у српском друштву заузме место које јој припада. Морали бисмо много да порадимо на томе, поготово стога што је младима у Србији лакше да се поистовете са војском која се зове Војска Србије и има обележја Србије. Разне југословенске војске сви смо помало доживљавали у неку руку као стране, наднационалне. Данас, Војска у Србији има већи простор него пре да се озбиљно наметне. Први индикатор да је у томе успела биће повећање интереса младих за студије на Војној академији. Она данас делује модерније и озбиљније него пре неколико година, јер је доста урађено на промени наставних планова и програма, а и процеси реформе војног школства су у току, због чега сматрам да ће за кратко време ВА постати атрактивна високообразовна установа која ће моћи да пробере најквалитетније младиће и девојке.

Поновним развојем елитизма војне професије – а војна професија је или елитна или је нема – Војска се може вратити на место које јој припада, да буде јача, стабилна. Пошто је Војска политички неутрална, лако

се с њом може национално идентификовати, због чега она може постати значајан фактор стабилизације националне кохезије. Поред тога, ниједна друга институција нема толики капацитет кохезије као војска. Српска православна црква такође има кохезиони капацитет, али је она усмерена само на грађане православне вероисповести. Исламска верска заједница може да има тај утицај међу муслиманима. Али Војска, пошто нема идеолошки, политички, верски или који други предзнак, може учинити да се грађани Србије преко ње идентификују с државом. Због тога, у ситуацији озбиљне подељености српског друштва и политичке кризе, Војска Србије може бити добар механизам за превађавање те кризе.

Поред те, она наравно има и своју традиционалну улогу, као што је очување територијалног интегритета, суверенитета. Са економским јачањем земље, војни буџет требало би да се повећа, а оружане снаге боље технолошки опреме. У овом тренутку Војска Србије је најјача у региону, а у догледно време може да заузме заиста водећу позицију.

■ Неолиберални концепт друштвеног организовања, подржан информатичком револуцијом, оставља свој траг и на безбедност, глобалну и националну. Како Ви читате тај траг?

– Данас не постоји некадашња подела друштвених формација на социјализам и капитализам, већ само различити облици капитализма. Тако, постоји капитализам Европске уније, дакле капитализам развијеног типа. Постоји и дивљи, односно неолиберални капитализам обележен пљачкашком приватизацијом у већини источноевропских земаља, потом продубљивањем социјалне кризе и јаза између богатих и сиромашних. На једној страни је узак круг веома богатих, а на другој је маса оних који живе веома лоше. За источну Азију је, на пример, карактеристична фантастична стопа привредног раста коју најшири слој становништва уопште не осећа.

Информатичка револуција резултира постојањем све већег броја добро образованих сиромашних људи, посебно у Источној Европи, где је потенцијална елита долази управо из тог слоја. До сада то није посматрано као безбедносни проблем. Међутим, концепт људске безбедности те факторе узима у разматрање када процењује безбедност. Безбедност једног друштва, наиме, мора да се сагледа и из жабље перспективе – из перспективе обичног човека, кога свакодневни живот притиска различитим бригама, који осећа несигурност, небезбедност.

■ Данас у Србији обичан човек се не боји тероризма који је проглашен за највећи глобални проблем. Шта је његова окосница страха, као личног изражаја небезбедности?

– Факултет безбедности спровео је веома озбиљна истраживања на огромном узорку, која су показала да се грађани Србије највише брину одакле ће им доћи следећи оброк, да ли ће моћи да се лече ако оболе, на који начин ће школовати своју децу, хоће ли имати кров над главом... Србија је земља бескућника. У њој је много људи који су избегли са раз-

НАСИЉЕ НАД СРБИЈОМ

Сампроглашена независност Косова и Метохије и признања која су након тога уследила од стране неких држава, представља озбиљно кршење међународног права и принципа на којима почива међународна заједница након Другог светског рата. Безбедносне последице ће се осетити на глобалном и регионалном нивоу. Посебне последице осетиће наша земља, јер ће ово насиље над њом створити услове за развој различитих екстремних група које могу озбиљно дестабилизovati безбедносну ситуацију у Србији.

На глобалном нивоу, ова ситуација ће озбиљно погоршати односе САД и Русије и створити поделе унутар ЕУ. На регионалном нивоу, последице овог противправног чина осетиће Босна и Херцеговина, Македонија, Црна Гора и Грчка, док ће озбиљне економске последице истрпети Хрватска, јер ће регионална нестабилност смањити приходе хрватске туристичке привреде. Речју, самопрокламована независност такозване државе Косово представља још једну озбиљну спољнополитичку грешку САД, чије ће негативне последице трпети читав Балкан, а и саме САД ће озбиљно погоршати свој, ионако лош, рејтинг у свету.

личитих делова СФРЈ. Обичан човек се боји нових изолација, санкција и слично. Људи се боје нових тајкуна, односа приватних власника средстава за рад, јер их могу избацити с посла без икакве одговорности. Дакле, највећи страхови долазе из области економије. Сви ти страхови су извор осећања тешке неправде. Свако предавање о тероризму зато почињем констатацијом да је неправда родно место тероризма. Осећај неправде рађа тероризам и неке друге безбедносне проблеме.

А, уколико постоји огроман број незадовољних људи, нема тог безбедносног система, у ужем смислу те речи, који може да заштити државу и друштво. Смањивање незадовољства у друштву, решавање социјалних проблема, успостављање социјалне правде, у концепту неолибералног капитализма, представљају кораке ка успостављању друштвене стабилности и безбедности. Остваривање безбедности стога јесте делатност читавог друштва. Држава у томе има централно место, и без ње као главног провајдера безбедности и само друштво је немоћно. Ипак, држава и друштво заједно морају да учине да што мањи број грађана осети друштвену неправду. Ако постоји друштвена стабилност, демократски процеси, тада се много лакше контролише безбедност.

■ *Колико се безбедност државе поклапа са безбедношћу појединца који у њој живи?*

– Једна ствар је сасвим јасна – држава не може бити безбедна ако су појединци небезбедни, и обратно. У науци безбедности постоје два концепта, етатистички и концепт људске безбедности, које посматрам као комплементарне. Концепт безбедности појединаца – односно концепт хумане безбедности – модеран је облик препознавања најширег круга природних и друштвених појава као чиниоца безбедности. Али када говоримо о системским решењима, о томе ко су главни провајдери безбедности, уочавамо да је држава та од које се очекује да оствари безбедност.

Код класичних концепата безбедности, поједностављено, држава се сматра безбедном ако нема, на пример, проблема са суседима, ако ниједна земља нема територијалне или неке друге претензије према њој, или уколико унутар државе не постоје организоване групе које желе силом да промене власт. Али, ти концепти не узимају у обзир колико је просечна плата у тој земљи, ниво здодовљства људи, својим животним стандардом, организовање здравственог и социјалног система... Та врста незадовољства је огроман манипулативни простор за неког ко жели силом да наметне неке промене. Код таквих проблема не може се ефикасно реаговати полицијом или војном силом. Они се решавају другачије.

Не може се, на пример, на покушај манипулације младим муслиманима реаговати државним апаратом силе. Ту не може да делује нико други сем муслиманска верска заједница. Проблем радикализације муслимана јесте безбедносно питање, али ту не може да интервенише држава. Она не може да пошаље полицију која ће младе поучавати исламу. То могу само њихови имами, јер га нико боље од њих не познаје. Уз то, не може се организовати верска настава мимо верске заједнице. На крају крајева, држава и не сме да говори некоме у шта ће да верује. Бити вехабија није забрањено. Нико не може забранити заступање тог правца у исламу. Међутим, добро знамо до каквих проблема то може довести и ту као фактор стабилизације може се појавити само исламска заједница. Постоји и низ других примера којима се одговарајући одговори на безбедносне проблеме не могу наћи изван неких друштвених фактора који су изван државе. Одатле извире одговорност читавог друштва и концепт људске безбедности отвара таква питања и настоји да даје одговор на њих.

■ *Факултет безбедности покушао је да створи модел уз чију би помоћ могла да се, условно речено, мери ниво безбедности. С тиме се изашло и на међународну универзитетску сцену. Шта српска страна још може понудити у тој интелектуалној равни?*

– На Факултету безбедности покушали смо концепт људске безбедности потпуно да операционализујемо, да установимо листу по-

казатеља безбедности, начина на које ћемо их мерити. Успоставили смо корелациону, негде чак и узрочно-последичну везу између неких фактора, радили смо корелационе анализе да бисмо утврдили односе међу тим факторима и одредили како можемо реаговати у одређеним ситуацијама. Истраживања по том моделу урадили смо у великом броју општина и добили заиста интересантне резултате.

Припремамо се и за ново истраживање, које ће показати пресек стања безбедности, који ћемо моћи да поредимо са стањем у 2004. години. Тако ћемо моћи да тражимо чиниоце који су у узрочној и у корелационој вези и преко тога успоставити одређене мере преко којих се стање безбедности може поправљати. За тај модел постоји значајно интересовање у свету, посебно данас када међународне снаге долазе на подручја са нејасном ситуацијом. Наш модел може бити фантастична припрема за одлазак на нови терен у мировну мисију, јер се преко њега може мерити начин на који људи доживљавају своје стање безбедности и успоставити листа индикатора преко којих то утврдити. Тај концепт смо успели да извеземо као плод домаће памети и за њега постоји велико занимање међу партнерима с којима радимо. Ми смо на то веома поносни, јер смо преко тога успели да успоставимо занимање страних образовних и научноистраживачких институција за нас. У нашим истраживањима учествовале су и колеге с других факултета Београдског универзитета, па БУ можемо да легитимишемо као место где је концепт, створен 1994. године у оквиру УН, развијен и операционализован.

■ *На који се начин безбедност изучава код нас и у свету, и колико је искуство из деведесетих година 20. века допринело да се то у Србији ради на начин који је Западу занимљив?*

– У оквиру Београдског универзитета наш факултет је специјализован за изучавање безбедности, а постоје и установе у оквиру војног и полицијског школства које се тиме баве. За нас је веома важна блиска сарадња између Факултета безбедности и Војне академије – успоставили смо заједничке програме и студије за стицање заједничке дипломе. Кадети Војне академије Смера пешадије стичу на крају студирања и диплому Факултета безбедности, која ће им омогућити да, у случају потребе или жеље, каријеру наставе и ван војске.

Србија у овом тренутку има добар систем школовања стручњака за безбедност. Београдски универзитет је у овом тренутку лидер у региону. Сарађујемо са сличним институцијама у Румунији, БиХ, Словенији, Хрватској, Македонији. Без лажне скромности, могу рећи да смо корак испред њих захваљујући томе што смо на време почели озбиљно да радимо са образовним и научноистраживачким институцијама Европске уније и САД, а одавно је успостављена сарадња и са једним московским универзитетом.

Најзначајнија ствар коју смо до сада урадили јесте заједнички курс са Универзитетом Гронинген у Холандији, који је референтна институција за безбедност у Европској унији. Навелико смо отворили врата у ЕУ и све што данас представља теоријску мисао у области безбедности у Европи нам је доступно. Често учествујемо на различитим курсевима и семинарима широм Европе и САД. И ми овде неке организујемо, као што је *Људска безбедност – 10 година после (2004)*, и на светском нивоу.

Факултет је за последњих осам година успео да, од институције која је вегетирала на застарелим програмима и неизвесном будућношћу, искористи шансу која се указала. Тим, с тадашњим деканом др Драганом Дулић на челу, проучио је шта је то у свету у овој области примарно, где су шансе, шта се дешава. Нисмо се стидели да кажемо да нам треба помоћ, размена знања и да желимо да учимо од других.

Ако разумете да стално треба да учите, онда су вам велике шансе да будете успешни и да та знања делите са својим студентима, те добијете квалитетну генерацију младих стручњака која треба да се стара о безбедности своје земље. ■

Снежана ЂОКИЋ

ПРЕДСТАВНИЦИ УДРУЖЕЊА ПЕНЗИОНИСАНИХ ПОДОФИЦИРА КОД МИНИСТРА ОДБРАНЕ

Министар одбране Драган Шутановац разговарао је 27. фебруара са представницима Удружења пензионисаних подофицира, које је предводио председник Удружења Ненад Тодосић. Тема разговора били су бројни проблеми који оптерећују ту популацију војних пензионера, од којих су најзначајнији обрачун пензија, нерешена стамбена и друга статусна питања.

На састанку је констатовано да је реч о проблемима који су деценијама уназад нагомилани и који се не могу решити за неколико месеци, већ је за њихово решавање потребан дужи период. Такође, сагледане су могућности њиховог решавања, а тиме и побољшања укупног материјалног положаја војних пензионера. ■

НА ВМА УСПЕШНО ПРИМЕЊЕНА НОВА ХИРУРШКА МЕТОДА

Хируршки тим Војномедицинске академије под вођством генерал-мајора проф. др Миодрата Јевтића успешно је извела две операције у области васкуларне хирургије, уз примену нове ендоваскуларне хируршке технике којом је урађена реконструкција анеуризме абдоминалне аорте.

Реч је о једном од најтежих обољења у области васкуларне медицине, која у великом проценту завршава смртоносно уколико се не открије и не оперише на време.

Нова метода лечења први пут је урађена у Србији и представља значајан допринос унапређењима у области хирургије. Најважнији ефекти су смањење ризика при хируршкој интервенцији и бржи постоперативни опоравак, јер пацијент напушта болницу два до три дана након интервенције. ■ Р. М.

ОТВОРЕНА КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ТРАГАЊЕ И СПАСАВАЊЕ

Пуковник Јовица Драганић, начелник штаба Команде Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и мајор Ове Уруп-Мадсен, представник данских оружаних снага, 28. фебруара свечано су отворили канцеларију Реферата за трагање и спасавање при команди ВиПВО.

Краљевина Данска поклонила је нашем ваздухопловству рачунарску и канцеларијску опрему вредну око 25.000 евра. То је наставак двогодишње сарадње Војске Србије и данске армије у погледу развијања и унапређивања способности деловања у акцидентним ситуацијама које захтевају ангажовање стручних служби за трагање и спасавање. ■ А. П.

АНАЛИЗА ФУНКЦИОНАЛНЕ СПОСОБНОСТИ

Анализа функционалне способности организацијских јединица Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране у 2007. години, којој су поред помоћника министра одбране за материјалне ресурсе Илије Пилиповића и начелника Управе за финансије и буџет Александра Стојановића присуствовали генерал-мајори Миодрог Јевтић, начелник ВМА и Љубомир Самарлић, начелник Управе за логистику Генералштаба Војске Србије, одржана је 21. фебруара.

Истичући да је циљ редовне годишње анализе сагледавање оптималних услова за најефикаснију организацију логистике у систему одбране, помоћник министра за материјалне ресурсе Илија Пилиповић је рекао да модерна, ефикасна и економична Војска Србије своје задатке може да реализује само уз стручну и квалитетну логистичку подршку. Смањење бројне величине Војске, расформирање и преформирање њених састава и јединица знатно је утицало и на организацију материјалне и друге логистичке подршке. Зато анализа постигнутих резултата у протеклој години треба да допринесе дефинисању тежишних мера и активности које ће омогућити подизање нивоа логистичке подршке Војсци Србије и ефикасније извршавање будућих задатака.

Уводни реферат о општим условима у којима је изграђивана и одржавана функционална способност организацијских јединица Сектора за материјалне ресурсе у протеклом једногодишњем периоду одржао је заступник начелника Управе за систем логистике пуковник Перица Павловић. Он је истакао да је најзначајнији задатак Сектора обезбеђење континуитета у остваривању логистичке подршке систему одбране, остварен у границама одређеним финансијским средствима, уз рестриктивно коришћење ресурса. На исти начин реализовани су и задаци из Плана опремања Војске, међународне војне сарадње, у области реформских промена Војске.

Током анализе било је речи и о задацима реализованим у области снабдевања, одбрамбене технологије, здравства, транспорта, инфраструктуре и другим сегментима логистичке подршке. Истакнуто је да се многи послови, започети у 2007. години, настављају и у 2008. Сектор за материјалне ресурсе очекује наставак процеса оптимизације система логистике у оквиру реформе Министарства одбране, подизање нивоа ефикасности логистичке подршке Војсци, кадровско јачање система логистике, трансформација војнодоходовних установа, израда и усвајање доктринарних и других докумената, правила и упутстава потребних за ефикасно функционисање логистике. ■

Д. ГЛИШИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

У разумевању објективне моћи ове државе, на снази је очита вредносна инверзија: први генерали говоре о миру и о разорним последицама рата за Србију. Они се успешно клоне клизавих политичких процена, већ своју делатност везују за „политичке одлуке цивилних власти!“, а то значи да ће свако наређење које дође са надлежног места извршити. Неки виђенији цивили, са своје стране, постали су водећи милитаристи, па им није страна да се замајавају добитном војном стратегијом. Она би могла да се оконча победом на свим фронтима и над свим противницима, само кад би се неко сетио да лупи шаком о астал.

БАШТА ЗА ПЕЧУРКЕ

Косово је срце Србије! Тај претежно кардиолошки слоган може се узети као парадигма протеста после формалног кидања српске територије. Кад се пишу пароле, углавном се не рачуна са њиховим смислом. Шта бива кад неко остане без срца? Ништа, осим да негира да се то догодило.

Пароле и поклочи помажу да се преброди драма, а осећање губитка мало ублажи неговањем пркоса. Срединим прошлога века (а онда је протекло пола вечности), Срби углавном, а други нешто мање, узвикивали су ове пароле: „Ми нећемо Трста дати, за Трст ћемо ратовати!“ „Трст, Горица и Ријека, биће земља пролетерска!“

О пролетерству ће још бити речи. На пример у горљивој паролу: „Америка и Енглеска биће земља пролетерска!“

Трст је дуго био шверцерска мека, његови бувљаци су облачили и обували више од пола Србије. Пролетери су остали на југу (што јужније то веселије). Није се примила ни Стаљинова идеја о светском походу социјализма, па су Америка и Енглеска некако избегле ту погодност.

Јаке пароле су обележиле младост моје генерације, све до средњег доба. Тек касније је стигла мултимедијална вештина у виду политичког и другог маркетинга. Циљ је сасвим једноставан: „продати“ пожељни јавни лик као објективну вредност.

Тако смо се нашли у виртуелном свету порука, сугестија, уверавања и жустрих притисака на ментални склоп „просечног трудбеника“. Рекламе су постале боље или горе од „производа“, како где. Посечени су платани, а на све стране посађени билборди, или како се већ зову. То су наши неизбежни сапутници кроз дневни живот. На тим великим огласним таблама су изреке, артикли или лица која због нечега треба запамтити.

Наша чула, сваког боговетног дана, примају бесконачно много порука и, на крају ће запазити само ону која интензивно годи или много смета. То је смисао рекламе, односа са јавношћу и агитпропа: провокација истином, сумњом у њу, или негирањем стварности.

Непосредне поруке јавних личности могу да имају исти смисао, све зависи од позиције одакле је стигла важна мисао. После 17. фебруара, позиција Србије је „врло сложена“. Та синтагма може да послужи као фина одбрана од конкретне оцене стања. Јесте сложено, шта ту има да се дода. Али и поред званичног поуздања у „политичке и дипломатске мере“, има назнака да се понегде рачуна и са ратном опцијом.

У разумевању објективне моћи ове државе, на снази је очита вредносна инверзија: први генерали говоре о миру и о разорним последицама рата за Србију. Они се успешно клоне клизавих политичких процена, већ своју делатност везују за „политичке одлуке цивилних власти!“ А то значи да ће свако наређење које дође са надлежног места извршити. Дакле, не сумњају у промишљеност и разумност сваке одлуке која се тиче војне акције.

Као своје тежиште војници су одредили југ Србије, тојест Копнену зону безбедности, и опасност од понављања опасне кризе из 2001. године.

Неки виђенији цивили, са своје стране, постали су водећи милитаристи, па им није страна да се замајавају добитном војном стратегијом. Она би могла да се окон-

ча победом на свим фронтима и над свим противницима, само кад би се неко сетио да лупи шаком о астал.

Добро, чак се ни тако фантастичним замислима нема шта замерити. То су углавном савршене идеје, које имају само једну ситну ману: потпуно су неоствариве, а на њиховом реалном крају налази се неповратана национална катаклизма.

Али, ни то није све, бар кад су у питању ратни митови и легендарни победници. Пре пет-шест дана митово се како су Руси спремни да на Косову употребе силу. У нашу корист, наравно. Такву изјаву, која би морала да баца у сенку све друге вести, наводно је дао руски представник у НАТОу.

Човек је морао да појасни шта је то казао. Испало је да су му речи „извучене из контекста“, јер је амбасадор велике силе при пакту који је опасан конкурент његовој земљи изговорио нешто сасвим другачије. Рецимо, нешто о феномену „употребе силе“ у општем смислу. А ту је свако пронашао себе, а Срби (још једном) Русе.

Било би мало да је то све. У среду 27, кад настаје овај текст, један дневни лист је објавио класичан нуклеарни проглас. Наводно је водећи генерал Матушке најавио употребу руске силе у корист Срба На Косову. Само ако Србија то затражи. Чак је у оптицају и употреба „атомске бомбе“, наравно кад то буде требало.

Е, то је већ крајње занимљиво, осим ако изјава, како то иначе бива, није „извучена из контекста“. Али и у контексту и изван њега, хипотеза о нуклеарном рату на Балкану звучи мрачно и злокобно.

Било би добро да неки од наших војних аналитичара, који сви заједно имају пола сата војне школе, објасне народу ову охрабрујућу вест. Дакле, где би и против кога била употребљена прва испалења А бомба на Балкану? Да ли би то био тактички пројектил, до 10 килотона, или мегатонска аждаја, која не мари за селекцију?

Шта би се за сто година градило на месту експлозије? Да ли би становништво било на време упозорено, или би плам нуклеарке сачекало у кругу породице?

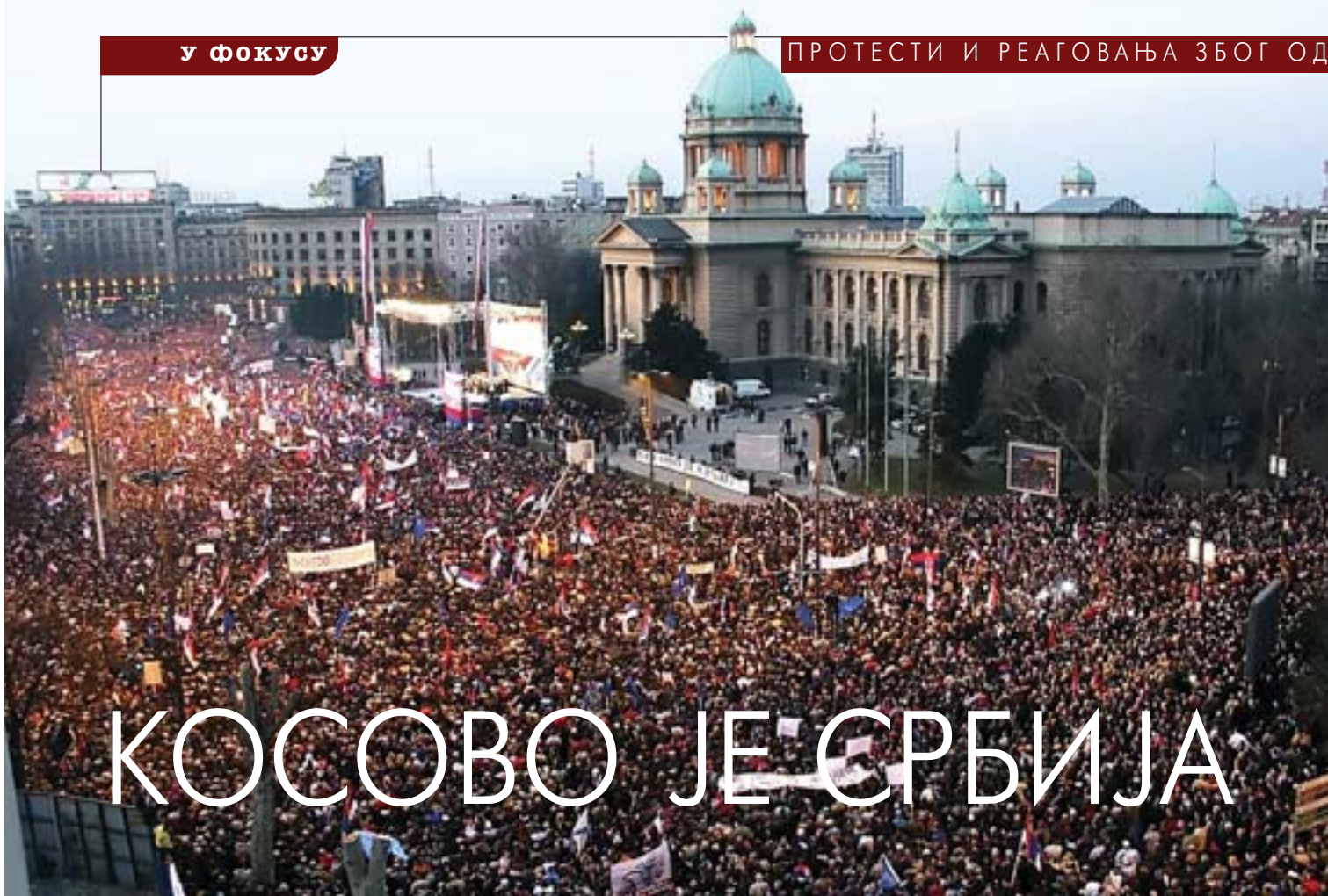
Сувише недоумица кад је нуклеарни програм у питању. Али, на срећу, и то је само порука, једна од оних које заувек остају у сфери пропагандне чаролије. Хоће ли као таква имати неког ефекта? Наравно да неће, изјава је сувише опасна да би била озбиљна.

Због свега што се овде, на Балкану, вековима преплиће као блиски сусрет живота и смрти, паролу о Косову као срцу Србије може да има симболички смисао, један епско-лирски однос према стварности. Ње-но одлучно, и помало иронијско претпролећно игнорисање. Ништа лакше него допрети до срца и уздићи емоције до очаја.

Али то није довољно. У питању су главе и разум. Пре два-три месеца гледао сам један билборд. На њему млада жена, која блиста од среће и лепоте, па из неког разлога каже: Успорите да не бисте закаснили!

Порука јесте општа, и сама по себи је оксиморон. Али некоме је упућена, и тај сигурно зна о чему је реч. Вероватно оним возачима који се прво сударе, а онда читају. Или старим војницима којима су сва негдашња места службовања одавно у иностранству. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

КОСОВО ЈЕ СРБИЈА

Државно руководство Србије, њени грађани, Срби широм света и пријатељи наше земље, ових дана одлучно протестују због одлуке привремене Скупштине Косова, која је 17. фебруара једнострано прогласила независност јужне српске покрајине. Тај чин подржале су САД и Европска унија, која на Косово шаље нову мисију Еулекс, иако за то нема одобрење Савета безбедности Уједињених нација. Проглашење и признање независности Косова од једног броја земаља дубоко су поделили светску заједницу, јер су тим актима погажени основни принципи међународног права и светски поредак грађан деценијама. Насилним актима дела међународне заједнице нарушен је територијални интегритет једне земље, што поткопава темељне принципе на којима почива међународни поредак и охрабрује сепаратистичке тежње бројних покрета у свету. Да ли је то почетак разградње безбедносног система заснованог на Повељи Уједињених нација и увод у нову нестабилност планетарних размера?

У првим реакцијама председника Србије Бориса Тадића и премијера Војислава Коштунице на одлуку привремене Скупштине Косова о унilaterалном проглашењу независне државе, одбачена је декларација о независности Косова као незаконит чин. „Србија никада неће признати независност Косова, а реаговаће мирним, дипломатским и правним средствима да се тај акт привремених косовских институција поништи“, изјавио је председник Тадић. Он је апеловао на све грађане Србије, на сународнике на Косову и Метохији, да у овом тешком тренутку за државу и све нас превлада разум и најавио да ће држава Србија повлачити одговорне потезе и учинити све што је у њеној моћи да се поништи самовољно и противправно проглашена независност Косова. Тадић је позвао генералног секретара УН Бан Ки Муна да наложи шефу Унмика да поништи нелегитимну одлуку о проглашењу независности јужне српске покрајине и распусти привремену Скупштину Косова.

Председник Владе Војислав Коштуница поручио је да док постоји српски народ – Косово је Србија. „Данас, 17. фебруара, противправно је проглашена лажна држава Косово на оном делу територије Србије који се налази под војном контролом НАТО. До овог незапамћеног безаконја довела је деструктивна, сурова и неморална политика силе коју спроводе САД“, рекао је премијер Коштуница. Тим чином целом свету дато је на знање да Америка силу ставља изнад Повеље УН и да је спремна да самовољно, безобзирно и грубо крши међународни поредак зарад својих војних интереса, нагласио је он. Стављајући насиље изнад начела међународног права, САД су применом силе понизиле и натерале ЕУ да погази принципе на којима и сама почива. „Америка је присилила Европу да је следи у нечувеном насиљу које демонстрира над Србијом“, констатовао је српски премијер.

„Европа је данас погнула главу и због тога ће и она бити одговорна за све далекосежне последице које ће ово насиље имати по европски и светски поредак. Тиме је, пре свега, понижена Европска унија, а не Срби-

ја. Србија је одбила да се понизи, држећи се чврсто права и одбијајући да се повинује сили. Прави темељ лажне државе Косово чине бомбе којима је НАТО рушио Србију. Зато треба рећи праву истину да иза ове лажне државе стоје, пре свега, војни интереси НАТОа, а председник САД, који је одговоран за ово насиље, и његови европски следбеници, биће црним словима уписани у историју Србије, али и у сваку историју међународног права и на њему заснованог светског поретка. Право, правда и слобода водиће нас све док у потпуности Косово и Метохију не вратимо тамо где јој је и место у уставноправном поредаку Србије. И док политика силе мисли да је данас тријумфовао правећи лажну државу, милиони Срба већ мисле о дану слободе који мора доћи. Нико још никада није успео да спречи српски народ да оствари своју слободу”, рекао је у обраћању јавности премијер Коштуница.

Русија је, противећи се једностраном акту, истог дана затражила хитну седницу Савета безбедности Уједињених нација због проглашења независности Косова, а од Унмика и Кфора затражила да ту одлуку пониште.

Свети архијерејски синод Српске православне цркве саопштио је да изузимање Косова и Метохије из састава Србије представља насиље својствено само периодима окупације и тираније и позвао УН и Савет безбедности да под хитно узму у одбрану и заштиту погажена људска, верска и државна права Србије. На ванредној седници Синода у Београду речено је да је Косово и Метохија саставни део Србије, сагласно Повељи УН, Резолуцији 1244 и свим релевантним међународним конвенцијама о људским правима и правима народа и неповредивости међународно признатих државних граница. „Свако другачије решење представља гажење боже и људске правде, али и насиље са дугорочним последицама, како за Балкан, тако и за целу Европу”, изјавио је митрополит Амфилохије.

ОДГОВОР НАРОДА

Србија је величанственим митингом у Београду, 21. фебруара, гласом стотина хиљада својих грађана окупљених испред Дома Народне скупштине и касније на молебани испред храма Светог Саве, потврдила да је Косово било и остаје у Србији. Слични митинзи одржани су и у другим градовима Србије са којих је порука такође јединствена – Косово је Србија!

Председник Владе Србије Војислав Коштуница, говорећи на митингу поводом једностраног проглашења независности Косова и Метохије, истакао је да је народ својим односом према отимању Косова показао снагу и јединство, чиме је обавезао све државне институције да донесу одлуке које представљају основу националног и државног програма за покретину.

„Народ тражи да данас дамо реч – док живимо Косово је Србија. Док живимо, наша браћа на Косову нису сама и нису заборављена. Док одбијемо ултиматуме, а прихватамо пријатељства, Србија је слободна! Реч је дата! И њу је чуо читав свет”, изјавио је Коштуница. Он је рекао да је Косово прво име Србије, да припада српском народу, да је тако увек било и остаће у будућности.

„Никада нико неће од нас чути реч да Пећка патријаршија није наша, да Високи Дечани и Грачаница нису наши. Ако се као Срби одрекнемо српства, порекла, Косова, предака и историје, онда – Ко сми ми Срби? Како нам је име?”, упитао је премијер.

Он је изјавио да светски моћници траже да се Србија одрекне браће на Косову, да им говоре да су, не излазећи из својих кућа, отишли у другу државу, да су раздвојени од Србије. „Светски силници кажу – то није довољно. Биће довољно, поручују они, кад ви Срби пристанете да budete понижени. Кад потпишете своје понижење. Никад и нико неће добити мандат српског народа да пристане на такву недостојну трговину”, рекао је Коштуница.

„Ми се као држава, грађани и нација не одричемо свог места у свету. Али, тражимо да до таквог места и наше будућности дођемо под истим условима као сви остали народи и све државе на свету”, поручио је премијер и додао да је Србија поништила и поништиће сваки акт илегалне, лажне државе, силом створене на њеној територији. Он је нагласио да Србија није сама у борби за очување

принципа на којима цивилизовани свет почива, већ да има подршку председника Русије Владимира Путина и свих држава које се противе урушавању постојећег међународног поретка.

Заменик председника Српске радикалне странке, Томислав Николић изјавио је да грађани Србије данас полагају косовски завет и да им он обећава да се неће смирити док Косово и Метохија не буде под контролом Србије. Николић је на протесту „Косово је Србија” поручио да су данас сви исти. „Међу нама нема разлике и свима нам је у срцу Косово и Метохија”, нагласио је он.

Премијер Републике Српске Милорад Додик рекао је да РС не признаје једнострано проглашење независности Косова. „Волим Србију која је моћна, достојанствена, која зна шта хоће, а ова Србија жели да Косово остане у Србији”, рекао је Додик и додао да РС жели мир и стабилност, моћну и јаку Србију.

На протестном скупу говорили су и представници студената Београдског, Нишког и Приштинског универзитета Марко Милутиновић, Сандра Тодоровић и Владислава Лазаревић.

Председник црногорске Српске народне странке Андрија Мандић рекао је да је у Београду проговорила душа српског народа, а да ће душа српског народа проговорити и у Подгорици.

Председник Народне странке из Црне Горе Предраг Поповић истакао је да је удар на Косово и Метохију увек био удар срца српског народа, али је тај удар рађао отпор и слободу српског народа.

Прослављени српски кошаркаш Дејан Бодирога рекао је да је борба за Косово најважнија утакмица за Србију, која ће се водити до коначне победе. „Одиграо сам пуно утакмица за своју земљу, али ова је најважнија за Србију. Ова утакмица није завршена, ова утакмица ће да се игра до коначне победе Србије јер Косово је Србија”. Он је истакао да је за победу у борби за Косово неопходно да Србија покаже достојанство, слогу и јединство – веће него икада.

Најбољи српски тенисер Новак Ђоковић поручио је, посредством видео бима, да је ово један од најтежих тренутака у историји Србије, да је срцем увек уз Косово и да је српски народ спреман да одбрани оно што је његово. Ђоковић је захвалио свима који су дошли да подрже митинг и пошаљу слику свету да Србија није мала, да је сложна и да смо спремни да одбранимо оно што је наше.

На скупу су говорили и ректори Београдског и Приштинског универзитета Бранко Ковачевић и Здравко Витошевић и глумица Ивана Жигон.

Славни редитељ Емир Кустурица, који се обратио окупљенима на крају скупа, упитао је где су сада они који за мале паре говоре да смо нико и ништа и да наше вредности нису у темељима западне цивилизације, али и они који се ругају косовском миту и холивудски мит стављају изнад свега. Он је рекао да сви народи света имају своју митологију, а Срби косовску. Додао је да Срби имају све оно што је „улазница за велики свет”. Кустурица је поручио да Срби треба да направе нови календар, у коме ће као циљ стајати записано да ће Косово поново бити слободно.

После митинга окупљени грађани упутили су се ка храму Светог Саве где је служен молебан за спас српског народа на Косову и Метохији.

НЕРЕДИ У БЕОГРАДУ

Полиција је током нереди у Београду, после великог митинга 21. фебруара, привела 192 особе, саопштио је МУП Србије. Наводи се да је повређено 130 особа – 78 грађана и 52 полицајца. Према подацима Хитне помоћи, лекарску помоћ затражило је више од 500 људи.

У нередима су оштећене зграде дипломатских представништава САД, Турске, Хрватске, Велике Британије, Белгије, Немачке, БиХ и Канаде. Оштећен је и ресторан „Мекдоналдс” на Славији, као и 90 трговинских објеката, више возила, улична расвета и сигнализација.

У приземљу зграде Амбасаде САД, после гашења пожара, пронађено је угљенисано тело Новосађанина Зорана Вујовића

ЗА ПРАВО И ПРАВДУ

Поводом једностраног проглашења независности јужне српске покрајине у Косовској Митровици данима трају протести студената и грађана, који поручују „Остаће наше“. Низ таквих скупова одржано је и у српским енклавама на Косову и Метохији.

И Срби у Републици Српској изражавају револт због таквог поступка дела међународне заједнице, која и јуче и данас одређује битна правила политичког живота у Босни и Херцеговини.

На мирним, достојанственим протестима широм света, српски народ изражава незадовољство против једностраног проглашења независности Косова и Метохије. За право и правду за Србију, на бечком Хелденплацу, у непосредној близини седишта аустријске владе, председника Аустрије и Оебса, уз „Боже правде“ и српску духовну музику, Срби су поручили „Косово је срце Србије“.

У Москви је, у српској православној цркви Светих апостола Петра и Павла, служен молебан за спас и заштиту многострадалног српског народа.

Конгрес српског уједињења у САД оштро је осудио једнострано проглашење независности Косова и признање независности од Сједињених Америчких Држава, а српске заједнице из Белгије, Француске и Луксембурга протестима испред институција Европске уније у Бриселу изразиле су неслагање са одлуком о једностраном проглашењу независности Косова и Метохије.

Демонстрације и протестни марш због проглашења независности Косова одржан је и у центру Атине, а окупљени су поручили Грчке да не призна ту лажну државу.

Са протестног скупа у Марсељу, на коме су са Србима били и Французи, протестујући против нелегалне сецесије јужне српске покрајине, поручено је да Косово мора да остане у Србији.

Испред америчке амбасаде у Копенхагену симболично је, тачно у 12.44 сати, одржан протест Срба који живе у Данској и свих оних који се солидаришу са њима у борби за међународно право и правду, а против одлуке владе Данске да призна лажну државу Косово.

Српске заставе са паролата „Косово је срце Србије“ вијориле су се у Мелбурну, где је више хиљада демонстраната протествовало због одлуке владе у Аустралији да призна нелегитимну државу Косово.

У Лондону је такође одржан протестни скуп против британског признања независног Косова. Демонстранти су истакли заставе Србије, а упутили су и петицију на адресу Даунинг стрита 10.

Срби у више немачких градова мирно су демонстрирали, заједно са својим пријатељима Немцима и припадницима других народа, под мотом „Косово је Србија“, против независности Косова.

Слични протести одржани су широм света, одакле српска дијаспора поручује да је Косово било и остаје српско.

ОХРАБРЕЊЕ СЕПАРАТИЗМА

Сепаратистички региони у Грузији, Абхазији и Јужна Осетија, најавили су да ће следити пример Косова и Метохије и да ће се у најскорије време обратити Русији, другим земљама Заједнице Независних Држава и Уједињеним нацијама са молбом за признавање независности.

Председник Савета Федерације Русије (Горњег дома Парламента) Сергеј Миронов истакао је да је сада могућа ланчана реакција у различитим земљама света. „Русија има право да размисли поново своју позицију о Абхазији и Придњестровљу“, не признатим републикама отцепљеним од Грузије и Молдавије.

„Признавање независности Косова представља страшно семе. Свака етничка мањина која је већина на једној малој територији, увек ће желети независност у односу на целу територију“, упозорио је бивши шпански премијер Фелипе Гонсалес.

(21), студента менашмена, који је погинуо у пожару у згради амбасаде. Посмртне остатке идентификао је, на основу личних ствари, његов отац Милан Вујовић.

АКТ НАСИЉА

Привремена Скупштина Косова усвојила је, 17. фебруара у Приштини, декларацију о независности, чиме је јужна српска покрајина унилатерално проглашена независном и сувереном државом, формираном на основу плана Мартија Ахтисарија. Текст декларације о независности Косова пред посланицима покрајинског парламента прочитао је председник привремене косовске владе Хашим Тачи.

– Данашњи дан означава крај владавине Београда. Данас истовремено се означава нови почетак за Косово. Данас се доноси одлука о независности на основу плана Мартија Ахтисарија – казao је Тачи на српском, додајући да ће Косово бити толерантно, мултиетничко друштво.

Скупштина Косова усвојила је акламацијом декларацију о независности Косова. За декларацију је гласало свих 109 албанских посланика. Косовски парламент наставио је рад на ванредној седници усвајањем државних симбола – грба и заставе. Седници није присуствовао ниједан од десет српских посланика, нити посланик Горанац, као ни шефови Унмика и Кфора.

После Тачија, „Србима на Косову“ на српском се обратио и председник Косова Фатмир Сејдију, истичући да усвајање декларације представља допринос изградњи европског Косова. „Косово је подједнако ваша кућа и ваша домовина“ – рекао је Сејдију и обећао им да ће њихов етнички, језички и културни интегритет бити у потпуности поштовани.

САВЕТ БЕЗБЕДНОСТИ БЕЗ ОДЛУКЕ

Поред оштрог реаговања из Београда и Русија се одлучно супротставила једностраном проглашењу независности Косова и затражила да се већ сутрадан, 18. фебруара, одржи хитна седница Савета безбедности УН. На тој седници, амбасадор Русије Виталиј Чуркин оценио је одлуку привремених власти у Приштини као нелегални акт који представља кршење читавог међународног поретка грађеног деценијама и затражио његово поништење.

„Овај нелегални акт представља кршење суверенитета Србије, основних докумената УН, Резолуције 1244. Једнострано проглашење независности у супротности је са Завршним актом из Хелсинкија, према којем су границе међународно признатих држава заштићене и могу се мењати само међусобним споразумом“, рекао је Чуркин и оценио да тај чин представља озбиљну претњу миру и стабилности на Балкану. Он је пренео да Русија захтева да шеф Унмика декларацију о независности прогласи неважећом и то у складу са својим овлашћењима како би се избегле нежељене последице.

Седници Савета безбедности у Њујорку присуствовао је и председник Србије Борис Тадић. Он је затражио од Савета безбедности УН да хитно реагује и поништи једнострану и противправан акт отцепљења Косова од Србије и поручио да Србија никада неће признати независност Косова, те да никада неће одустати од борбе за своје легитимне интересе.

„Ако се једној малој, мирољубивој и демократској земљи у Европи, чланици Уједињених нација, нелегално и против њене воље одузима део територије, то представља историјску неправду, јер се још није десило да се једна легитимна демократија на тај начин кажњава“, констатовао је Тадић тражећи пуно поштовање свих одредби Повеље Уједињених нација и Резолуције 1244. „На Косову је настала српска држава и оно представља централни део нашег идентитета. Овде дакле имамо, отворено ћу рећи, ситуацију у којој се силом, једној мирољубивој земљи, у којој живи поносит и европски народ, одузима део идентитета, традиције и историје. Овим чином се поништава право и у међународни поредак, уводи неправдо, газди правда и устоличава неправда“, подсетио је српски председник.

Он је напоменуо да представници неких земаља, које су присутне на седници, отворено говоре да је Слободан Милошевић кривац за ситуацију на Косову и да због његових грешака оно добија независност. „Желим да укажем да је данас 2008. година, фебруар месец, да Слободана Милошевића више нема, а да 1999. године, када је он био власт у Србији, Косово није добило независност. Желим да вас подсетим, овде, у овој институцији УН, да су Албанци захтевали независност и активно радили на отцепљењу од Србије и деценијама пре Слободана Милошевића. Дозволите, истовремено, да вас подсетим да су грађани Србије те 1999. године били неправ-

Сада, када су стављене под ноге Повеља УН, завршни акт из Хелсинкија и резолуције Савета безбедности, сепаратисти дижу главу на све четири стране света: у Баскији, Корзици, Палестини, Тајвану, Нагорно – Карабаху...

„Ми ћемо следити случај Косова“, кажу у сепаратистичкој организацији ЕТА, која деценијама покушава да одвоји Баскију од Шпаније.

Не мирују ни Палестинци који кажу да ће, уколико не нађу заједнички језик са Израелцима, једнострано, као и Косово, прогласити независност.

У свету данас постоји више од 200 сепаратистичких покрета, не рачунајући многа племена која се у афричким државама бора за стварање држава.

ПРИЗНАЊЕ И ОДБИЈАЊЕ

Авганистан је прва држава која је, дан после проглашења, признала независност Косова коју су једнострано прогласиле привремене косовске институције.

Затим су уследила признања водећих западних земаља, САД, Француске и Велике Британије, која је прва акредитовала амбасадора у Приштини.

Њихов пример следиле су и скандинавске земље, Норвешка, Шведска, Финска и Данска.

Косово су признале Турска и Абанија, Немачка, Италија, Аустрија, Чешка и Пољска. То су учиниле и Белгија, Перу и Аустралија. Швајцарска је двадесета држава која је признала Косово.

У складу са Акционим планом Министарства спољних послова усвојеним на седници Владе Републике Србије, министар спољних послова Вук Јеремић наложио је хитно повлачење амбасадора из земаља које су признале једнострано проглашење независности Косова и Метохије.

Један број земаља се одмах по проглашењу независности Косова огласио са ставом да тај једнострану акт неће признати.

Међу чланицама ЕУ које су најавиле да неће признати независно Косово су Шпанија, Кипар, Румунија и Словачка.

Азербејџан и Грузија су такође саопштиле да неће признати независно Косово.

Земље из окружења су опрезне по питању признавања независности Косова и неће журити са том одлуком, али су поједине од њих најавиле да ће своје ставове ускладити са Европском унијом.

КФОР ОСТАЈЕ НА КОСОВУ

Северноатлантски савет, највише тело НАТОа, у свом саопштењу наводи следеће: „Након проглашења независности Косова, Кфор ће остати на Косову на основу резолуције 1244, како су то договорили министри спољних послова у децембру, и све док Савет безбедности УН не донесе другачију одлуку. НАТО ће одговорити одлучно на сваки покушај да се подрије безбедност становништва Косова“.

„Одговорност и способност НАТОа да обезбеди безбедно окружење на Косову остају непромењени. Кфор ће наставити да примењује свој мандат на непристрастан начин у складу с Оперативним планом“.

Циљ НАТОа ће бити изградња стабилног, демократског, мултиетничког и мирног Косова, а НАТО ће наставити да блиско сарађује са становништвом Косова, УН, ЕУ и осталим међународним актерима, закључује се у декларацији Савета.

НА КОСОВУ СЕ ГРАДЕ ПУТЕВИ, ШКОЛЕ, АМБУЛАНТЕ...

Из Националног инвестиционог плана (НИП), који је за 2008. годину планиран у износу од око 47 милијарди динара, Влада Србије издвојила је за Косово и Метохију око 1,3 милијарде, а највећи део тих средстава биће уложен у изградњу и обнову инфраструктуре у јужној српској покрајини.

Министарство за Косово и Метохију планирало је ове године изградњу и реконструкцију саобраћајне инфраструктуре на територији јужне српске покрајине, што ће из НИП-а бити финансирано са нешто више од 120 милиона динара, а посебно је издвојено око 63,7 милиона динара за реконструкцију и асфалтирање пута Грачаница–Лалље Село.

Из НИП-а је предвиђено да се утроши око 89 милиона динара за функционално комплетирање и изградњу три болнице општер типа у Грачаници, Штрпцу и селу Будрига у општини Њилане.

На више локација планирана је изградња стамбених објеката и мањих производних објеката, али и реконструкција школских зграда.

КОСОВСКИ ПРЕСЕДАН

Руски председник Владимир Путин изјавио је: „Косовски преседан је страховит преседан, који у суштини ломи читав систем међународних односа, стваран не деценијама, већ вековима“. Тај преседан, према његовим речима, „без икакве сумње може да изазове читав ланац непредвидивих последица“.

Говорећи о земљама које су признале независност Косова, руски председник је истакао: „Они који то раде, ослањајући се искључиво на своју снагу и потчињавајући својој вољи своје сателите, не рачунају какви ће бити резултати тога што раде. У коначном резултату, то је батина са два краја, а други крај ће их једном ударити по глави“.

РУСИЈА ПОДРЖАВА СУВЕРЕНИТЕТ СРБИЈЕ

Вицепремијер Русије и кандидат владајуће Јединствене Русије за председника Руске Федерације Дмитриј Медведев, који је боравио на челу делегације владе своје земље у Београду, у разговору са српским државним врхом подржао је територијалну целовитост и суверенитет Србије и најавио наставак руске подршке у борби за Косово.

Медведев је истакао да Москва сматра да једнострано проглашена независност Косова нарушава суверенитет и територијалну целовитост Србије и да те одлуке нису у складу са принципима међународног права, Резолуцијом 1244, Повељом УН и завршним актом из Хелсинкија.

„Полазимо са становишта да је Србија јединствена држава, чија се јурисдикција протеже на читавој њеној територији и држаћемо се и даље тог принципијалног става“, рекао је Медведев.

ЕВРОПА ИЗГУБИЛА СРЦЕ

Признајући албанску државу Косово, Европа је дефинитивно изгубила срце, написао је Петер Хандке, аустријски писац који живи у Француској, у дневнику Фигаро.

„Признајући албанску државу Косово Запад је једним јединим смртоносним ударцем одузео српском народу са Косова домовину и учинио од њих заточенике и избеглице у сопственој земљи“, написао је Хандке у веома емотивном тексту којим је изразио дубоки осећај неправде нанете Србији признањем албанске државе Косово.

„Плачимо сви ми који нисмо пристрасни и чије су намере добре, са српским народом коме је одузето Косово (Косово написано ћирилицом)“, навео је Хандке.

САД НЕЋЕ ПРОМЕНИТИ СВОЈУ ПОЛИТИКУ

Аналитичар са утицајног Кејто института у Вашингтону, Тед Гејлен Карпентер оценио је да је политика САД према Косову погрешна, али да Вашингтон неће поништити своју политику и одлуку о признавању независности јужне српске покрајине.

Одлука администрације Џорџа Буша да подржи независност јесте присилна ампутација дела територије једне демократске државе без одобрења Уједињених нација, која озбиљно

ведно и тешко кажњени тромесечним бомбардовањем. Осам година касније, сада демократска и мирољубива Србија поново се кажњава и одузима јој се део територије. Овакву логику и овакву правду заиста је немогуће ни објаснити ни схватити“, рекао је српски председник и истакао да се независношћу награђују они који су, на почетку 21. века, у Европи, створили српске гетое опасане бодљикавом жицом, окружене топовским цевима и до зуба наоружаним војницима. Награда стиже онима који су учествовали у сергацији Срба и онима који им онемогућавају права на слободу кретања, који их терају да живе у мраку и сталном страху за своје животе, указао је Тођић.

„После 1999. године 250.000 Срба и других неалбанца протерано је са Косова, а 17. марта 2004. године милитанти и екстремни припадници албанске заједнице на Косову за само три дана спалили су 35 цркава и манастира, 800 кућа и још 5.000 Срба и других неалбанца напустило је своје домове. Да ли је независност Косова праведна награда за све ово што сам набројао?“, упитао је Тођић. „Ако дозволите да овај нелегални чин постане реалност, показаћете да се у свету не морају поштовати право и правда. Показаћете да ово тело светске организације, најжалост, губи ауторитет. После овог чина свет више неће бити исти“, упозорио је председник Србије.

Седница Савета безбедности УН о Косову и Метохији завршена је у атмосфери дубоке подељености светске организације по питању његовог статуса. Док је блок земаља предвођен Русијом инсистирао на чињеници да је једнострано проглашење независности КиМ акт који представља кршење читавог међународног поретка, најугицајније западне земље предвођене САД проглашење независности јужне српске покрајине окарактерисале су као легитимно и неповратно.

Залман Калилзад, амбасадор САД, проглашење независности Косова окарактерисао је као легитимну реакцију на неуспех налажења решења путем преговора и према његовим речима чињеница да је Косово већ првог дана признао одређени број држава ЕУ и окружења показује да се тај процес не може вратити назад.

Ли Ванг Гванијаја, амбасадор Кине, обавестио је СБ о забринутости његове земље због противправне одлуке о проглашењу независности Косова апелујући на наставак преговора у оквирима Резолуције 1244.

Амбасадори Вијетнама и Јужне Африке сложили су се да је самопроглашење независности Косова нелегитимно и опасно.

Џон Сојерс, британски амбасадор, окривио је Београд да је доношењем Устава по којем је Косово део Србије у ствари онемогућио решење путем преговора и запретио да игнорисање власти Приштине у деловима покрајине који су насељени Србима неће бити толерисано.

Жан Марк ла Сабљије, амбасадор Француске, изјавио је да је Косово јединствен случај, јер је проистекао из распада бивше Југославије, и свака држава сходно међународном праву може да одлучи хоће ли га признати.

Марчело Спатфора, амбасадор Италије, рекао је да наставак преговора не би донео резултате и да је зато његова земља одлучила да призна нови статус Косова.

Након седнице, генерални секретар УН Бан Ки Мун рекао је да ће Унмик наставити да делује у складу са Резолуцијом 1244 која остаје важећа, али и да га је високи представник ЕУ Хавијер Солана обавестио о одлуци Уније да пошаље правосудну мисију на Космет и постави цивилног представника.

СКУПШТИНА СРБИЈЕ УСВОЈИЛА ВЛАДИНУ ОДЛУКУ О КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Скупштина Србије је на седници 18. фебруара потврдила Одлуку Владе о поништењу противправних аката привремених органа самоуправе на Косову и Метохији о једностраном проглашењу независности. За ову одлуку је од присутна 234 посланика гласало 225 посланика. Нису гласали посланици Либерално-демократске партије, а посланици Савеза војвођанских Мађара и Лиге социјалдемократа Војводине изашли су из сале пре гласања.

Одлука коју је Влада Србије усвојила 14. фебруара предвиђа да се поништавају акти и радње привремених органа самоуправе на Косову и Метохији којима се једнострано проглашава независност, јер нарушавају суверенитет и територијалну целокупност Републике Србије зајемчену Уставом Републике Србије, Повељом УН, Резолуцијом Савета безбедности УН 1244 од 1999. године и другим резолуцијама Савета безбедности, те важећим међународним правом.

„Ови акти и радње представљају насилно и једнострано отцепљење дела територије Републике Србије, и зато су неважећи и ништавни“, наведено је у одлуци и прецизирано да они не производе никакво правно дејство у Србији, као ни у међународном правном поретку.

Влада Србије и овом одлуком потврђује да је Аутономна Покрајина Косово и Метохија неотуђиви део јединственог и недељивог уставног и државноправног поретка Републике Србије на основу Устава Републике Србије и Повеље УН.

Такође, Влада потврђује спремност да на територији Аутономне Покрајине Косово и Метохија спроводи Устав, законе и целокупан правни поредак Републике Србије.

Скупштина потврђивањем ове одлуке од Владе тражи да на основу Резолуције о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Србије, са Европском унијом утврди да мисија ЕУ не може доћи на територију Републике Србије, на Косово и Метохију, без адекватне одлуке Савета безбедности УН и да проглашава ништавним све одлуке органа ЕУ о слању мисије на Косово и Метохију.

Одлуком се захтева хитно сазивање седнице Савета безбедности Уједињених нација на којој би сагласно Повељи УН и Резолуцији Савета безбедности УН 1244 одмах био поништен противправни акт о проглашавању једностране независности Покрајине.

Влада Србије захтева од свих држава чланица УН да поштују суверенитет и територијални интегритет Републике Србије, сагласно међународном праву, Повељи УН и Резолуцији 1244 Савета безбедности УН. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

потцењује бес српског народа, рекао је Карпенгер.

Он сматра да не треба очекивати да Вашингтон, чак и под неком новом администрацијом, промени одлуку о признању једностране независности Косова. „Најбоље чему Срби могу да се надају је да ће Америка и њени савезници схватити да у најмању руку морају да пристану на поделу Косова. Тренутно они тврдоглаво одбацују ту могућност, али треба се надати да ће, како се ствари даље буду одвијале, они схватити да је то једини начин да се избегне избијање дуготрајног насиља на Балкану“, рекао је амерички аналитичар.

ЈЕДИНСТВЕН СЛУЧАЈ

Европски комесар за проширење Оли Рен изјавио је на трибини у организацији Француског института за међународне односе у Бриселу, да је Косово „јединствен случај“.

Овакав Ренов став наишао је на оштро реаговање више учесника трибине, који су упитали на основу чега је ЕУ могла да закључи да је Косово „јединствен случај“ с обзиром на то што су стручњаци у свету већински оценили једнострано отцепљење као кршење међународног права.

Рен је инсистирао да је Косово „јединствено јер је то последњи чин распада Југославије и јер је Слободан Милошевић укинуо суштинску аутономију коју је косовским Албанцима подарио маршал Тито, што је довело до дискриминације, насиља и међународне управе у покрајини“.

НЕЧУВЕН ЗЛОЧИН

Књижевник Матија Бећковић рекао је: „Проглашење независне државе Косово у Србији нечувен је злочин не само према Србији већ и према устројству света, међународном праву и правди. Тај незапамћени срамни чин изазваће већи потрес у свести и духовном животу Срба од пораза 1389. године“.

„Свет је, нажалост, опет са тла Србије узео правац који мора да забрине свакога ко није равнодушан према будућности, коме није увела душа и замрла савест“, упозорио је Бећковић.

НАЈТРАГИЧНИЈИ ДАН

Академик, дугогодишњи секретар САНУ и њен председник, историчар уметности светског угледа Дејан Медаковић, сматра да је дан проглашења независности Косова „најтрагичнији дан не само српства, већ и савремене Европе“.

„Од данас су умрле у Европи и оне најчасније борбе да се коначно устале велика начела њених најумнијим визионара слободe и хуманости и они су данас поражени. У овом новом мраку наступа и васкрсава Европа Другог светског рата са свим законима права песнице као моделом новог обесмишљеног света“, упозорава Медаковић.

ЗА ИНТЕГРАЦИЈЕ СА ЕУ

Историчар Љубодраг Димић оцењује да Србија сада мора да одреди јасне националне приоритете и да би апсолутно напуштање европских интеграција било слепило.

Указујући да ни албанско, ни српско питање није решено, а да то нису тако маргинална питања, Димић подсећа да је српско питање увек прелазило границе српства и Србије и да ће се оно можда најбоље решити у уједињеној Европи.

Димић сматра да је успостављање што ближих односа са Русијом, Далеким Истоком и муслиманским земљама од прворазредног значаја за Србију. Потребно је да држава реално сагледа околности у којима се налази, одреди нове, реалне и дугорочне циљеве и да предано ради на њиховом испуњавању, упркос недаћама и без сумње у себе.

РАСКОРАК

ОКРУГЛИ СТО О МОРАЛНОЈ КОМПОНЕНТИ ОДБРАНЕ

ВРЕДНОСНИХ УЗОРА

Данас се у нашем систему одбране и Војсци Србије препознаје став да се морал заснива на доброј логистици и новцу, а све ређе на националним осећањима и осећањима припадности држави. Више показатеља говоре у прилог чињеници да се морал војске јача добром и ефикасном организацијом, одговарајућим положајем припадника и опремањем савременом борбеном опремом и наоружањем. Наглашавање материјалне димензије последица је поремећеног и непознатог система вредности у друштву. Како тврде стручњаци, новац није истинско и једино утемељење морала ни у савременим, професионалним војскама света, које делују или теже да буду под контролом цивилних демократских институција.

Институт за стратегијска истраживања Сектора за политику одбране Министарства одбране организовао је, 12. фебруара у Централном дому Војске Србије, округли сто о моралној компоненти одбране, како би надлежни, у оквиру реформе система одбране наше земље и Војске, разменили ставове и мишљења о новим кретањима у тој области.

Уз представнике Управе за стратегијско планирање, Војне академије, Управе за људске ресурсе и Управе за обуку и доктрину Генералштаба Војске, стручној расправи присуствовали су и пуковник Сајмон Ванделур, изасланик одбране Велике Британије у Београду, др Хелен Мекартни, предавач на британској Академији за одбрану и на Краљевском колеџу у Лондону, и Јасмина Глишић, независни истраживач.

КУКАВИЦА НА ВЛАСТИТО ЗАДОВОЉСТВО

О различитом тумачењу моралне компоненте одбране током историје наше земље и војске – преувеличавање, ниподаштавање и занемаривање – говорио је, у уводном излагању, директор Института за стратегијска истраживања пуковник др Михајло Басара. Он је истакао да су на борбени морал и моралну снагу одбране утицале историјске прилике и вредности које негује заједница, посебно њена идеологија.

Моралне обавезе друштва и војске у Кнежевини и Краљевини Србије биле су другачије у односу на вредности које је истицала Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца или Краљевина Југославија. После комунистичке револуције војска се образовала у духу соција-

листичких вредности. Од 1990. године, и у области морала војске, истицала се димензија националног, а не демократског.

Значајно је, сматра пуковник Басара, сходно настојању Србије да се укључи у евроатлантске безбедносне интеграције, развијати и интероперабилност у подручју моралне снаге одбране са осталим војскама света. Основно полазиште јесте начин на који држава уобличава и даје оквир за моралну компоненту одбране, јер друштвени извори морала делују неуједначено.

– Данас се у нашем систему одбране и Војсци Србије препознаје став да се морал заснива на доброј логистици и новцу, а све ређе на националним осећањима и осећањима припадности држави. Више показатеља говори у прилог чињеници да се морал војске јача добром и ефикасном организацијом, одговарајућим положајем припадника и опремањем савременом борбеном опремом и наоружањем. Наглашавање материјалне димензије последица је поремећеног и непознатог система вредности у друштву. Новац није истинско и једино утемељене морала ни у савременим, професионалним војскама света, које делују или теже да буду под контролом цивилних демократских институција. Све те недоумице настале су због прекида са нашом вредносном традицијом. Зато је потребно променити, обновити, јачати и вредновати моралну компоненту одбране, сходно савременим друштвеним вредностима и околностима – истакао је пуковник др Михајло Басара.

Пуковник др Михајло Басара, директор Института за стратегијска истраживања

Морал – скуп друштвених норми, начела и правила понашања човека у друштву – јесте један од облика људске свести и праксе којим се изражава однос човека према спољном свету и самом себи, али и према другим људима, друштвеној заједници и њеним укупним материјалним и духовним вредностима.

Модел економског развоја земље и безбедносне интеграције, ауторитарно или демократско друштво, али и монистички или плуралистички приступ, који формира идеолошки или стручни идентитет војске, одређују концепт безбедности који држава примењује. Из њега проистиче и морална компонента одбране.

– Друштво треба да развија демократске, а војска војне вредности. На њих утичу и цивилно служење војног рока, за које се наша земља определила, и професионализација Војске. За разлику од ранијег времена, када је у доктринарним решењима стајало да су војне вредности само специфичан израз друштвених вредности, данас не постоји потпуна сагласност међу њима. Тој јаз, већи или мањи, увек је изражен. У члану 13. Закона о Војсци Србије помиње се кодекс части, односно особине које треба да красе професионалне припаднике Војске. А то су посвећеност слободи отаџбине, јунаштво и чојство, подређеност уставној улози Војске и демократски изабраној Влади, затим, обученост, дужност и самодисциплина, али и оданост друговима и јединици – рекао је директор Института.

О спорним питањима војничке ситуације, војничким и друштвеним вредностима, како је појаснио пуковник Басара, Колаковски пише – људи који истражују храброст пред смрћу ретко су верни себи, јер је храброст пред смрћу ретко када дело природе, а најчешће се рађа њој упркос. Понекад се мисли да је јунаштво нека посебна врста афирмације индивидуалности. Разуме се, баш је обрнуто. Инди-

БРИТАНСКА ИСКУСТВА

Изасланик одбране Велике Британије у Београду пуковник Сајмон Ванделур изложио је учесницима округлог стола каква су британска доктринарна решења о моралној компоненти одбране. Посебно је нагласио разлику између моралне доктрине војске и идеологије.

Доктрина садржи три нивоа – високи, средњи и ниски, у које спадају филозофија, принципи, пракса и процедуре. Борбено моћ чине концепцијска компонента, која представља оквир за разумевање проблема, психолошка и морална димензија. Етика, мотивација припадника британске војске и јединство састава одређују моралну компоненту.

Пуковник Ванделур објаснио је то речима – да се британски војник неће борити уколико сматра да ради нешто што није исправно. Без те моралне димензије бескорисне су све остале које утичу на борбено моћ војске. Патриотизам није одлучујући фактор њихове моралне снаге.

О војном завету, својеврсном споразуму, договору или нагодби између војника и државе, односно нације, који је у Великој Британији утемељен после Другог светског рата, говорила је др Хелен Мекартни, предавач на британској Академији за одбрану и на Краљевском колеџу у Лондону.

Она је најпре истакала да британска војска у свој састав регрутује припаднике различитог етничког и социјалног порекла. Бирачко тело, међутим, утиче на изглед војске и даје јој легитимитет.

Изасланик одбране Велике Британије у Београду пуковник Сајмон Ванделур

За ангажовање британских војника у међународним мисијама неопходна је и морална и финансијска подршка јавности.

Дакле, јавност мора да схвати војску, а она да брани интерес друштва и демократске заједнице. У томе се и огледа њихова веза. Последњих година, нагласила је др Мекартни, иако је војска у Великој Британији врло поштована институција, између њих уочавамо неразумевање, јер се војници све чешће ангажују у иностранству, за шта не добијају одговарајућу подршку јавности.

Британски грађани подржавају кратке и брзе ратове, а не дуготрајно међународно ангажовање војске. Ипак, модел војног завета представља користан концепт коме стреме британски војници, како би добили потврду за жртву коју чине, а војска неопходну материјалну потпору.

Основне вредности британске копнене војске, које се развијају током мирнодопске обуке, јесу несебична посвећеност, храброст, дисциплина, интегритет, лојалност и поштовање према другима. Поменути квалитети чине етос војске и њен препознатљив дух, који инспирише војнике да се боре. Да би се такве вредности одржале, сваки британски официр и војник морају да теже највишим професионалним и личним стандардима, истовремено повећавајући компетентност и јединство тима. Зато војска има строжи приступ према понашању својих припадника, јер оно вредностима и стандардима, директно доприноси њеној борбеној моћи.

Др Хелен Мекартни, предавач на британској Академији за одбрану и на Краљевском колеџу у Лондону

видуалност се очитује у кукавичлуку који је универзална људска природа. Јунаштво без остатка уништава јединку и растапа је у веровањима, предрасудама и оценама њене околине. Јер јунак можеш бити само у односу на вредности признате у неком друштву. Обрнуто, човек је кукавица на властито задовољство.

■ ПРЕПОЗНАВАЊЕ МОРАЛА

Пошто је морал професионалних припадника и јединица Војске саставни део одбрамбеног система, који знатно утиче на ефикасност у реализацији мисија и задатака, пуковник Драган Татомир из Управе за стратегијско планирање, током стручне расправе, презентовао је његову заступљеност у стратегијским документима и доктринарним решењима система одбране и Војске Србије. Уз то, он је говорио и о теоријским основама морала војске, војничкој традицији као исходишту моралних вредности нашег система одбране и српске војске, али и о борбеном моралу у Србији.

– У *Нацрту стратегије националне безбедности*, основном документу о политици безбедности у заштити националних интереса Републике Србије, нема директног навођења појма морал. Он је заступљен у читавом садржају, у обиму који одговара његовом карактеру. Ставови који се односе на опредељења, циљеве и основна начела политике националне безбедности, на нивоу друштвене свести, могу се означити као високоморални. Могу се уочити њихове цивилизацијске особине, попут напретка државе и народа, слободе, мира и достојанственог живота грађана. Оне представљају вредности и морална добра свих модерних друштава и међународне заједнице – нагласио је пуковник Татомир.

Опредељеност наше земље да могуће спорове и кризе решава мирно, конструктивним дијалогом, те да унапређује односе са суседима и осталим државама света ради доградње система безбедности, што је дефинисано поменутиим стратегијским документом, такође јесу моралне вредности општег значаја.

Нацрт стратегије одбране, који дефинише одбрамбене интересе Републике Србије и политику одбране – очување суверености, независности и територијалне целовитости земље, заштита безбедности грађана, затим, унапређење стабилности у региону и сарадња са међународним безбедносним организацијама и институцијама – уса-

глашен је са универзалним моралним нормама и вредностима демократских земаља.

Ни у *Нацрту доктрине Војске*, према коме се прецизирају њене мисије и задаци, организација, припрема и употреба, али и борбена дејства, нису изостале одреднице које се односе на моралну компоненту. Она је саставни део борбене моћи, односно способности Војске да изврши додељене мисије и задатке. Слична решења имају и остале армије света. Моралну компоненту борбене моћи чине етичка основа, мотивација и морална повезаност.

Начелник Одељења за морал Управе за људске ресурсе Генералштаба пуковник Зоран

КРШЕЊЕ ВОЈНОГ ЗАВЕТА

Јасмина Глишић, независни истраживач

Јасмина Глишић, независни истраживач, анализира је, на основу података стручњака из Велике Британије, факторе који су утицали на кршење британског војног завета током неколико протеклих година. У 2005. години британске оружане снаге напустило је 9.200 припадника. Национална ревизорска агенција утврдила је да је такву одлуку 49 одсто припадника војске донело због утицаја војне службе на породични живот. Око 33 одсто испитаника навело је да није довољно цењено, 32 одсто да имају слаб квалитет опреме, а 28 одсто војника да има превише иностраних мисија. Свега девет одсто сматрало је да нису довољно ангажовани у мисијама.

На војни завет, односно војни професионални простор, из владиних институција, утицали су, како наводе истраживачи, *рат у три блока*, све већи број међународних операција, нејасне границе војних и хуманитарних акција, али и опсесивни рад са медијима лабуристичке владе и микроменаџмент војних операција.

Неки од изазова невладиног сектора који су деловали на војну способност били су изостанак безусловне подршке јавности, критика на рачун припадника војске због силеџијства, расизма и сексизма, али и лоша законска регулатива и дуг период од оптужби до суђења за непримерено понашање.

Високи официри порицали су, при том, постојање проблема, жалили се да ће евентуалне промене угрозити борбену ефикасност и штитили сопствени ауторитет. Уместо тога, требало је да поново процене потребе војске, допринесу јавној дебати о проблемима, своју забринутост за систем пренесу политичарима и модернизују законски режим.

Тек после оштрих критика јавности и иступања појединаца против премијера Гордона Брауна, попут лорда Гатрија 25. новембра прошле године, који је био и начелник Генералштаба Колнене војске и шеф Генералштаба оружаних снага, 7. фебруара 2008. повећане су основне плате свих припадника војске за око 2,6 одсто. Први пут од 1974. године измењен је и такзовани X-фактор за потпуковнике, пуковнике и бригадне генерале.

Жабић говорио је о стању и проблемима морала у Војсци Србије. Он је предложио да се изнова дефинише садржај, начин вредновања и место морала војске у нашем систему одбране, у складу са актуелним доктринарним и организацијским променама, али и на основу савремених научних сазнања и искустава.

– Управа за људске ресурсе надлежна је за морално-психолошке задатке Војске у миру и рату, на стратегијском нивоу, али и за стручне послове из области морала на свим нивоима командовања. Одељење за морал прати, процењује, вреднује и извештава о моралу, организује морално-психолошке припреме за поједине задатке, верску службу и културне делатности, предлаже законску регулативу, али и негује традиције и информише припаднике Војске. Поменути послове реализује свега седам официра и четворо цивилних лица, што је недовољно с обзиром на обим задатака. Законска регулатива о моралу у Војсци Србије – *Привремено упутство за изграђивање морала* – прилично је застарела и превазиђена. Број припадника Војске који обављају по-

слове из области морала није одговарајући на оперативном и на тактичком нивоу. Морал је маргинализован у доктринарним документима система одбране, а вреднује се у оквиру елемента *персонал*, а не самостално, приликом процене функционалне способности јединица – напоменуо је пуковник Жабих.

■ ПЕТО ГОДИШЊЕ ДОБА

Писани материјал о моралној компоненти одбране у обуци припадника Војске Србије генерал-мајора Петра Ђорнакова, начелника Управе за обуку и доктрину Генералштаба, прочитан је учесницима *округлог стола*. Генерал Ђорнаков је најпре нагласио да су усвојене вредности Војске и војне професије, али и постојање војног етоса основа за развој моралне компоненте у обуци. Без њих није могуће осмислити принципе и садржаје обуке који обезбеђују њену сврсисходност и етичност.

– У новоусвојеној *Доктрини обуке Војске*, која треба да обезбеди реформу досадашњег система обуке и основе система обуке професионалне војске, уведен је појам војног етоса. Тај термин изражава дух професионалних војника – непоколебљивост, моралну снагу, карактерне особине – ћуд, смелост и одлучност. Он подстиче на борбу, самопожртвовање и оданост јединици. На тај начин је, први пут, доктрина обуке усмерена на појединца, његову оспособљеност да испуни предвиђене стандарде и задатке, а да затим, у оквиру тима, посаде или веће јединице, испољи тимску и колективну снагу.

На чему се онда заснива морална димензија обуке?

Раније су у нашој војсци, када се обуци поклањала већа пажња, били заступљени принципи који имају универзалне вредности – само одлично обучена војска, јединица или појединци могу имати чврст морал. Ефикасна обука има највеће могућности ако развија особине које појединац испољава у обуци – јачање воље да савлада тешкоће, развијање самопоуздања, одлучности и личне одговорности, затим, неговање иницијативе, самодисциплине, личног интегритета и етичког понашања, али и професионалне компетенције, лојалности друговима, групи, Војсци и држави. Лични пример и уче-

ње на грешкама такође су одлике које појединац стиче током обуке. Уколико се поменути принципи прво развијају, они имају значајан морални потенцијал, јер су основа и војног етоса и војног кодекс понашања, а заједно утичу на моралну компоненту јединице. Она се још може оснажити осећајем о друштвеној користи или прихvatљивости мисија које јединица извршава, умешним командовањем, традицијом и добром логистиком, што додатно јача морал појединца и састава.

Развоју моралне компоненте Војске свакако доприноси и одговарајући законски оквир, доктринарна изграђеност система одбране, људска права и слободе, углед Војске у друштву, али и подршка државе Војсци, која се огледа у стандарду и статусу њених припадника – написао је у тексту генерал Ђорнаков.

Да ли постоје јасно дефинисана очекивања државе од Војске и Војске од државе, и које су вредности и очекивања од војног позива, питања су која начелник Управе за обуку и доктрину такође сматра незаобилазним када је реч о моралној компоненти одбране.

Морал војске јесте посебан облик морала друштва. Реч је о свести и пракси којом се приказују схватања и ставови припадника војске према отаџбини, одбрани слободе, суверенитета, независности и територијалног интегритета земље, унутрашњом снагом и мотивисаношћу за задатке.

И Катедра друштвених и економских наука Војне академије дограђује наставни програм предмета *морал војске*, како би се будући официри ваљано оспособљавали да у јединицама одржавају, вреднују и негују морал.

– На Војној академији постоје три студијска програма са предметима из области морала војске. Наставни план и програм Логистике – *морал војске* – предвиђа 45 часова у петог години школовања студената. Слушавци за резервне официре теме из морала војске слушају 15 часова. Студијски програм основних академских студија свих смерова Академије, сем авијације, за стицање заједничких диплома са Факултетом организационих наука и Факултетом безбедности, има предмет *етика*, који се похађа, у другој години школовања, 45 часова – рекао је пуковник доц. др Борислав Гроздић, начелник Одсека друштвених предмета Војне академије.

Због нових захтева које намећу другачије формулисане мисије и задаци Војске, законска регулатива, али и етички, друштвени и глобални изазови, предмете из подручја морала војске и поједине њихове садржаје треба често осавремењивати. Сам назив предмета на смеру Логистика – *морал војске* – није одговарајући, јер не указује на филозофску дисциплину која морал изучава као духовну, душевну и друштвену чињеницу. Он више асоцира на ранију праксу идеолошко-политичког васпитања.

Како је објаснио пуковник Гроздић, Војна академије ће у наредном периоду, у поступку акредитације за студијске програме менаџера одбране, војне технологије и смера авијације, из области морала предложити изборне предмете *етика* и *социјологија морала*. Изучаваће се 45 часова у трећој години студија. Програми ће бити осмишљени тако да војни студенти најпре овладају основним проблемима морала и етике, те најзначајнијим нормативним теоријама. Затим, знањима из области примењене етике која обухвата све мисије Војске – етички аспект мира и рата, ратовања, али и хуманитаризма. На крају ће се изучавати професионална војна етика.

Пуковник др Гроздић сугерисао је да приликом утврђивања основа за доградњу моралне компоненте одбране не заборавимо речи нашег савременог драмског писца Душана Ковачевића – *Срби имају пет годишњих доба: пролеће, лето, јесен, зиму и рат. И то ће трајати док не схватимо колико нас је преостало, да нисмо сила по оружју, и да би ваљало чувену храброст из прошлог века заменити политиком прагматичније памети и мудрости, по угледу на много веће народе и њихове неупоредиво рационалније политичаре.* ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио Даримир БАНДА

СРЕТЕЊЕ У НИШУ

Поводом Дана Војске и Дана државности Републике Србије, у нишкој касарни „Мија Станимировић“ 15. фебруара одржана је централна свечаност и изведена Интервидовска показна вежба „Сретење 08“. Учесници вежбе из Копнене војске, Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, Команде за обуку и јединица ГШ ВС приказали су државном и војном руководству, иностраним војним представницима, грађанима Ниша и другим гостима део способности јединица Војске Србије у реализацији задатака у оквиру прописаних мисија и упутили поруку јавности да су спремни за извршавање наменских задатака.

Свечаности и интервидовској показној вежби присуствовали су министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба генерал-потпуковник Здравко Понош, представници дипло- матског кора, војни изасланици акредитовани у нашој земљи, градоначелник Ниша Смиљко Костић, најодговорније старешине Војске, представници Министарства одбране и специјални гости – деца учесници акције Министарства одбране и Војске Србије „Нацртај цртеж – лети хеликоптером“.

Вежбом „Сретење 08“ руководио је командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић, док су приказ вежбовних активности коментарисали потпуковници Никола Жуловић и Сениша Стаменов.

После вежбе посетиоци су обишли тактичко-технички збор где су разгледали наоружање и опрему специјалних, војно-полицијских, извиђачко-диверзантских, падобранских и ронилачких јединица, средства везе и АБХО. Посебну пажњу изазвао је приказ борилачких вештина, рад службених паса и дејство јединице за противтерористичка дејства.

ОДГОВОР ТЕРОРИЗМУ

Припадници Специјалне бригаде и 98. авијацијске базе показали су ефикасно садејство противтерористичког тима и хеликоптера при ослобађању таласа из отетог војног аутобуса. Специјалци су за мање од два минута спровели акцију која је резултирала хапшењем или ликвидацијом „отмичара“. Посебно атрактиван био је моменат упада у отето возило истовремено са чеоне и бочне стране, синхронизован

и подржан прецизном снајперском ватром из хеликоптера ХН-42/45.

Један од кључних чинилаца безбедности једне земље је сте способност њених специјализованих војних и полицијских снага да се ефикасно обрачуна са терористичким претњама. Врхунски увежбани тимови Специјалне бригаде из Панчева, која је након формирања окупила најквалитетније људство из неколико јединица посебне намене, још једном је показала да има чиме да одговори претњама терориста.

ВРЕМЕ МУДРИХ ОДЛУКА

У изјави за медије министар Шутановац честитао је припадницима Војске Србије и осталим грађанима празник нагласивши да је вежба показала да су наше оружане снаге оспособљене за извршавање задатака из све три мисије.

– Убеђен сам да ће у временима која долазе државно руководство имати довољно памети и мудрости да не доноси одлуке које би нас водиле у употребу оваквих средстава, али морам да нагласим да смо спремни да на било какав изазов, ризик или претњу, посебно на делу територије коју контролише Војска Србије, адекватно одговоримо.

Министар је ситуацију на југу Србије оценио као стабилну, али да постоје индикатори о мањим криминалним групама на простору Косова и Метохије о којима се размењују информације са Кфором. Он је истакао да је Војска у сарадњи са Жандармеријом спремна да одговори на такве изазове.

„АБЕХАЈЦИ“ У АКЦИЈИ

Отклањање последица терористичког дејства хемијским агенсима контролом и деконтаминацијом, приказали су старешине и војници 246. батаљона АБХО. Крушевачки „абехајци“ показали су да представници страних армија и организација на том пољу с разлогом срађују са нашим стручњацима. Наизглед рутински посао испитивања присуства бојних отрова и њиховог уклањања захтева високу стручност и опрез.

Приказ активности јединица АБХО можда најбоље осликава трећу мисију Војске – подршка цивилним органима власти у супротстављању невојним претњама безбедности, будући да било какав напад на осетљиве индустријске објекте или возила која носе опасне материје може изазвати еколошку катастрофу и угрожити људске животе.

КОНТРОЛНИ ПУНКТ

Примену стандардних процедура у операцијама за одржавање мира демонстрирали су припадници Треће бригаде Копнене војске, симулирајући ситуације које се заиста и догађају при извршавању таквих задатака. Уверљивости вежбених радњи допринео је и изграђени контролни пункт Уједињених нација, који је имао све детаље попут пунктова у Ираку, Авганистану или на Косову и Метохији.

МИГ 29

ПОНОВО ЛЕТИ

Појављивање ремонтваног авиона МиГ 29, којим је пилотирао пуковник Небојша Ђукановић, заменик команданта Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, изазвао је опште одушевљење присутних. Умеће искусног ваздухопловца није нарушила ни вишегодишња пауза у пилотирању „двадесетдеветком“. Неколико атрактивних маневара и бука моћних млазних мотора подсетили су на најбоље дане нашег ваздухопловства.

Начелник Генералштаба генерал-потпуковник Здравко Понош нагласио је да је поносан што је данас на вежби летео и ремонтвани МиГ 29 и обећао да ће их ускоро на српском небу бити више.

ПРВА МИСИЈА

Посматрачи вежбе „Сретење 08“ имали су прилику да виде и марш оклопне јединице са преласком у напад, у оквиру кога су војници и старешине Треће бригаде Копнене војске, Мешовите артиљеријске бригаде, 204. авијацијске базе и 250. ракетне бригаде приказали марш тенковске чете, тактички десант, ваздухопловну подршку марша, савлађивање препрека тенковским носачем моста и излазак артиљеријских и јединица АРЈ ПВО на положаје.

Дванаестоминутна вежба уверљиво је осликала способност јединица у решавању конвенционалних борбених задатака из прве мисије Војске. Симулирана су дејства оклопних јединица, механизоване пешадије уз садејство авијације и хеликоптерских јединица и подршку самосталне артиљерије, а ваздушни простор обезбеђивала је ракетна батерија ПВО.

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

У ЗНАКУ ВЕЛИКИХ

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА
АКАДЕМИЈА

ОЧЕКИВАЊА

Научноистраживачки потенцијал ВМА чине 140 доктора наука, међу којима је 120 професора и доцента, више од 90 примаријуса и асистената. Резултати њихових истраживачких напора свакодневно се примењују и валоризују у дијагностичко-терапијској пракси, те у образовању генерација медицинских стручњака. Тренутно се ради на 43 примењена научноистраживачка задатка од стратешког интереса за медицину у целини.

Одлука Владе Републике Србије од 13. децембра 2007. године, на основу које је ВМА функционално интегрисана у мрежу здравствених установа Србије, је од прворазредног значаја за ту елитну медицинску установу. Том одлуком на добитку су сви, а посебно грађани Србије.

И док се два здравствена система буду уходавала и изнова учила оно што су заборавила, кога и када слати на ВМА, а пацијенти се одвикли да за сваку ситницу куцају на њена врата, као терцијарног нивоа медицинске заштите (јер је она приоритетно намењена најтежим пацијентима), своју историјску хронику ВМА наставиће да дописује у мирнијим токовима.

Шта ће се још дешавати ове сто шездесет четврте године у њеној историји, можемо само претпостављати, али знамо оно што је обележило протеклу.

■ ИЗМЕЂУ ДВЕ ГОДИШЊИЦЕ

О раду у једној здравственој установи најбоље говоре бројке, а у случају ВМА оне су заиста за свако поштовање. Од протекле годишњице до данас прегледано је 550.000 болесника, хоспитализовано више од 30.000, обављено око 20.000 хируршких интервенција и урађено више од три милиона разних дијагностичко-терапеутских и лабораторијских процедура. Истовремено, смањена је дужина болничког лечења на 10 дана, а искоришћеност постелне мреже износила је око 69 одсто.

У Клиници за стоматологију прегледано је око 61.000 људи, а у Институту за радиологију више од 380.000 пацијента. У Институту за трансфузиологију прикупљено је око 9.600 литара крви.

Војномедицинска академија је прва установа на Балкану која има Центар за дневну хирургију и у њему је током протекле године урађено око 8.000 операција. Врхунски ниво представљају трансплантације органа. Поменимо само да је лане урађено 48 трансплантација костне сржи, 25 трансплантација бубрега и десет трансплантација матичних ћелија код кардиолошких болесника. Те бројке

биле би веће да је законски боље регулисано питање кадаверичних трансплантација органа.

Сем трансплантационе хирургије, остварени су врхунски резултати и у области лечења дегенеративних болести кичменог стуба, ендоскопској и минималној инвазивној хирургији, опекотинама, неурорадиологији, офталмологији...

Сигурно је да ће се обим посла повећавати, пре свега због потписаног уговора за Републичким фондом за здравствено осигурање Србије о упућивању цивила на ВМА о њиховом трошку. Та отворена врата донеће не само нове пацијенте већ и значајан приход.

Постигнути резултати у лечењу омогућили су да ВМА добије и престижна признања. Почетком прошле године проглашени су за супербренд у области здравља и лепоте, а на измаку 2007. године, одлуком жирија, који су чинили представници Привредне коморе Србије и Министарства за трговину и туризам, добили су признање за *Најбољи у Србији* у категорији медицине и здравства.

Можда су те награде и допринеле да ВМА склопи уговоре о добровољном допунском здравственом осигурању са водећим осигуравајућим кућама на нашем подручју, чиме се потенцијалним корисницима омогућавају додатне погодности у лечењу. До сада су склопљена 42 уговора са јавним предузећима, приватним компанијама, спортским друштвима.

■ ОСТАЈЕ ВОЈНА

Добар глас се без сумње проширио и међу нашим суграђанима који раде у иностранству јер их све више долази да се лечи на ВМА. Додатни мотив је што квалитетне медицинске и стоматолошке услуге добијају по знатно нижим ценама него у земљама где тренутно живе.

Али, не треба заборавити да Војномедицинска академија остаје у систему одбране и првенствено је окренута војним осигураници-

ОПСТАНАК

– Хтели су да нас униште, продају, омаловаже. Остали смо и опстали, попут Феникса се уздигли, уз јасну подршку Министарства одбране. Идемо даље, доступни свим грађанима Републике Србије, као узданица и стратешки бренд Војске и државе – поручује начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић.

ма као својим најзначајнијим пацијентима. За њих су установа и специјалистичког и супспецијалистичког нивоа.

Лекари и медицинско особље ВМА последње деценије 20. века стекли су у несрећним ратним годинама завидна знања из области ратне хирургије, збрињавања политрауматизованих пацијената и поступања у условима масовних катастрофа. Та богата сазнања данас задивљују многе. Зато није чудо што су прошле године, у оквиру међународне војне сарадње, ВМА посетиле бројне делегације – чак 27. И то и из најразвијених земаља света. Њихо-

САРАДЊА

– Успешно сарађујемо са бројним факултетима и универзитетима у земљи и иностранству, а у периоду који долази наставићемо и нашу борбу за интензивније укључивање у академски и научноистраживачки простор Србије, коме суштински и припадамо. То не иде лако. Али, зар има иког разумног у овој земљи који сматра да Србији, њеној науци, студентима, немају шта да кажу и нису потребни академик Миодраг Чолић или професор Бела Балинт, чији је научноистраживачки пројекат проглашен за најбољи у Војсци Србије у протеклој години, и сви други професори и доценти, доктори и магистри ВМА? Ако има, мораће то добро да образложе. Суревњивост и сујета су, нажалост, наше националне одреднице – истиче начелник ВМА.

ТЕХНОЛОШКА ОБНОВА

Менаџмент и стручњаци ВМА свесни су чињенице да нема модерне медицине без савремене технологије. У току прошле године сопственим средствима набављен је, и оправдао очекивања, мултисплајсни скенер најновије генерације са неограниченим могућностима за дијагностику и праћење тока лечења, надограђен је и линеарни акцелератор за лечење малигних болести, који данас представља најсавременију опрему на Балкану. Захваљујући куповини егзајмер ласера, постали су једина државна институција у Србији у којој се тренутно обављају операције скидања високе диоптрије.

Један од стратешких циљева у наредном периоду биће даља технолошка обнова куће. Сачињен је план и започели су са реализацијом. Обезбеђена су средства за набавку најмодерније магнетне резонанце, ангиоблока, барокоморе, мамографа. У току је реконструкција блокова за гастроентеролошку и пулмолошку функционалну дијагностику.

Ових дана приводе крају и тежак посао увођења стандарда и менаџмента квалитета. А требало би да започне комплетна модернизација болничког информационог система.

ви представници били су задивљени изгледом установе, организацијом рада и квалитетом лечења. Сарадња се није завршила само на лепим речима и обећањима. Уследили су конкретни договори, а Краљевина Норвешка донирала је најсавременију лаку пољску болницу и тренажни сет који данас служи за обуку младих лекара, фармацеута и стоматолога у Школи резервних официра санитетске службе.

Истовремено, протекле године ВМА је поново, након 12 година одсуствовања, примљена у Балкански комитет војне медицине, а постала је и Регионални центар за војномедицинску сарадњу. На тај начин враћена јој је заслужена титула лидера на Балкану у области војне медицине и одато признање за стручност, професионализам, организацију и однос према раду који се у тој установи негује.

— ОТВОРЕНА ПИТАЊА

Али, нису сва врата отворена. Нека су полуотворена, друга тек треба отворати. Тачније, баријера постоји тамо где престаје да буде болница, војна и цивилна, и где постаје Академија са свим образовним и научноистраживачким потенцијалом. Оно што је некад била њена предност, по чему се препознавала и због чега су многи данашњи научни и стручни посленици хрлила да своје знање усаврше и употпуне у кабинетима и лабораторијама, данас је због сујете и суревњивости неких цивилних колега, сметња.

Том замешатељству погодноло је готово две деценије дуго избивање из кругова цивилне српске науке, и не својевољна полутвореност, али и стари Закон о војним школама и научноистраживачкој делатности, који је, у недостатку новог, још важећи. И што је горе, неусаглашен је са сродним, цивилним.

Због свега се данас дешава да и поред тога што под кровом ВМА ради један академик и председник Српског лекарског друштва (а неки су и председавајући или чланови бројних струковних асоцијација у земљи и иностранству), не постоје заједнички пројекти на којима би сарађивали цивилни и војни научни посленици и

Снимко Тома РАДОСАВЉЕВИЋ

ДОСТИГНУЋА

У раду ВМА примењена су и врхунска достигнућа савремене медицине. Нека од њих су трансплантација јетре са живог даваоца, трансплантација матичних ћелија, имплантација вештачког дискуса у слабински и вратни део кичме, неурорадиолошко збрињавање анеуризми можданих крвних судова, рефракторна хирургија, примена навигационе технологије у уградњи вештачког кука и колена. Хирургија је поново заштитни знак ВМА, а легенда светске хирургије, проф. др Норман Рич је од прошле године гостујући професор ВМА.

њихови односи само су у домену личне комуникације.

Охрабрује, међутим, чињеница да су стручњаци са ВМА радо виђени у најпознатијим светским медицинским центрима, да у ту установу долазе еминентна имена светске медицине, са истока и запада, с циљем да пренесу своја сазнања, али и да науче како се у тешким условима може усавршавати у области ратне медицине, посебно хирургије.

На супрот томе, ВМА има успешну сарадњу са бројним факултетима и универзитетима у Србији и иностранству. Али не и са Београдским. То су та полуотворена врата која би требало шире отворити. Неке од важних „битака“ добијају се поверењем корисника, подизањем квалитета лечења, практичном применом резултата истраживања и унапређењем дијагностичких и терапеутских процедура. Друге на медијском фронту – јавност им је лане била наклоњена и у 99 одсто случајева позитивно је писано о њима.

Ове године највећи бој ће се водити за технолошку обнову установе. Адути ће бити сопствени приходи, подржани у мањем проценту средствима ресорног Министарства одбране.

Они то могу јер су и у претклој, финансијски врло тешкој години, успели да купе неколико најсавременијих медицинских уређаја, и да у пословању остваре позитивне резултате, тако да данас не дугују никоме ништа. У ствари, дугују запосленима. Велика су њихова очекивања да ће им новчана примања и материјални статус бити бољи. ■

Мира ШВЕДИЋ

КАДАР

За престижан статус ВМА заслужан је кадар који је годинама школован и усавршаван у земљи и у иностранству. А ту праксу настављају и данас.

У тој елитној установи ради 470 лекара, 40 стоматолога, 36 фармацеута и 1.400 медицинских техничара свих профила. Почетком ове године додатно су кадровски ојачани, а у наредном периоду требало би да се попуне и лекарима разних специјалности.

Научноистраживачки потенцијал те установе чине 140 доктора наука, међу којима је 120 професора и доцента, више од 90 примаријуса и асистената. Резултати њихових истраживачких напора свакодневно се примењују и валоризују у дијагностичко-терапијској пракси, те у образовању генерација медицинских стручњака. Тренутно се на ВМА ради на 43 примењена научноистраживачка задатка од стратешког интереса за медицину у целини.

Запослени са ВМА наступају на међународним стручним и научним скуповима, и њихови радови су изузетно запажени и прихваћени. Само у прошлој години било их је неколико стотина.

ЛОГИСТИКА

Одржавање Војномедицинске академије је велики логистички изазов. У тој установи има 7.600 комада прозора, 7.500 врата, 120.000 квадратних метара стаклених површина, а инсталације водовода и канализације протежу се на 325 километара. Месечно се троши 2,9 MW електричне енергије, дневно 2.000 кубних метара воде, што одговара потребама града од 20.000 становника. Оперу се четири тоне опреме дневно и спреми 1.100 дијететских и 5.800 допунских оброка хране. Истовремено, одржава се 37.000 уређаја, колико их на ВМА има, а исправност опреме је 95 одсто. За сваку похвалу.

ПРАЗНИЧНО ДРУЖЕЊЕ

Поводом обележавања 15. фебруара – Дана Војске Србије, у центрима за обуку у Сомбору, Ваљеву, Зајечару и Пожаревцу одржана је акција „Отворени дан“. Пригодни забавни и уметнички програми, изложбе слика, тактичко-технички зборови наоружања и војне опреме, али и прикази основних војничких вештина највише су обрадовали децу, најбројније госте сваког „Отвореног дана“ Војске Србије.

У Првом центру за обуку Копнене војске у Сомбору било је око петсто гостију из Апатина и Сомбора, којима је приказано наоружање и опрема јединица, оспособљеност и увежбаност за извршавање задатака, а имали су и прилику да с војницима и старешинама разговарају о животу и раду у Војсци Србије.

Слично је било и у Ваљеву, у Четвртом центру за обуку, где су грађани и деца из ваљевских основних школа обишли ПП збор наоружања и војне опреме, посетили кабинете и учионице у којима војници стичу основна војничка знања и навијали за једну од четири екипе које су се такмичиле на турниру у фудбалу.

Изложби дечијих цртежа *Деца Србије – Војсци Србије* у пожаревачком Центру за обуку присуствовало је више од 1.200 посетилаца. Поред изложбе, деца из три основне и четири средње школе обишла су војничке објекте у касарни, разговарала с војницима и видела део опреме коју користе током обуке.

Велики број деце и грађана Зајечара и околине посетио је Пети центар за обуку, у коме су ученици основних и средњих школа, поред наоружања, војне опреме, кабинета и учионица, могли да погледају забавни и уметнички програм, организован у сарадњи са зајечарским Домом омладине, и фудбалски турнир, на коме је учествовало шест екипа. ■

Д. ГЛИШИЋ

Команда Петог центра за обуку смештена је у Зајечару, центру Тимочке крајине, па смо ми истовремено и чувари богате војничке традиције народа овог краја. Овде су војевали многи јунаци – Хајдук Вељко и војници 6. пука Тимочке дивизије, који су у Другом балканском рату Бугари прозвали „Гвоздени”. Војска је добро укореењена у ово тло – истиче командант Центра пуковник Томислав Петровић.

ТИМОЧКА В

Једно од места на којима регрути Војске Србије стичу војничка знања и вештине током првог периода обучавања јесте Пети центар за обуку. Под контролом старешина, почетници савладавају основну обуку – коришћење личног наоружања, изводе тактичке вежбе на полигону и гађања на стрелишту.

Уз то, свакодневно унапређују физичку кондицију на спортским теренима. Касарна „Никола Пашић”, у којој је Центар смештен, налази се на периферији града, уз магистрални пут.

Центар постоји од 3. маја 2007, када је наследивши додашњу 9. пешадијску бригаду ушла у састав новоформиране Команде за обуку. У центрима се оспособљавају војници на служењу војног рока, војници по уговору и у резерви, а организују се и курсеви за усавршавање професионалног кадра.

Пуковник Томислав Петровић,
командант Петог центра
за обуку

– Команда Петог центра за обуку смештена је у Зајечару, географском и популационом центру Тимочке крајине, па смо ми истовремено и чувари богате војничке традиције народа овог краја. Овде су војевали многи јунаци – Хајдук Вељко и војници 6. пука Тимочке дивизије, који су у Другом балканском рату Бугари прозвали „Гвоздени”. Војска је добро укореењена у ово тло – истиче командант пуковник Томислав Петровић.

Центар у својој надлежности, поред Зајечарског и Борског округа, има и територије општина Жагубица и Параћин. На том простору смештене су и неке јединице које не припадају Центру – део састава Треће бригаде Копнене војске, у које се, после основне обуке, упућују војници из Центра.

Од оснивања до данас у њему се обучавало више од две хиљаде регрута. У марту се очекује и нова генерација од око 800 војника. После месец и по основне обуке, само мањи број њих ће остати у Центру, док ће остали, према потреби, бити распоређени у друге јединице Војске.

Знања и вештине стечене на полигонима војници Петог центра свакодневно проверавају, како се то војнички каже, на најважнијем борбеном задатку у миру – на стражи. Осим страже у касарни, зајечарски војници обезбеђују још два објекта – Лубницу и Карбулово.

Према речима пуковника Петровића, касарна има одличан полигон на коме се војници увежбавају за тај задатак.

– Избор и припрема стражара, контрола њихове војничке оспособљености, затим, смена и развод страже, изводе се по устаљеној процедури. Припреми војника за стражарску службу увек присуствују старешине, које су надлежне за обезбеђење објеката у Центру. Током страже, војнике контролишу командант Центра или његов заменик – истиче мајор Хајрудин Муртић, референт у Одсеку за оперативне послове и обуку.

ОЈСКА

Знатна пажња поклања се и физичкој оспособљености војника који долазе.

– Судићи према подацима приликом пријема регрута на службу војног рока, они у јединицу долазе веома слабо физички припремљени. Редовним вежбањем, у Центру знатно поправе кондицију. То је за њих и својеврстан *издвучни вентил*, јер су у новој средини често изложени стресу – истиче поручник Милан Младеновић, командир вода.

Командир одељења водник Душан Крстић са војницима изводи физичку обуку. Он је у децембру прошле године и јануару 2008. био на селективној обуци за пријем у Специјалну бригаду. Већ после првог падобранског скока одлучио је да каријеру настави као падобранац. Зато је у Петом центру истински промотер падобранства.

Иако их старешине инспиришу да се баве физичким вежбањем, војници немају амбицију да достигну ниво физичке спремности који имају поручник и водник, али воле да трче и да што чешће играју фудбал и кошарку. А шта о условима за живот и рад у Цен-

СТРЕЛИШТЕ КРИВУЛ

Надомак реке Црни Тимок, на неколико километара од касарне, поред магистралног пута налази се стрелиште *Кривул*. Недавно је осавременењено. Цивилно лице Драган Јовановић, који око двадесет година ради на стрелиштима, а сада је на дужности оператера командних пултова, своје искуство применио је и у модификацији опреме *Кривула*. Данас се са једним уређајем КОПС (комплет опреме пешадијског стрелишта) подижу 24 групе циљева, док је раније могло да се подигне само шест. На тај начин омогућено је гађање чак 240 циљева одједном, од чега су четири циља покретна. Такође, просечен је и насут нови пут до стрелишта, дуг километар, доведена је вода и дограђен такозвани сектор број 1, намењен за гађање на даљинама од 200 и 300 метара.

ТАЈНЕ РОМУЛИЈАНЕ

На десетак километара од Зајечара, у стару села Гамзиград, налази се античко археолошко налазиште Феликс Ромулијана. Како нам је рекао капетан прве класе Жељко Будимски, који је у Петом центру задужен за морал, свака генерација војника, одмах после гађања на оближњем стрелишту *Кривул*, обилази ту највећу историјску знаменитост зајечарског краја.

Палата римског цара Гаја Галерија, савладара цара Диоклецијана, чувена је по својим мозаицима. Простире се на великој површини на којој су видљиви остаци двадесет огромних кула, монументалних храмова, купалишта, али и објеката за смештај дворјана и војске. На оближњем брду Магура откривене су гробнице цара и његове мајке Ромуле, на којима је изведен обред апотеозе, обоготворења императора, после чега је он дуго сматран за божанство.

НОВА МЕТОДА

У зајечарском Центру за обуку развијена је метода увежбавања којом се постиже већа успешност гађања из пушка и пушкомитраљеза.

– Према тој методи можемо уштедети велику количину муниције и дијабола. На полигону војници нишањење увежбавају без муниције, на раздаљини од 25 метара и на фиксираним аутоматским пушкама. Они три пута заредом циљају у подножје мете. После сваког нишањења упоређује се колико одступају од задате тачке. Тачке које је војник нанишанио обележавају старешине уз помоћ показивача поготка у облику круга са тачкастим прорезом у средини. Следећи корак у припреми за гађање јесте одлазак у *ваздушну стрељану*. Војници који се на тај начин оспособљавају за гађање постигли су знатно боље резултате – објашњава командант батаљона за обуку потпуковник Саша Цветановић.

тру за обуку у Зајечару кажу они због којих обука и постоји?

– Када се говори о стицању физичке спремности, веома сам задовољан могућностима које Центар пружа. И старешине су веома стручне. Занимљива су и гађања из наоружања на стрелиштима. Одлично сам се уклопио са војницима из различитих крајева Србије. Постали смо пријатељи. Сада сам се уверио да се не каже узалуд да човек у војсци сазрева – каже војник Илија Радуловић из Блаци.

У Центар за обуку у Зајечару упућују се и војници којима је, због неправилности, прекинуто цивилно служење војног рока. Војник Иван Димитријевић из Крушевца у касарну је дошао да до краја одслужи војни рок, пошто му је прекинуто цивилно служење, јер се није редовно јављао на радно место у установи у коју је распоређен. Иван је рођен 1984. године, а студира вишу пословну школу у Блаци. Према речима старешина, примеран је војник.

– Нисам очекивао да ћу војни рок служити у Зајечару, али сам се, већ од првог дана, добро снашао. Због бројних обавеза време ми брзо пролази и не размишљам о кући. Највише волим физичку обуку, јер сам студирајући запоставио вежбање. На гађању сам био мало уплашен, све док нисам први пут повукао обарач. Страх је одједном нестало, и пожелело сам да гађам поново – додаје Иван. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ПРОЈЕКТИ ДОБРЕ НАДЕ

ДРУШТВО

Од 1. фебруара реализује се пројекат под покровитељством „SOKO GROUP“ д.о.о. из Београда, чији је власник и аутор Зоран Ливаја, старешина у пензији. Пуковник у пензији Миодраг Капор је директор пројекта „Национално тржиште роба и услуга Србије“. Упоредо са овим, реализује се и пројекат „Општине Србије“. Циљ је да се око заједничких послова окупе пензионисани официри и подофицири, ратни војни инвалиди и чланови њихових породица. Осим могућности зараде, стипендирања деце и стицања нових искустава, људи широког образовања и осведочене радне енергије добијају визију сигурније будућности.

Време свеколиких друштвених промена, транзиције и трансформације наше војске, имало је за последицу да један број старешина оде у пензију. Реч је о људима у пуној радној снази, са особинама које су најбоља препорука будућем послодавцу. Мало је оних који су се помирили да време проводе с новинама у руци и над шаховском таблом на клупи у парку. Најчешћа слика коју стварамо при помисли на пензионере. Наравно да то симпатично пристоји људима чији је збир година проведених у служби и животног доба примерен поменутом стереотипу. Поштено је да у миру и одмору проживе „треће доба“.

Међутим, говоримо о генерацији на чијој је страни свеprisутни радни елан, амбиција да се још радно ангажују и буду корисни. Себи и својој породици, свакако. Много пута смо писали о већ познатом Програму Присма путем кога се школују и преквалификују старешине за нека будућа занимања. Добро је да постоји, јер је доказано успешан и вредан сваке похвале. На крају, резултати најбоље говоре. Међутим Присма се обраћа једној циљној групи, а проблема и потреба је много више: старешине које нису обухваћене тим програмом, чланови њихових породица, ратни војни инвалиди и њихови најближи, пензионисани подофицири...

■ НОВА ПРИЛИКА

Један од путоказа за будућност поставила је и фирма „SOKO GROUP“ д.о.о из Београда, чији је власник Зоран Ливаја, такође бивши старешина. Радан, амбициозан човек, од акције и поверења

Сцумио Г. СТАНКОВИЋ

јер су његови пројекти оверени печатом државног значаја, што много значи и обећава. Највећи и најзначајнији јесу „Национално тржиште роба и услуга Србије“ и „Општине Србије“.

О чему је реч?

После стручне оцене да је квалитетан и потребан, 9. марта 2005, са Министарством привреде потписан је Протокол о подржавању пројекта „Национално тржиште роба и услуга Србије“.

Опредељење руководства ових пројеката је да се ангажују пензионисана војна лица, ратни војни инвалиди и породице погинулих бораца. Планирано је да се у току ове године радно ангажује око хиљаду припадника поменутих категорија.

Пројекат „Национално тржиште роба и услуга Србије“ подраличку обраду података, праћење и објављивање робе и услуга привредних субјеката Републике Србије, праћење података о увозу и извозу у Републици Србији, објављивање тржишних вишкова индивидуалних пољопривредних произвођача, финализацију производње, праћење прописа у привреди Републике Србије, праћење прописа везаних за стандарде и квалитет производње Европске уније, контактирање са заинтересованим инвеститорима, маркетиншки наступ привреде Републике Србије на инострано тржиште...

■ ПРЕЦИЗНИ ЦИЉЕВИ

Циљ је да се прате роба и услуге привредних субјеката на општинском, регионалном и националном нивоу ради заједничког приступа и пласмана, што би допринело укрупњавању производње, формирању цена, проширивању производње и отварању нових радних места. Према тој идеји, у оквиру ових презентација налазиће се сви прописи у Републици Србији, али и прописи о квалитету и стандардима у Европској унији са циљем планирања инвестиција за прилагођавање прописа ЕУ. Консултанти који су ангажовани на овом програму даће одговоре из свог домена на постављена питања везана за национално тржиште робе и услуга Србије.

Други пројекат „Општине Србије“, чији је директор пуковник у пензији Миодраг Капор, обезбедиће формирање електронске базе података за 161 општину и 4.048 месних заједница, укључујући поједине општине на Косову. Електронска база података представљаће сваку општину појединачно са њеним месним зајед-

БРЗЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Сви који виде себе у пројектима „SOKO GROUP“ д.о.о. Београд могу добити неопходне информације преко регионалних и општинских центара Удружења пензионисаних војних старешина Србије, Удружења ратних војних инвалида и Удружења подофицира. И најбржим, електронским путем са адресама: office@trzistesrbije.com.; sokogroup@ptt.yu и на сајту: www.trzistesrbije.com

ницама. На једном месту наћи ће се општи подаци, економски капацитети и ресурси са којима располаже.

У сарадњи са општинама израђују се билтени за сваку појединачно. Поред података у електронском облику, појавиће се билтен у штампаном облику, као додаток који се дистрибуира преко дневних новина на територији целе Републике. Циљ је да се, пре свега, целокупна јавност Србије информише о њиховим економским потенцијалима. Данас робе и услуге, сутра трансфер технологије и научних програма. Свет ујурбано граби напред, морамо му се приближити и тако што ћемо предочити с чиме располажемо, колико, када и где.

Господин Капор појашњава идеју:

– Успостављањем система рада, ступили смо у контакт с циљним групама. Наишли смо на пуно разумевање, па су потписани уговори о пословно-техничкој сарадњи с њиховим удружењима. Организовали смо низ предавања у Новом Саду, Сомбору, Суботици и Ужици. Ових дана идемо у Ниш где нас чека хиљаду људи!

Фирма „SOKO GROUP“ је организована у осам регионалних центара (Београд, Нови Сад, Ниш, Суботица, Шабац, Пожаревац, Чачак и Крушевац), 29 општинских центара (углавном седишта округа), са координаторима у свим општинама (161). Њен циљ је да се организује прикупљање података из свог региона директно са привредним субјектима, локалним самоуправама и медијима.

Сарадња са медијима је веома битна. Ми смо озбиљно схватили њихов значај. Без обзира на то да ли је реч о локалној телевизији, програму радија, дневним или недељним новинама, свака изговорена или написана реч нађе пут до онога ко треба да је чује или прочита. Подаци које нуде наведени пројекти су неопходни јер се најдиректније тичу виталних токова живота, пословања, инвестиција...

Отварање према свету и овакве базе података сасвим су у духу будуће сарадње са иностраним партнерима који хоће најпре да знају личну карту онога с ким послују, његове друштвене, привредне и образовне потенцијале.

Задатак који смо себи задали је веома озбиљан, захтева пуно рада, стручности и ангажовања. Али, наше бивше старешине су свакако спремне за нове изазове. Како видимо успешни су и признати, што може да нас радује и охрабри. У сваком погледу.

■ РАДНИ ИЗАЗОВ

Пуковник у пензији Драган Радулац је директор регионалног центра. Каже да је врло брзо препознао себе у наведеним пројектима:

– Пројекти нуде нешто сасвим ново. Осим зараде, нови радни изазов, повратак самопоуздања и врсту сигурности. Међу нашим колегама имамо такав кадар који би пожелеле многе фирме. Уз све особине које красе бивше старешине, неопходно је само то ново искуство, а оно се стиче једино кроз рад. Тога су сви свесни и радо прихватају оно што им је понуђено. Раде и радиће на пројектима од државног значаја, а та спознаја није неважна.

Око зреле и амбициозне идеје лакше је окупити људе. Бивше старешине су најпре имале на уму своје колеге, чланове њихових породица, ратне војне инвалиде. У њиховом образовању, мотивима и жељи да се радно ангажују препознали су поуздане сараднике.

Жељко Васиљевић похвално оцењује замисао:

– Наравно, веома позитивно смо реаговали на позив руководиоца „SOKO GROUP“ д.о.о. из Београда. Разумели смо га и као могућност да решимо један велики проблем који тишти наше бројно чланство, а то је незапосленост. Аутори пројеката су људи од поверења, веома способни, солидарни, истрајни... Одлично су проценили да их не треба развијати само по центрима већ разумљиво по целој територији Републике. Дугујемо им велику захвалност јер су нам указали поверење и отворили перспективе. Са своје стране пружићемо им на располагање нашу инфраструктуру и квалитетан кадар кога свакако имамо. Како би се идеја свела у правне и институционалне оквире, имали смо плодне састанке са представницима фирме и Националном службом за запошљавање.

■ ПРИХВАЋЕНЕ ИДЕЈЕ

Ваља се подсетити да је наше удружење основано још 1992. године у веома тешким приликама. Окупљамо око десет хиљада чланова у 97 општинских и две покрајинске организације. Иначе, у току су наше акције о пуној примени Закона о правима бораца и погинулих бораца, стипендирању њихове деце, бањско-климатског опоравка...

Идеја се шири и бива све више прихваћена. Пуковник у пензији, дипломирани инжењер Остоја Поповић, члан Извршног одбора Удружења војних пензионера Србије, износи мишљење:

– Нема сумње, ради се о добрим пројектима. Око њих ће се окупити људи у најпродуктивнијим годинама, веома стручни, разних профила, даровити и жељни да стварају.

Наше чланство је безрезервно подржало идеју колега, па је Удружење потписало уговор о сарадњи. Људи су у њима препознали себе и своје интересе. Чврсто верујем да ћемо успети заједничким снагама.

Заставник у пензији Душан Пећанац задужен је за односе с јавношћу у Удружењу пензионисаних подофицира. Посебно је апрофитирао социјални моменат:

– Здушно смо подржали учешће у пројектима. То нам је добра прилика да се покажемо и докажемо. Да вредимо и сами знамо, а сад добијамо праву шансу. Нашим члановима ће то добро доћи из много разлога, тим пре што је кућни буџет оно што нас тишти. Не заборавимо да 70 одсто наших колега живи искључиво од малих пензија, а да чак 100.000 душа egzистенцијално зависи од њих. Најзад смо видели могућност да се нешто заради, врати самопоштовање, изађе међу послован свет... И када би ми пензија била безбрижно велика, опет бих се прихватио таквог посла јер је значајан, окупља људе од угледа и поверења. Немам добро мишљење о томе да људи у нашим годинама одлазе у иностранство где су приморани да раде свакојаке послове. Најбоље је у својој земљи, међу својим народом.

Иначе, наше удружење је једино те врсте у свету. Постојало је још само за време Краљевине Југославије. Било је поштовано, са неукаљаном традицијом.

Председник Удружења је његов друг по чину и статусу Ненад Тодосић. У потпуности се слаже са господином Пећанцем и додаје:

– Позивам све пензионисане подофицире да се активно укључе у ове пројекте. Могу да се јаве на адресу фирме или да добију информације преко својих општинских организација. Има их десет ван Београда и три у престоници на територији Новог Београда, Чукарице и Вождовца.

После свега није тешко извести закључак. Шанса постоји, добра нада такође, њени весници су рекли своје и повукли прве потезе. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

КУРС ЗА КОМАНДИРЕ У МИРОВНИМ МИСИЈАМА

У Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије одржан је десетодневни курс намењен командном кадру у јединицама које учествују у мировним мисијама. Начелник Центра пуковник Јелесије Радивојевић, обраћајући се полазницима на отварању курса, нагласио је важност друге мисије Војске и усавршавања квалитетног кадра који би могао да задовољи захтеве за ангажовање у мировним операцијама под заставом Уједињених нација.

Циљ курса је да слушаоци стекну неопходна знања за обављање функционалних дужности у оквиру самосталних и заједничких наменских задатака у мировним операцијама. Према речима потпуковника Ђорђа Симовића, директора курса, шест инструктора је извођењем теоријске и практичне наставе оспособило слушаоце да, самостално и у сарадњи са особљем других армија и УН, ефикасно извршавају тактичке радње и поступке у улози командног кадра јединица за учешће у мировним операцијама.

Курс је имао два сегмента – општевојни и стручни. У оквиру њих су обрађиване теме из оријентације помоћу најсавременијих ГПС средстава, штабне процедуре у УН, процедуре из области безбедности и заштите, али и бројне тактичке радње и поступци у мировним мисијама. Провера стечених знања урађена је на вежби под називом „Рад и поступци одељења – вода за учешће у мировним операцијама“, која је изведена последњег дана курса. ■ А. П.

ДОНАЦИЈА КАБИНЕТУ ЗА ГРЧКИ ЈЕЗИК НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Генералштаб националне одбране Грчке поклонио је Кабинету за грчки језик на Војној академији рачунарску опрему у вредности од око 1.100.000 динара. Тим поводом изасланик одбране Грчке пуковник Естафиос Андринопулос посетио је Војну академију, где је у присуству начелника Центара Војне академије, пуковника Бранка Бошковића и сарадника са Катедре за грчки језик Филолошког факултета у Београду, имао прилику да се увери у квалитет наставе, чему је поменута донација знатно допринела.

Пуковник Бранко Бошковић подсетио је на традиционално пријатељство између два народа и војске. Захваливши пуковнику Андринопулосу за донацију, он је рекао да се нада да ће и на Војној академији Грчке ускоро бити отворен сличан центар, у коме ће грчки студенти моћи да науче српски језик.

Присутним официрима и подофицирима Војске Србије пуковник Андринопулос честитао је што су за своје усавршавање изабрали управо грчки језик. Он је изразио очекивање да ће набављена рачунарска опрема унапредити и олакшати савладавање потребних језичких вештина. ■ А. П.

НОВИ ИНТЕРНЕТ САЈЛОВИ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ И МУЗЕЈА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ РАТНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Војна академија и Музеј југословенског ратног ваздухопловства имају нове интернет презентације на којима је представљена њихова организација, намена и задаци у оквиру система одбране.

Презентације можете погледати на web адресама www.va.mod.gov.yu и www.muzejrv.mod.gov.yu

Пише
Душан ГЛИШИЋ

КАД ПУЦАЈУ НЕРВИ

Три су догађаја обележила протеклих петнаестак дана, време које бројимо од једне до друге „Одбране“. Обележавањем Дана државности и Војске Србије, проглашење фантомске државе у јужној српској покрајини и величанствени митинг подршке српском народу на Косову и Метохији.

Иако живимо у материјалистичком свету и времену, у коме нам трка за поседовањем и новцем суверено омеђује не само могућности, већ и жеље, амбиције и прохтеве, више нико не спори постојање душе. На неки начин измерена је чак и њена тежина. Научници су утврдили да након последњег, смртног издицаја, човек намах изгуби око 20 грама. Толико је, кажу, тешка душа.

Од 17. фебруара српска је нешто лакша. Откинули су нам део душе и на срце навалили камен тежак као олово.

Да се разумемо. Навикли су Срби на маћехински однос света, на неправде и на тешкоће. Историја Србије препуна је (не)прилика у којима је требало „осветлати образ“ или „на страшном месту опстајати“. Опстаће Србија и под овим тешким теретом. Покушај одузимања Косова и Метохије и проглашавање тобожње независности јужне српске покрајине, заболоо нас је највише због огромне неправде, учињене народу који то ничим, ни својом јучерашњицом, ни својом данашњицом, није заслужио. Такво насиље над нама само зарад остваривања сулудих глобалистичких циљева новог светског поретка, у ствари преостале светске силе, не може се правдати непокорношћу слободољубивог народа, нашем тобожњом некооперативношћу, неприлагођавањем, непопустљивошћу... Једноставно, нема сразмере.

Зато нас душа боли. Знамо ми да Косово и Метохију нико неће однети „преко океана“, оно ће, на срећу нашу, остати ту где је, код нас и у срцима нашим. Одатле га нико не може узети. Вратиће се Срби на Косово и Метохију зато што су нам ту национални корени, зато што ће душа болети све док се не вратимо. Вратићемо се зато да бисмо се ослободили оног камена у срцу, оне тежине која нас савија ка земљи. Знамо шта нам је чинити наредних година. После дуго времена, Срби опет имају видљив историјски циљ, свима јасан и недвосмислен национални интерес.

Лосподари јавног мњења, све врсте медија, код нас и у свету, препуни су питања о будућим корацима народа коме је 17. фебруара 2008. ударен још један, најтежи шамар силника. Само два дана пре тога, уз Дан државности, обележен је и Дан Војске Србије, па је неке, одмах, заинтересовао и њен однос према новонасталој ситуацији.

Српску војску и Косово и Метохију заиста није тешко повезати. То није тешко још од одсудне битке на Косову пољу 1389. године. Српска војска увек је била уз свој народ. Само у последња два века, од стварања модерне српске државе, од Карађорђевог

устанка, Срби су гинули у десет ратова. Просечно сваке две деценије били су принуђени да бране своју слободу и опстанак. Зато Срби, више од неки други народи, добро знају да је рат највећа несрећа коју је човек за себе створио. И с поносом могу да кажу да га никада нису започели.

Обележавањем Дана Војске у нишкој касарни било је прилика да још једном подсетимо на извршену реформу и реорганизацију оружаних снага, реализовану, између осталог и као део процеса прилагођавања Европи и свету, нашег све активнијег учешћа у европским интеграционим односима, али и да покажемо да стварање ефикасније српске војске није заустављено. Интересовање јавности за тај процес показује схватање положаја у коме се Србија нашла, опет не својом, већ вољом моћника који помоћу „штапа и шаргарепе“ покушавају да управљају малим народима, док оне који се сматрају великим милосрдно уцењују.

Европа је уцењена, у то нема сумње. Напори светске силе да на југу Балкана иницира немире, да дугогодишњим исцрпљивањем у том делу Европе ослаби колевку цивилизације, сада су достигли критичну тачку. Отимајући део душе српском народу европске „вође“ и њихове прекоокеанске газде чине несумњив грех према једном старом народу, али истовремено отварају и Пандорину кутију зла из које је ослобођен дух сецесионизма. Нико више није сигуран. Ниједна граница није етнички чиста. Оно што се догодило Србији, сутра ће можда још неком у Европи.

У таквим, несигурним условима, више него у другим ситуацијама, јавља се страх од будућности. А он је, уз латентно осећање неправде, несумњиви генератор нервозних и исхитрених покрета и неконтролисаног понашања. На индивидуалном и колективном нивоу. Зато социјални психолози и аналитичари који се ближе баве понашањем јавности у кризним ситуацијама, нису били изненађени немирима у српској престоници, настали после величанственог митинга подршке с народом на Косову и Метохији. Нажалост, десило се оно што нико није желео. Излив гнева, претежно младих људи, оних који су већ преуто под притиском европских и прекоокеанских уцена да би могли баш увек рационално да се понашају, отео се контроли.

Зато, више но раније, с правом можемо да се запитамо, да ли ће нас бездушност великих, заиста, натерати да им наликујемо. Када нам узимају душу, кад нам отимају националне корене и духовни темељ, шта нам друго преостаје? Зар је, заиста, једино решење да постанемо као они? ■

ТАМО ГДЕ ЈОШ ЦВЕТАЈУ БОЖУРИ

Што год да се догодило 17. фебруара, то сигурно не значи крај постојања Срба на Косову и Метохији, већ почетак дуге борбе за потпун повратак државе Србије у своју јужну покрајину. Стога јединствена државна и национална политика мора да обезбеди нормалан живот за све грађане Косова и Метохије који признају српску државу и омогући Србима да чувају своју културу и корене на том простору.

Снег, мраз и сумаглица прекрили су Косовско Поморавље 17. фебруара, али у душама косовско-поморавских Срба већу студен од страшне зиме ствара најаву проглашења независности у косовској скупштини. Немир, ишчекивање и пркос угледали смо већ на лицима десетак младића на улазу у село Кормињане. Они су пажљиво осматрали ко то све долази у њихово пребивалиште. У самом селу живот се, на први поглед, одвија нормално. Продавнице раде, људи ујурбано обављају своје послове, док се комшије довикују и поздрављају.

Само што смо ушли у дом породице Петковић, наш пријатељ Трајан, његова супруга Миланка, син Душан и ћерка Кристина без питања нам одговарају: „Остајемо овде“. Како кажу, стрепе да ће Албанци из оближњих места кренути и у српска села да славе и да би пут који повезује Косовско Поморавље са Србијом могао бити пресечен. Ипак, страха нема, навикли су ови људи да се боре са невољама, притисцима и претњама свих врста.

СРБИ ИЗ ШИЛОВА

На свим кућама и радњама поред магистралног путу Бујановац–Ѓњилане постављене су албанске, америчке, турске, британске и француске заставе. До скоро је било незамисливо видети француске заставе на Космету, зато што су они сматрани за „вековне пријатеље Срба“. Времена се мењају, што потврђује и изглед некадашњих српских села Петровце и Добрчане, у којима данас живе само Шиптари. Наш возач Горан Станковић објашњава да Срби из дана у дан живе под притиском да продају своју земљу поред главне магистрале, која нас, после десетак километара кроз шиптарска насеља, доводи у српско село Шилово.

Протест у Ранилугу

БИСТА КНЕЗА ЛАЗАРА

На брду изнад Шилова издиже се црква светог Марка, а поред ње споменик кнезу Лазару. Грандиозна статуа красила је некад центар Гњилана, али су је Албанци, у свом рушилачком походу, срушили камионом и оштетили. До пре пола године биста је била депонована у америчком кампу Монтид у Гњилану (некадашња касарна Војске Југославије). „У селу смо се сложили да је бисти место овде“ – говоре Шиловљани – „ла смо је пренели и ту поставили, тако да се сада види и из далека и са свих страна“. Рањена и оштећена, биста кнеза Лазара сада достојанствено из Шилова гледа према месту погибије српског владара – селу Прилепац.

Зоран Ристић из Шилова

У овом селу, удаљеном два километра од Гњилана, заустављено је дивљање побеснеле албанске руље 17. марта 2004. године. Шиловљани су се сами одбранили, уз немо присуство припадника Кфора који нису имали никакве инструкције из Приштине. Албанци су одустали од напада на места где су Срби већина. Ипак, епилог те последње албанске офанзиве јесте да Срба више нема у Гњилану, иако су они тамо, до доласка међународних снага, чинили половину становништва.

У Шилову данас живи око 2.500 људи, који су раније, углавном, радили у фабрикама, а данас се претежно баве пољопривредом. У свом атару имају преко 500 хектара обрадивог земљишта и релативно добре услове за живот – амбуланту, банку, дневну болницу, средњу и основну школу, али и атрактивне кафиће. Поносе се и са седамнаест ђака првака. Нажалост, изградња дома културе и спортског *балона* је започела, али није завршена.

Осећања мештана Шилова на дан проглашења независности у косовској скупштини Зоран Ристић описује речима: „То вам је исто као да вам је не-

ко најмилији тешко болестан. Гледате како се мучи, а лека и помоћи нема. Онда се привикнете на сурову стварност и схватите да живот мора да иде даље. У сваком случају, док је Србија са нама овде, бићемо и ми на Косову и Метохији”.

Власник „Радио Макса“ Зоран Максимовић каже: „Данашњи дан треба најпре психички поднети, а за касније ћемо видети.... Селити се нећемо, мада имамо много питања и дилема. Да ли ћемо прелазити административну линију или праву границу, хоћемо ли возити кола са српским таблицама?“ Са тим ставом слаже се и некадашњи посланик Љубомир Станојковић који тврди: „Све више баријера биће између државе Србије и Космета”.

Према речима Срба из Шилова, највише се уздају у себе, у упорност који су стекли пружајући отпор протеклих година. А остали су и без петиције мештана, које су Албанци пре неколико година киднаповали и убили. На њихову одлучност не утиче ни то што су од осталих српских енклава прилично удаљени. Одлуци Срба да на овим просторима остану допринела је и посета председника Републике Србије Бориса Тадића 2005. године. Он им је тада јасно поручио: „Шилово, али и цело Косово и Метохија, део су Србије, и то је мој став и у Београду и у Приштини, и у Шилову и где год да се налазим. Хвала вам што сте овде, што поштујете наше обичаје и језик, и што чувате нашу културну баштину”.

ПОВРАТАК КОРЕНИМА

Житељима Косовског Поморавља помоћ су пружили многи добри људи из Србије. Међу њима је и менаџер енергетике Драган Живковић. У овим судбоносним тренуцима дошао је у Шилово са жељом да пронађе корене своје породице, која се пре двеста година одселила у Печењевце код Лесковца. Како се у ОШ „Вељко Дугошевић“ греју на дрва, Драган Живковић одлучио је да се у школу и у одељење косовско-митровачког факултета уведе систем централног грејања.

Сложна тринаесточлана породица Станојковић симбол је српске постојаности у Шилову. То што у истој кући живе четири генерације не смета Станојковићима да вредно раде пољопривредне и сточарске послове. „Ово је тешко време” – каже осамдесетогодишњи Станко Станојковић – „али се из ове коже не може. Где се човек роди, ту му је и најбоље”. Његов син Вељко са огорчењем прича да све што произведу морају да продају Шиптарима у пола цене, јер у Србији, која није тако далеко, то не могу, не због Унмика, већ српских царинских прописа. Члан треће генерације Станојковића, унук Горан, нема дилему око избора места за живот, па наглашава: „Овде желим да останем, али потребна су улагања, отварање нових радних места за омладину”. Деда Станко често узме своје праунуке у крило и прича им о српској прошлости. Види се да је поносан на отресите дечаке Александра, Драгана и Милана, који су добри ђаци, а често му помажу и око кућних послова и пољопривредних радова.

МИТИНГ У РАНИЛУГУ

Ранилуг је насеље на десној обали Биначке Мораве, у подножју Прешевске Црне горе. Име му, по предању, потиче од раног листања шуме – луга. Први пут се помиње у писаном документу из 1258. године. Раније је село било познато по гајењу конопље и ујарству. Предвиђено је да Ранилуг буде српска општина на Космету, пошто око њега гравитира приближно 35.000 људи из српских села Глоговце, Доње и Горње Кормињане, Доморовце, Кршљанци, Горње и Доње Дреновце, Велико и Мало Ропотово, Томанце, Панчело, Божевце, Трајановце и Одевце. У Ранилугу се налазе дом културе, пошта, здравствени центар и ветеринарски пункт, а 2005. године у њему је формиран и кошаркашки клуб „Божур”.

БЕЗ СТРУЈЕ

Као и целој јужној српској покрајини и Косовско Поморавље има проблема у снабдевању електричном енергијом – пет сати без струје и сат са струјом. Становништво се испомаже агрегатима, које има већина домаћинстава. Стога је, средином јануара, Министарство енергетике и рударства Владе Републике Србије понудило Унмику донацију од 25.000 мегават-сати електричне енергије, како би се побољшало снабдевање 12.500 српских и 5.000 албанских домаћинстава. На ову понуду још нема одговора.

Од директорке ОШ „Вељко Дугошевић” у Ранилугу Љиљане Кузмановић сазнајемо да ову школу, једну од најстаријих у Србији, која је са радом започела још 1858. године, похађа 336 ученика из Ранилуга, Доњег Кормињана, Доморовца и Кршљанца. „Не може се рећи да деца нису трауматизована” – каже Љиљана Кузмановић – „родитељи их доводе у школу, али добро је што се у последње две године ниједна породица није одавде одселила”.

Саветник у школској управи Драган Серафимовић тврди да и образовни процес оптерећују бројни проблеми. Настава је редовна, иако су места са српским школама у непријатељском окружењу. Нажалост, по речима Серафимовића, један број наших просветних радника прихватио је одређена новчана средства и од Унмика и тако нанео штету српским националним интересима. Од 2004. године у Ранилугу ради и истурено одељење Филозофског факултета у Косовској Митровици – катедре за српски језик и књижевност, енглески језик и књижевност, које броје 270 студената.

Ученици осмог разреда Основне школе „Вељко Дугошевић”

Деда Станко Станојковић са праунуцима Александром, Драганом и Миланом

Ранилуг је мирно дочекао дан када је у Скупштини Косова проглашена независност. Мештани наглашавају – није то први пут у историји да Србији отимају Косово и Метохију. И да се сваки таква чин, пре или касније, завршио повратком Космета у окриље матичне српске државе.

У Ранилугу је тога дана боравио министар енергетике и рударства Александар Поповић и пружио подршку Србима у Косовском Поморављу. И остали министри Владе Републике Србије били су тада на Космету како би међународној заједници јасно поручили да Србија не признаје нелегално отцепљење покрајине.

На митингу у Ранилугу окупило се неколико хиљада људи Косовског Поморавља, који су енергично одбацили декларацију о не-

зависности и поручили да никад неће признати лажну државу Косово, њене институције власти на чијем су челу осуђени терористи. Говорили су начелник школске управе Живорад Томић, др Ђорђе Андрејевић и шеф канцеларије Министарства за КиМ Ненад Карић. Том приликом позвали су српски народ да остане на својим огњиштима и истраје у одбрани тог дела наше отаџбине. „Могу нам Космет на силу узети” – рекао је Ненад Карић – „али то нећемо никад признати и кад-тад, даће Бог, поново ћемо га вратити матици”.

По повратку из Ранилуга сачекали су нас косовски полицајци, наоружани до зуба. Пола сата претресали су наш аутомобил, нишких регистарских таблица, и постављали бројна питања. Дуго су гледали записе дигиталног фотоапарата са митинга у Ранилугу и беретку са грбом Србије. Прошли смо, овога пута.

Извесно је да ће свакодневним притисцима и претњама Шиптари покушати да Србе отерају са Космета. Али, Срби су чврст народ, њихова истина је дубоко укоревана у косовском бићу и они неће дозволити да се на Косову порази идеја међународне правде. Кажу да су баш Срби са Космета смислили изреку: „Ничија није горела до зоре”.

Што год да се догодило 17. фебруара, то сигурно не значи крај постојања Срба на Косову и Метохији, већ почетак дуге борбе за потпун повратак државе Србије у своју јужну покрајину. Стога јединствена државна и национална политика мора да обезбеди нормалан живот за све грађане Косова и Метохије који признају српску државу и омогући Србима да чувају своју културу и корене на том простору. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

РУСИЈА ЋЕ ПРЕУСМЕРИТИ РАКЕТЕ, АКО БУДЕ МОРАЛА

Руски председник Владимир Путин изјавио је да ће Русија бити принуђена да преусмери своје ракете на објекте противракетне одбране САД, ако буду постављени у Пољској, Чешкој и Украјини и уколико буду представљали претњу за безбедност Русије.

– Наш генералштаб, наши експерти, сматрају да је тај систем (противракетне одбране) претња нашој националној безбедности. Ако се она појави ми ћемо бити принуђени да, по свој прилици, преусмеримо део наших ракетних система на те објекте који су нам претња – рекао је Путин на конференцији за новинаре.

Он је указао да Пољаке и Чехе нико није питао да ли желе америчку противракетну одбрану у својој земљи, а да они „ни близу сви нису одушевљени тиме“.

Руски председник је указао да ће тако бити „снижен ниво безбедности у Европи“, а да Русија не разуме због чега се то ради.

Истичући да Русија не жели такав развој догађаја, Путин је рекао да ни грађане Украјине нико није питао да ли желе да та земља ступи у НАТО.

– Шта ми да радимо? Па, тада ћемо бити принуђени да усмеримо ракете на те објекте, који по нама, прете нашој безбедности. Ја сам обавезан да то кажем поштено и јасно – истакао је Путин. ■

САД НЕ ЖЕЛЕ ТРКУ У НАОРУЖАЊУ

Помоћник америчког државног секретара за контролу наоружања и међународну безбедност, Џон Руд изјавио је у Будимпешти после разговора са руским колегама да Сједињене Америчке Државе не желе трку у наоружању, ни на земљи ни у свемиру.

Руд је објаснио да су САД обориле свој шпијунски сателит да би спречили да падне и повреди људе приликом поновног уласка у атмосферу.

– То није била проба оружја. Америка не жели трку у наоружању и не верујемо да је ово може изазвати – додао је он, преноси мађарска агенција МТП.

Ракета испалањена са америчког ратног брода уништила је неисправни шпијунски сателит, у покушају да се спречи да његов резервоар са високо токсичним горивом падне на Земљу.

Иначе, Руд у Будимпешти разговара са руским званичницима о ракетном штиту који САД желе да инсталирају у Европи а коме се противи Русија.

Руску делегацију на овим разговорима предводи заменик министра иностраних послова Сергеј Кисљак. ■

КИНЕСКА ВОЈСКА ИНТЕНЗИВИРА АНТИТЕРОРИСТИЧКЕ ВЕЖБЕ

Кинески војници до почетка Олимпијских игара у Пекингу имаће појачане тренинге и вежбе како да се понашају у случају терористичких напада, преносе медији у Пекингу.

Прошлог лета кинеска војска је формирала посебну олимпијску јединицу, која ће контролисати ваздушну и поморску безбедност.

Олимпијска јединица ће се фокусирати на претње од напада биохемијским нуклеарним оружјем. Кинеске власти управо су терористичке нападе навеле као највећу претњу Олимпијади, али нису саопштиле које терористичке групе би могле да изврше те нападе. ■

РУМУНИЈА ПОДРЖАВА ПРОШИРЕЊЕ НАТОА

На седници Врховног савета одбране, којом је председавао румунски председник Трајан Басеску, потврђено је да Румунија подржава проширење НАТОа.

На самиту НАТОа у Букурешту, који ће се одржати од 2. до 4. априла, Румунија ће подржати проширење Алијансе, односно по-

жив у чланство Хрватској, Македонији и Албанији, саопштила је прес-служба румунског председника. Румунија подржава, такође, пријем Украјине и Грузије у Акциони план НАТОа за чланство.

На седници посвећеној организацији самита НАТОа у Букурешту, Врховни савет одбране усвојио је документ о безбедносним мерама у вези са самитом Алијансе, у коме се полази од ризика који се могу појавити током припреме и одвијања самита.

У саопштењу се додаје да је Врховни савет одбране размотрио политичку агенду самита, укључујући ситуацију у Авганистану, проширење НАТОа, енергетску безбедност и однос Алијансе са земљама партнерима. ■

ЗАБРАЊЕНО ПУШЕЊЕ У ВОЈНИМ БАЗАМА У ИЗРАЕЛУ

На основу амандмана на Закон о забрани пушења на јавним местима, који је усвојио израелски парламент, израелска војска више неће бити изузетак. Забрањено је пушење у свим војним базама, полицијским станицама и затворима.

Пушење ће бити забрањено и у војним учионицама и трлеријама. Војницима ће ипак бити дозвољено да пуше тамо где су смештени и око база, али не и унутра. Они, међутим, већ „кују заверу“ како да изиграју нови закон.

Закон се односи и на Министарство одбране и безбедносне јединице повезане са кабинетом израелског премијера. ■

Пише
Александар РАДИЋ

ИМЕ ДРЖАВЕ ПО АЛБАНЦИМА

Готово шеснаест година након стицања самосталности, Македонија у међународним оквирима не сме да користи име државе без обавезне одреднице да је реч о бившој чланици југословенске федерације. Грци су показали свој утицај у међународним односима и заштитили су властита историјска права, али сада могу да прихвате решење које ће подмирити обе стране. У основи, добросуседске односе требало би учврстити избором новог службеног имена, које самосталну државу неће одређивати сврставањем у несталу државноправну формацију.

Позитивно решење спора око имена прети да застави интервенција македонских Албанаца, који су одлучили да на таласу свеалбанске еуфорije након проглашења самосталности Косова поставе нова оштра правила игре пред македонске власти. Као услов за подршку у избору новог имена, албански политички представници изнели су низ захтева у прилог албанским интересима.

Посебну политичку и, у ужем смислу, безбедносну тежину има захтев да македонске власти обезбеде привилегован статус за етничке Албанце који су се 2001. године борили против македонских оружаних снага. То од Владе тражи Али Ахмети, лидер Демократске уније за интеграцију (ДУИ), који се у време оружаног конфликта налазио у лидерској улози на страни антивладиних снага. Сада је у цену подршке владајућим македонским партијама, ДУИ урачунала директну провокацију која треба да докаже утицај Албанаца на виталне одлуке Владе.

Без подршке ДУИ македонска влада неће моћи да учини кључни искорак у дефинисању давно стечене државности, али истовремено прихватање посебног статуса за албанске ратне ветеране потире основне ауторитета државе.

Сасвим разумљиве последице Охридског договора из августа 2001. године биле су амнестија свих побуњеника и повратак Албанаца у политички живот и државне институције. Они су, у складу са договором о миру, добили прилику за равномерну поделу положаја у државној администрацији и колач моћи која треба да гарантује заштиту албанске мањине. После вишемесечних сукоба, одредбе договора биле су једини начин да се дође до мира и да се политичким методама покуша повратити стабилност државе.

У протеклим годинама албанске партије фактички су одржавале државу унутар државе и само су у надметању за власт прихватале суживот са македонским политичарима. Корак за кораком Албанци су добили прилику за пуну афирмацију националних интереса, укључујући признање албанског језика за службени и практично једини у деловима територије Македоније са већинском албанском популацијом.

Пример Косова сада представља узор за многе македонске Албанце који ту државу виде као привремени дом – до остваривања пројекта државе која би обухватила све делове региона са већинском албанском популацијом. Почетна позиција за покушај одвајања делова Македоније сада се за Албанце може сматрати више него повољно, јер су посредством поделе места у државној администрацији, у складу са уделом у популацији (25,2 посто према попису из 2004. године), добили прилику да контролишу све полуге власти. Тиме су отклонили могућност успешне интервенције државе у случају да се екстремно крило одлучи за насилно задовољавање територијалних амбиција.

Ограничења македонских снага безбедности практично се могу видети у чињеници да се у неким деловима државе македонска застава не може подићи на јарбол. Шар-планина и територија у близини Косова претворила се у безбедну базу за обуку и развој албанских илегалних паравојних и терористичких група. Владине снаге тамо могу ући само ако се постигне политички договор са партнерима коалиционе владе односно ДУИ.

Зато избор имена државе постаје прворазредно питање на којем ће Албанци показати да се без њих не може донети ниједна важна одлука. Месец дана до самита НАТОа у Букурешту кратко је време за тешку одлуку која мора да се правовремено донесе како би Македонија добила прилику да постане део евроатлантске алијансе и дође у прилику да затражи заштиту колективног система безбедности у случају избијања новог конфликта са Албанцима. Наравно, не може се очекивати да ће НАТО интервенисати силом, али може оснажити ауторитет македонских власти.

У скорој прошлости неке чланице НАТОа пружи-ле су конкретну помоћ Армији Македоније (АРМ) у наоружању и војној опреми. Немци су били посебно издешни, затим Американци, Британци, Турци, и други. Као политички чин, Грчка помоћ се сматрала посебно вредном, иако неколико хеликоптера УХ-1 и десетак оклопних транспортера леонидас нису били од пресудног значаја у подизању борбене моћи АРМ. Македонцима би сада добро дошла помоћ у виду несметаног уласка у НАТО, али Грци ту повлаче црту заштите властитих интереса и као услов за подршку на самиту у Букурешту траже да се пронађе име државе прихватљиво за Атину. Ако се то не учини, Грчка ће користити право вета и оставити Македонију изван НАТОа.

Ту се круг затвара, јер су Албанци свесни значаја који међународне везе имају за Македонију и зато су показали намеру да поставе препреке властитој држави. У сенци догађаја врло су јасно ставили до знања да се не идентификују са Македонијом и да су сада повукли само тактичке потезе с намером да пре или касније створе нову државу свих Албанаца на Балкану. У случају да Албанци остану верни том циљу, одлуку о судбини Македоније неће донети наоружање, већ одлучност Македонаца да се изборе са покушајем разарања државе. Подршка страних сила и савезника може да буде добродошла, али Македонци су ти који ће морати да се боре за отаџбину.

Зато ће се Македонци наћи пред великом провером националне снаге – сада у одбрани имена државе и традиције, а сутра, сасвим могуће, и са пушком у руци. После самовоље косовских Албанаца показане 17. фебруара, Македонија више нема илузија да се сутра и сама неће наћи суочена са директним претњом отимања државне територије. ■

ПЕДЕСЕТ ПЕТ ГОДИНА УПОТРЕБЕ МЛАЗНИХ АВИОНА ЛОКИД Т-33А КОД НАС

ВИШЕ ОД СИМБОЛА

Десетог марта навршава се 55 година од када је Југословенско ратно ваздухопловство (ЈРВ) почело да користи млазне авионе. Тога дана 1953. године, у његов строј ушли су први млазњаци типа Т-33А, испоручени у оквиру Програма војне помоћи. Они ће тридесет година летети нашим небом, све док их не буду замениле летелице домаће конструкције.

После три године сукоба са Информбиром, на чијем је челу стајао Совјетски Савез, и интензивних политичких преговора, Југославија је ушла у Програм војне помоћи новембра 1951. године, и заједно са чланицама НАТО и неколико држава изложених директном совјетском притиску, примала војну помоћ. Уједно, почетак испоруке млазних авиона у оквиру тог програма био је преломни моменат у технолошком развоју ЈРВ после Другог светског рата.

Готово годину дана после укључења у Програм војне помоћи и сталног југословенског инсистирања на испоруци млазних авиона, Американци су донели одлуку да испоруче млазњаке Југославији. У јесен 1952, део одабраних pilota који су прошли и курс енглеског језика, отишли су у иностранство на обуку у летењу на млазним авионима.

За први авион који је требало да буде предат ЈРВ одређена је двоседа верзија познатог америчког ловца локид F-80 *шутинг стар* (Lockheed F-80 Shooting Star), Т-33А, који је у америчком и ваздухопловствима НАТОа био стандардни авион за основну обуку у летењу на млазним авионима, и по неподељеним мишљењима један од најуспешнијих авиона двадесетог века. Ти авиони и данас лете у појединим ваздухопловствима. Пре испоруке авиона стигле су земаљске учioniце за тип Т-33А које су инсталиране на аеродрому у Батајници, где су базирали 117. и 204. ловачки пук, одређени да буду први који ће се преоружати на млазњаке.

■ ПРИМОПРЕДАЈА

Мутног и облачног 10. марта 1953. око 13 часова, спустила се четворка млазних авиона локид Т-33А (Lockheed T-33А). Њиховом првом доласку на Батајницу дат је тада изузетан значај. Символичној церемонији примопредаје присуствовао је већи број југословенских и америчких званица. Уз америчког амбасадора Алена били су присутни и генерал Хармони, шеф америчке војне мисије за помоћ у Београду и војни аташе САД са својим помоћницима. Са југословенске стране поред државног секретара за народну одбрану генерала Гошњака и команданта ЈРВ генерала Улепича, били су и генерали Креачић, Купрешанин, Станишић, Поглајен и Вучковић.

На свечаном пријему говорили су амбасадор Ален и генерал Гошњак. Гошњак је између осталог рекао: „војна помоћ коју примамо у одбрамбене сврхе од САД представља драгоцен допринос слободи и независности наших народа и очувању мира на нашим границама“. Амбасадор Ален је истакао да ти авиони јесу опипљиви симболи узајамне одлучности двеју земаља да одрже мир.

Примопредаја је обухватала и симболичну замену места америчких и југословенских pilota, и размену заставица држава. Тај спектакл директно је пре-

ЧУДО И АТРАКЦИЈА

Млазни авиони били су заиста чудо и атракција тих дана 1953. на батајничком аеродрому. О томе сведоче и многи текстови из тог доба. Текст „Млазни авиони над нашом батеријом“ говори о првом сусрету војника са новим авионима.

„Изненадио нас је необичан звук два авиона који су муњевито сјекли небо... Звук који су изазивали њихови мотори подсећао је на страшну грмљавину.“

Новинар *Борбе* задивљено стоји на стајанци батајничког аеродрома и у „страху“, описује авион Т-33А као летелицу „сребрне боје, блештав, дугих динамичких линија... Гутали смо га погледом док је рулао поред нас“.

Свако полетање млазног авиона првих месеци њихове употребе личило је на малу свечаност. Сви они који би се у том тренутку налазили на стајанци, а посебно пилоти, застајкивали би и коментарисали полетање и летење млазњака. Осећање поноса и снаге било је преплавило све ваздухопловце који су имали контакт са млазним авионима. Командант ЈРВ Улепич показао је усхићење речима:

„Нема препрека да постанемо најсавременија ваздухопловна сила“. Најсавременија техника утицала је на раст одушевљења савезништвом са снагама Северноатлантског пакта.

носио радио, „Филмске новости“ су направиле репортаже, а следећих дана сва југословенска штампа је на ударним местима објављивала ту вест.

После завршетка церемоније два авиона (серијски бројеви 51-8726А/ТР-726 и 51-8727/ТР-727А) предата су Југословенском ратном ваздухопловству, а са преостала два су одлетели амерички пилоти. По скидању америчких ознака са авиона, постављене су ознаке ЈРВ и бројеви 01 и 02.

Следећа испорука била је 23. априла и тада су примљене још три летелице Т-33А (од 03 до 05). Свих пет авиона били су код 117. ловачког пука до формирања Центра за преобуку на млазне авионе у Батајници, 22. маја 1953. године.

■ ПРЕОБУКА

Основна знања из технике пилотирања млазним авионом у Југославији стицана су управо на двоседима Т-33А. Обуку је започео најпре 117. ловачки пук, а затим и 204. пук. Оба из престоничке 44. дивизије. Због озбиљности и компликованости саме технике, у почетку се избору пилота за летење на млазним авионима прилазило крајње опрезно. Један од разлога био је што војнолекарска комисија за летаче није имала јасно дефинисане критеријуме за селекцију пилота за млазњаке. Касније, пракса је допринела да се установе јасни критеријуми при избору пилота.

Показало се да пилоти врло брзо освајају ново технику. Чак је било случајева да су и они исподпросечни пилоти који су до тад летели на клипним авионима, врло добро савладали технику пилотирања млазним авионом. На тај начин је и разбијена фама да би за управљање млазњацима пилоти требало да поседују изузетне способности.

Систем рада у Центру за преобуку био је заснован на искуству већ преобучених пилота у америчкој бази, који су постали наставници. Командант тог центра био је потпуковник Албин Старц, иначе ветеран хрватског ваздухопловства са Источног фронта. Пилоти који су долазили на преобуку били су задивљени млазњацима, а потпуно новост представљала је летачка опрема, нарочито пилотска „анти-Г“ одела.

После добре теоријске припреме и најмање пет једночасовних летова на двоседу Т-33А, прелазило се на борбени једносед *тандерџет*, који су Американци испоручивани од средине јуна те године.

До краја 1953. године у ЈРВ је стигло укупно једанаест авиона Т-33А. Они су били испоручивани углавном као сасвим нови примерци са минималним налетом. На пример један од њих, 10006, имао је само 31 час налета, када је уписан у регистар ЈРВ. Током 1954. настављене су испоруке, па је у априлу стигло шест, у мају пет, у јуну један и последња два авиона у септембру 1955. године.

Авиони Т-33А били су распоређени у Центру за преобуку, а по један или два додељени су пуковима опремљеним авионима *тандерџет*. Коришћени су за стицање првих корака у летењу на млазним авионима, али са освајањем основног летења и за друге сложеније фазе летачке обуке.

Строј од двадесет пет сребрних Т-33А у 1955. ојачала је набавка извиђачке верзије РТ-33А, популарно названих „ертејцима“. Тај тип представљао је верзију авиона Т-33А, који је већ био у наоружању ЈРВ, а основна разлика била је у фото-извиђачкој опреми, смештеној у носу авиона РТ-33А. Уместо наоружања, авион је имао две камере типа К-17Б и једну типа К-22, за снимање дању, односно, по једну камеру типа К-17Б, једну К-22 и једну К-37, која се користила за ноћно сни-

мање. Допунска опрема авиона РТ-33А биле су фотографске (ФО-ТАБ) и светлеће (САБ) авио-бомбе. Због специфичних захтева за извиђање, авиони РТ-33А имали су нешто већи радијус дејства и долет у поређењу са авионима Т-33А.

Центар за преобуку изнедрио је прве генерације југословенских млазних пилота, а услед реорганизације, даље школовање пресељено је у Пулу (Ваздухопловну школу за усавршавање официра авијације на млазним авионима). Стога је део авиона Т-33А, по завршетку преобуке 185. пука, прелетео у тај град. Овај школски пук проводио је допунско школовање летачког, штабног и позадинског кадра. У њему је организовано неколико курсева за различите специјалности у складу са потребама летачких јединица, као што су курс инструменталног летења, ноћног летења, те курсеви за аерофото извиђање.

■ ДОЛАЗАК ТЕВЕЈАЦА

После једностраног напуштања Програма војне помоћи, Југославија је у периоду 1959–1961. набавила већи број половних млазњака за попуну својих јединица. Током 1961. године у наоружање РВ и ПВО улазе школски млазњаци ТВ-2. Укупно је набављено седамдесет тих авиона, који су били морнарничка верзија Т-33А и имали мотор *алисон*, подверзије J-33-A-20 (док је на основном моделу била верзија J-33-A-35). Они су у РВ и ПВО ушли са између 1.300 и 2.000 сати налета по примерку. Њихова бројност утицала је да се чак и преостали Т-33А касније називају популарно *тевејци*. Већина набављених авиона ТВ-2 пре упућивања у јединице прошла је кроз ремонтне у ваздухопловним заводима. Десет је раскодовано за делове по пријему.

До краја 1961. године у оперативној употреби налазило се 29 авиона овог типа, а остали улазе у наоружање следеће године. У периоду 1961–1962. године сви авиони Т-33А из 185. наставног пука у Пули замењени су са придоданим ТВ-2, а стари Т-33А упућени су у ремонтне заводе на оправке и конверзије. На тим авионима, закључно са 1968. годином, изводиће се основна обука у летењу на млазним авионима, све док у 185. пук није стигла серија југословенских школских млазњака *галеб*.

У последњем периоду, по један или два *тевејца* налазе се у ескадрилама наоружаним америчким млазњацима, све док они нису повучени из употребе 1973. године. Од тада је на сваком од аеродрома распоређено по неколико тих авиона као макете, за обуку и за заваривање потенцијалних противника.

ИНСТРУМЕНТАЛНО ЛЕТЕЊЕ

Почетком 1955. године за потребе обуке пилота у инструменталном летењу формирана је, при 44. дивизији у Батајници, такозвана „ескадрила ИФР“ са четири авиона Т-33А и командиром Динком Радманом, док су наставници били изабрани из 39. и 44. дивизије. Та ескадрила је обуку проводила током следеће две године, оспособивши већи број пилота за инструментално летење.

ЕРТЕЈЦИ

Авионе РТ-33А примио је 103. ваздухопловни извиђачки пук који је био у Батајници. Тај пук је током 1955. комплетно опремљен авионима РТ-33А популарно названим „ертејци“. Пријем наведених летелица започет је 14. априла 1955, доласком прва два авиона, затим једног у јулу, шест крајем октобра, дванаест у новембру, да би последњи 22. примерак био испоручен средином јануара 1956. Авиони РТ-33А добили су евиденцијске бројеве од 10101 до 10122.

■ ДОМАЋА МОДИФИКАЦИЈА

Почетком шездесетих година за Т-33 у саставу ЈРВ отварају се нове странице употребе. Током година знатно се смањио број извиђачких авиона типа РТ-33А, тако да је попуна јединица авионима ТВ-2 омогућила да се више од половине тада расположивих Т-33А модификује у извиђаче уградњом камера у носном делу авиона. Наведена модификација представљала је оригинално југословенско решење, а оно је примењено и на неколико ТВ-2.

Први носачи за светлеће и фото авио-бомбе на авионима Т-33А уграђени су у ВТРЗ „Јастреб“ 1963, па је тако ова верзија постала потпуни еквивалент оригиналним РТ-33А. На тај начин је 103. извиђачки пук комплетиран авионима, а опремљене су и неке нове извиђачке јединице (354. у саставу 185. пука и 16. касније 355. самосталне ескадриле).

ПОСЛЕДЊИ ОПЕРАТИВНИ ЛЕТ

Последњи оперативни лет у 525. ескадрили, али и у РВ и ПВО на авиону Т-33, извео је априла 1983. пилот Вељко Ромић, враћајући се са вуче мета изнад полигона Криволак. Тај лет окончан је у месецу када се готово навршило тридесет година употребе тог типа у Југославији.

ОДЛИКЕ ЛОКИД Т-33А/РТ-33А/ТВ-2

У наоружању ЈРВ од 1953 до 1983. године
порекло: САД
врста: авион за обуку, извиђач (РТ-33А, ИТ-33А)
конструкција: метална
посада: 2 (1 код РТ-33А)
погонска група: један турбомлазни мотор Allison J-33-A-35 односно J-33-A-20 (на ТВ-2) потиска 2.086,5 кп
тежине: празан-опремљен 3.794 кг (4.013 кг код РТ-33А); макс. полетна 6.849 кг (7.284 кг код РТ-33А)
перформансе: максимална брзина 870 км/ч, плафон 12.350 м
наоружање: два митраљеза Colt Browning калибра 12,7 мм
опрема: радио-станица AN/ARC-3, радио-компас AN/ARN-6, а у верзији извиђача авион је опремљен и са аеро-фото камерама типа К-17, К-22 и К-22Б, К-18, К-37 и касетом ЛА-12 за снимање са малих висина
димензије: размах крила 11,85 м, дужина 11,48 м, површина крила 21,81 м²

После 1966. године, сви извиђачки примерци лете у оквиру 350. ескадриле у Тузли. Са тим типом, ова ескадрила летеће у току задатка *Авала*, приликом агресије снага Варшавског пакта на Чехословачку, те на великим маневрима *Слобода 71* и *Подгора 72* – све док их нису сменили домаћи авиони типа *јастреб*, извиђачке подверзије.

Набавка авиона ТВ-2 омогућила је и почетак испитивања и уградњу апаратуре за вуче мета за потребе гађања противавионске артиљерије. На 11 авиона ИТ-33А, закључно са крајем 1971, била је уграђена апаратура за вучу мета. Крајем шездесетих годи-

на ти авиони су се налазили по аеродромима Петровац, Церкље и Мостар.

Од 1968. у њима су летели пилоти 525. тренажне ескадриле из Батајнице. Припадници ескадриле морали су да одлазе на те аеродроме и одатле лете и вучу мете. Све док средином 1971. сви авиони нису прикупљени и премештени у Батајницу, у састав ове ескадриле.

Одељење за вучу мета обављало је задатке за потребе противавионских гађања свих армија, Војнопоморске области и школског центра ПВО у Задру. После неколико година интензивне употребе, анализа је на крају 1975. показала да авиони за вучу мета нису били у сталном стању исправности, па је Команди РВ предложено да се неки расходују из безбедносних разлога.

Требало је набавити нове авионе за вучу мета. Зато су у Белгији, августа 1976. године, набављена четири половна Т-33А. Те авионе 525. ескадрила добила је током 1977. године, пошто су ремонтвани и преуређени у авионе за вучу мета у заводу „Зма“ у Плесу. Друга партија од још четири Т-33А набављена је октобра 1980. и коришћена од 1981. закључно са 1983. годином. Авиони су имали уподљиво жуто-црно бојење доњих површина ради лакшег уочавања са земље.

Последњи оперативни лет у 525. ескадрили, али и у РВ и ПВО, на авиону Т-33, изведен је априла 1983. године. Неколико преосталих Т-33 из те ескадриле продати су у иностранство, а преостали су расходовани. Из састава Ваздухопловно-опитног центра, 1978. године у Музеј југословенског ваздухопловства стигао је примерак Т-33А, модификован у извиђача са бројем 10024. На аеродромима широм бивше Југославије остао је један број тих авиона да сведоче о њиховој интензивној употреби на овом простору. ■

Др Бојан ДИМИТРИЈЕВИЋ

ЕГОН САВИН, ПОЗОРИШНИ РЕДИТЕЉ
О ХОДУ УНАЗАД

Данас живимо без идеала у ретроградном свету екстрема профита и безобзирне силе. Свету загађеном најстрашњим предрасудама, поделама и мрачним уверењима. Уметници су данас људи резигнације и скепсе јер њихов рад очигледно није имао никаквог учинка. Због тога је мени мој пређени пут налик „ходу уназад“.

Мало је који наш редитељ тако стартовао у нашем позоришту као Егон Савин. Нека ми буде дозвољен израз – хрупио на сцену. Својим првим представама – са групом Акт Отвореног позоришта Дома културе Студентски град на Новом Београду – *Просидба & Свадба и Збогом Јудо* на тада, уз Стеријино позорје, најзначајнијем нашем позоришном фестивалу, сарајевском МЕСС-у, овај почетник добија најзначајнија признања – писала је о Егону Савину позоришна критика. У међувремену се много тога променило и, на неки начин, ништа се није променило. Са годинама су уследиле све захтевније режије, све значајније награде и све јаснији траг у животу нашег позоришта.

Како Егон Савин данас види тај „пређени пут“, да ли је остао понеки „неостварени сан“ у свету уметничке истине, која је неумољива, одгнетнуће донекле одговори који следе.

** Судбином одређени или појединачним енергијама обликовани, наши животи се одвијају на различите начине. Шта је то што је одредило Ваш живот, што га је учинило баш оваквим какав*

јесте? То наравно могу бити људи, догађаји, процеси, избори, тренуци....

– Не може се са сигурношћу знати шта је то што одређује животни пут. С времена на време мени се учини да мој живот има некакав смер и дубљи смисао, али чешће мислим да је последица низа случајности од мог рођења до данашњег дана. Случајност је хтела да се родим у Сарајеву, моји преци нису Босанци. Случајно сам 1974. дошао у Београд, да нисам положио пријемни испит на Факултету драмских уметности отишао бих да полажем на загребачкој академији. Случајност је хтела да почетком деведесетих останем у Србији и наставим свој живот

овде. Много је случајности које су битно одредиле мој поглед на свет и утицале на моју везаност за позориште – уметност пролазности. Мало ко од нас Балканаца може се похвалити да је сам утицао на сопствени живот. За тако нешто било је потребно отићи у неку цивилизовану срећену средину где се мирно и удобно живи. Где живот није искључиво борба за опстанак. Порекло, социјална средина, политичке прилике..., овде много више утичу на живот од способности које смо добили рођењем и развили својим радом.

** Креативно се испољавајући човек настоји да, свесно или несвесно, испоштује неку каузалност коју носи у себи. Да понуди одговор или постави питање. Какве сте Ви одговоре покушавали да докучите, или, можда извесније, каква сте питања покретали и покрећете их својом режијом у позоришту? Која је то врста запитаности?*

– Волим да кажем да сам се повукао у позориште као у заклон, место за креацију и медитацију, забаву и заборав, али и место за промишљање и вредновање живота. Иако знате да одговоре никада нећете досегнути, морате са жаром постављати основна, она сасвим дечија питања. Позориште нас провоцира да одгонетамо одговоре који се налазе скривени у великој класичној литератури. Само Шекспирово дело поставља више питања него цела филозофија и поезија заједно. Живо позориште сваке вечери може дати чудесне одговоре ако је настало на разумевању и тумачењу како књижевности тако и непосредне стварности.

** Кажу да је за редитеља потребно да има дар „творца целине“. Тај изазов стварања је прилично близак божанском својству. Док преноси живот на филм редитељ губи сопствени живот – рекао ми је једном Боро Драшковић, а Лордан Зафрановић каже да се, режирајући, понекада осећа као заточеник сопственог филма. Да ли сте Ви имали ту врсту оптерећења сопственом професијом, шта је са те две паралелне стварности, позоришном и Вашом сопственом?*

– У праву сте. Редитељска уметност јесте стварање јединственог и заокруженог, материјалног парасвета. У процесу скицирања и постављања позоришне представе редитељ престаје да постоји у себи. Пресељава се потпуно у реалност фикције. Највећи редитељи у тој реалности и остају да бораве, само кобајги се враћају у реални живот да глуме присутност. Ја још боравим у реалности, нисам се потпуно преселио у позориште – на вишу степену која је ван домаћаја свакодневних хтења и страхова.

** Ваше представе „Тако је морало бити“ у Југословенском драмском позоришту, „Одумирање“ у Атељеу 212 и „Геиф“ у Београдском драмском позоришту су позоришни хитови у протеклој години. Три различита, озбиљна и проблемска текста, заједно са Нушићем као драмским писцем. Поменули сте да је Нушић осетио да је позоришна публика почетка 20. века од театра захтевала пре свега забаву, осетио је да мора да пише за своју*

публику и постао је њен највећи писац – комедија, наравно. Шта данашња публика очекује од позоришта?

– Представом „Тако је морало бити“ желео сам да скренем пажњу публике на изванредан драмски почетак њиховог омљеног комедиографа. Нушић је једини српски позоришни геније. Мелодрама „Тако је морало бити“ недвосмислено показује да је он већ на почетку био раван својим европским узорима. Надам се да смо представом у Југословенском драмском то макар делимично доказали. Да би опстао као позоришни писац, Нушић се морао повиновати укусу тадашње публике и на задовољство управе Народног позоришта постао је наш најплоднији и најзабавнији комедиограф. Данашње су културне прилике у много чему сличне ондашњим. Уметност ишчезава. Закони тржишта гурају театар у сферу просте забаве. Културни ниво наше друштвене елите је бедан. Њихов дomet је модна ревија, њих уметност оптерећује. Они желе релаксацију када плаћају своје карте, а кад улазнице добију бесплатно углавном не иду јер верују да све што је бесплатно мора да је безвредно. Нажалост, неће се вратити оно време институционалног присилног просветитељства када су се морале организовано слушати опере и концерте, у пристопном оделу, а за недолазак на представу као ученици смо добијали неоправдане изостанке. Држава је занемарила и маргинализовала културу. Улога државе није само да штити границе и убире порезе, већ и да просвећује народ и заштити културну традицију.

** Отрежњење другачијим Нушићем („Тако је морало бити“), опорим и истинитим Спасојевићем („Одумирање“) и емотивним Фехимовићем („Геиф“) далеко је од тренда угађања укуса публике, као и њене још увек важеће потребе да се у позоришту само забави. „Све више верујем да је позориште оно што се одвија у публици, а не на сцени“ – рекли сте у једном недавном разговору. Публика је ту, и те како присутна на Вашим предстама. У чему је у том случају тајна Ваше алхемије?*

– Позориште је место духовитости, ироније, смеха али оно исто тако проблематизује и вреднује. Оно је критичко и запитано. Оно хоће да изоштри и разјасни своје време и средину. Сваки човек би волео да открије која му је улога додељена у животу; има ли његов живот неки скривени смисао, можда чак мисију на овом свету. У огледалу позоришта наше постојање, појединачно и колективно, добија своју свест. Изложени смо одмеравању. Ко смо? Какви смо? Колико вредимо? Уметничка истина је неумољива. У позоришту са правом сажалевамо себе и своје ближње а често се са радошћу подсмевамо самима себи.

Сваке четврте године на Факултету драмских уметности нови студенти почињу да студирају режију. Ја са њима прођем цео курс, помно анализирам и савладамо све фазе стварања представе. То је компликован али добро познат процес који се завршава подизањем завесе. Али шта учинити да створена представа пређе рампу и пренесе се у гледалиште? Како се изазивају узбуђење и сензација у гледалишту? Тај рецепт нико не зна, то је тајна и тако ће остати.

** „Геиф“ је, благо речено, после прилично времена вратио емоцију у позориште. Прича о поновном сусрету оних који су*

Уметност ишчезава. Закони тржишта гурају театар у сферу просте забаве. Културни ниво наше друштвене елите је бедан. Њихов дomet је модна ревија, њих уметност оптерећује. Они желе релаксацију када плаћају своје карте, а кад улазнице добију бесплатно углавном не иду јер верују да све што је бесплатно мора да је безвредно.

Позориште нас провоцира да одгонетамо одговоре који се налазе скривени у великој класичној литератури. Само Шекспирово дело поставља више питања него цела филозофија и поезија заједно.

остали у Сарајеву током рата, и оних који су из Сарајева отишли, исказ је о људима који све мере количином претрпљеног бола. Како јединица за мерење бола није измишљена, колико је такав дијалог могућ?

– Ова представа доказује да је каква-такав дијалог ипак могућ. Он је измишљен, воде га они који су остали и они који су отишли. Људи који су отишли називају себе изгнаницима, а они који су остали називају их избеглице. *„Бег или прогон“*, то је питање које поставља представа *„Ћеиф“*. Радећи представу ја сам размишљао о овој моралној дилеми коју пред себе поставља сваки човек који одлази и повлачи се са попришта битке. За мене је било много часније побећи од ратних сукоба и не учествовати у кривој балканској ратној драми. Остати и борити се – неки то сматрају патриотизмом, а одласак издојом. Ја разумем и њихове аргументе. Прошло је већ довољно времена, страсти су се стишале. Тренутак је да покушамо разумети и ону супротну страну. Мртви у Босни имају своје име и припадали су свим нацијама и конфесијама. Позориште зна да су у кривим драмама обично обе стране у праву. Уметничка истина је двострана и по томе дубоко хумана.

„Ћеиф“ је на репертоару Београдског драмског, а изведен је и на Позоришном фестивалу у Сарајеву (МЕСС-у). Како га је примила београдска, а како сарајевска публика?

– *„Ћеиф“* је одигран у Сарајеву на МЕСС-у и било је свакојаких узбуђења. Од френетичног аплауза, преко хладне равнодушности, до острашћеног протеста. Конференција за штампу је отказана. Новинари су бојкотовали ансамбл Београдског драмског позоришта. Замерено ми је да сам представу „прилагодио београдској идеологији“ тумачењем сарајевске драме. Не припадам ни београдској, нити било каквој другој идеологији. Прилагодио сам драму свом осећању за људске истине, избегличке и ратне. Сарајевска позоришна публика показала је зрелост и одушевљено прихватила наш угао посматрања.

„Међутим, верујем да ће Маркс поново бити читан и да ће поново бити велика звезда, иако ће можда дотле да прође цео један век. Као што је истина да нови капитализам носи много девијантног. Десне опције су све јаче, па се може очекивати да се фашизам у Европи појави поново за неколико деценија“ – нека су, помало неубичајена, Ваша запажања. Да ли она у потконтексту могу имати тезу о понављању историје у цикличним круговима, а и занимљиво је шта је то што мислите да ће неке нове генерације пронаћи у Марксу?

Позориште је место духовитости, ироније, смеха али оно исто тако проблематизује и вреднује. Оно је критичко и запитано. У огледалу позоришта наше постојање, појединачно и колективно, добија своју савест. Изложени смо одмеравању. Ко смо? Какви смо? Колико вредимо? Уметничка истина је неумољива. У позоришту са правом сажаљевамо себе и своје ближње, а често се са радошћу подсмевамо самима себи.

Тренутак је да покушамо разумети и ону супротну страну. Мртви у Босни имају своје име и припадали су свим нацијама и конфесијама. Позориште зна да су у кривим драмама обично обе стране у праву. Уметничка истина је двострана и по томе дубоко хумана.

– Неостварени сан сваког уметника је да види учинак свога дела. Млади маштају о томе како после њихових представа, филмова, слика, књига, музике..., свет више неће изгледати исто. Моја генерација је веровала у праведни свет без класа, друштво духовног обиља и перманентне естетизације живота. Веровали смо у свет толеранције и пристојности, без агресије, доминације и изабљивања. Имали смо прилику да макар на кратко одсањемо свој хипијевски сан о љубави и слободи. Биле су то концепције настале на маргинама Марксових следбеника крајем шездесетих година 20. века. Био је то најлепши кратки период у историји западне цивилизације. Започео је студентском побуном, а завршио се доласком Регана на власт у Америци.

„Наш свакодневни живот је непресушни извор инспирације за рад у позоришту. Сви смо актери и посматрачи комедија и драма које нам намеће живот у Србији. Понекад се трагедија и фарса догоде наизменично по неколико пута у току једног дана. Позориште је за мене начин да се склоним али и да сумирам и вреднујем оно што живим“ – рекли сте. Кад се сумира и вреднује, шта је то што живимо?

– Данас живимо без идеала у ретроградном свету екстрема профита и безобзирне силе. Свету загађеном најстрашнијим предрасудама, поделама и мрачним уверењима. Уметници су данас људи резигнације и скепсе јер њихов рад очигледно није имао никаквог учинка. Због тога је мени мој пређени пут – налик „ходу уназад“. ■

Драгана МАРКОВИЋ

СТУДИЈА О КОНЦЕНТРАЦИОНИМ ЛОГОРИМА

ЈАДОВНО КАО ОПОМЕНА СВЕТУ

Геноцид, холокауст, масовни погроми, прогони и зверства над народима друге расе и вере. Тужна слика средине прошлог века чије сенке и данас оптерећују и обавезују човечанство. То је најсажетија порука са представљања књиге др Ђуре Затезала „Јадовно, комплекс усташких логора 1941.“ и допуне исте студије „Јадовно, зборник докумената“.

На страстиштима основаним пре Јасеновца за свега четири месеца убијено је више од 40.000 људи (Срба, Јевреја, Рома, антифашиста) и око хиљаду малишана.

Међу мученицима је 71 свештеник Српске православне цркве, што је историјски преседан.

Скупу у Централном дому Војске Србије присуствовали су представници Војске Србије, Светог синода Српске православне цркве, научних установа, Јеврејске заједнице у Србији, средстава јавног информисања... О значајном делу говорили су: у име Светог архијерејског Сабора, отац Драгослав Тополац, др Милан Кољанин, научни сарадник Института за савремену историју, професор др Светозар Ливада, рецензент књиге, Јован Марковић, виши кустос Музеја жртава геноцида, и аутор др Ђуро Затезало, познати научни радник и сведок догађаја. ■

Б. КОПУНОВИЋ

НОВЕ КЊИГЕ

ВАЗДУХОПЛОВНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

У свечаној сали Команде Ваздухопловства и ПВО у Земуну, 20. фебруара промовисана је књига „Ваздухопловне технологије“ генерал-потпуковника у пензији мр Матеје Анђелковића. У њој аутор, на егзактан начин, говори о стању и могућностима научно-истраживачких, развојних и производних ваздухопловних капацитета Републике Србије.

О књизи су говорили рецензенти генерал-пуковник Божидар Стевановић, пилот у пензији, и универзитетски проф. др Томислав Драговић. Књигу је издала Дирекција за издавачку и библиотечко-информативну делатност Војноиздавачког завода и Предузеће „INTER DILL“ из Београда. Штампана је на 135 страница у црно-белој техници, а текст је обогаћен са 78 слика, цртежа, дијаграма и тактичко-техничких карактеристика ваздухоплова, реализованих и нереализованих пројеката.

Основна вредност рукописа мр Матеје Анђелковића јесте оригинално приказивање опредељења науке, на којима се заснивају дугогодишње развојне ваздухопловне активности да конкретним чињеницама документује наше резултате у техничко-технолошком развоју.

Аутор приказује најзначајније производне ваздухопловне технологије и специфичности њихове примене у одржавању, али и генерални ремонт ваздухоплова. Уз то, он указује и на стање поменутих капацитета у нашој земљи, који се могу укључити у реализацију ваздухопловних програма, чије би репрограмирање и доградња омогућили развој и оживљавање домаће привреде. ■

Р. ТОНКОВИЋ

РЕВИЈА ЗА БЕЗБЕДНОСТ НОВИ ПРОПИСИ

У другом овогодишњем броју стручног часописа Центра за безбедносне студије о корупцији и организованом криминалу – *Ревивија за безбедност* – можете прочитати о улози локалне полиције у праћењу организованог криминала, теоријском и емпиријском истраживању проблема прања новца, затим, о односу Војске и полиције које се супротстављају организованом криминалу у САД. Реформа полиције у Србији, нови прописи о одбрани и безбедности, али и утицај истраживачког новинарства на откривање криминала и корупције, такође су теме које читаоцима препоручујемо у новом броју *Ревивије*. ■

ЕВРОАТЛАНТСКА РЕВИЈА ЕКОНОМИЈА ТЕРОРИЗМА

Последњи прошлогодњи број, седми пореду, *Евроатлантске ревије* – часописа о безбедности Евроатлантске иницијативе у Београду – доноси причу о стандардима Натао – шта су, заправо, стандарди, ко их и зашто примењује и како могу користити систему одбране наше земље. У тексту *Економија међународног тероризма* анализира се финансирање терористичких организација у свету. У *Ревивији* можете прочитати и о шпанским искуствима у евроатлантским безбедносним интеграцијама, шведском моделу партнерства са Алијансом, али и безбедносним опредељењима Мађарске, те реформи њених оружаних снага. О сарадњи Норвешке и Србије говоре Еспен Барт Ејде, државни секретар Министарства одбране Норвешке и Хакон Бланкенборг, норвешки амбасадор у Београду. Мисија *Халијард* – спасавање оборених савезничких авијатичара у Србији пред крај Другог светског рата – још једна је интересантна тема о којој пише *Евроатлантска ревија*. ■

В. П.

Најлепши поклон за 8. март

КЊИГЕ ЗА ДУШУ И ЉУБАВ

1. Жени с љубављу	300,00
2. Најлепше љубавне песме наших песника	300,00
3. Најлепше љубавне песме страних песника	300,00
4. Најлепша љубавна писма	300,00
5. Сто најлепших песама за децу	300,00
6. Комплет свих 5 књига	1.000,00

У цене урачуната поштарина.
Уплата на ж.р. 205-88021-59
„ЛИЦЕЈ“, Браће Јерковић 69,
11000 Београд
Тел. 011/2460-426, 063/315-232

ИЗЛОЖБА
ВОЈНОГ МУЗЕЈА

ДВА ВЕКА ВОЈНЕ У

Поводом Дана државности Републике Србије и Дана Војске Србије у Галерији Војног музеја отворена је изложба „Два века војне униформе у Србији“. Изложбу је отворио министар одбране Драган Шутановац и том приликом истакао да су два века војне униформе у Србији и 130 година постојања Војног музеја историјске чињенице којима наша држава може да се поноси.

Музејски експонати, пре свега униформе, али и уметничке слике и наоружање изложени у Војном музеју сведочанство су континуитета војног организовања у Србији од Првог српског устанка до данашњих дана. Каталог који прати изложбу садржи текст њеног аутора Маријане Јовелић, која истиче да су на развој војне униформе у Србији највише утицале политичке околности. Узори су тражени у великим државама, али је истицана и аутентичност. Национални костим, који је сједињавао и оријенталне и европске утицаје, заправо је претеча прописане војне униформе. Такво одело понео је заметак српске стајаће војске – батаљон регулаша, установљен 1808. године.

Отварајући изложбу својеврсним коментаром о тој чињеници, министар Шутановац је рекао:

„Наш простор је у ранијим временима обележен ратовима, а добар део наше историје обележен је униформама. Нису стране државе имале утицај на изглед српске униформе у појединим периодима историје, већ су људи који су током историје управљали нашом државом сами настојали да остваре комуникацију са другим државама, које су им биле мање или више наклоњене, прихватањем одређених утицаја“.

Преломни период у развоју униформе представљала је прва влада кнеза Михаила Обреновића (1839–1842), када је дефинисан изглед војника и официра, који ће се умногоме задржати до 1941. године. А како су се поменути утицаји и

Снимио Немања ПАНЧИЋ

НИФОРМЕ

борбе за наклоност преламали у изгледу српске униформе, сведочи писање кустоса Маријане Јовелић:

„У доба уставобранитеља (1842–1858) мења се униформа по узору на Француску и Пруску. У духу времена уводи се шлем М.1847, такозвани *pikhaube*. С повратком кнеза Милоша на власт, 1859. године, уведена је раскошна гардијска униформа, која је имала и практичну намену – да избрише сећање на претходну, ривалску династију Карађорђевић. Уз незнатне измене, та униформа се задржала све до 1941. године.

Официрски шињел, установљен 1861. године, задржава се, уз одређене модификације, све до данашњих дана. Слично је и са официрском ешарпом, која се одржала и у Српској и Југословенској војсци до 1941. године. Народна војска била је одевена у одело слично народној ношњи, са основним војничким кројем.

У другој половини 19. века појављује се плава шајкача, која се, иако аустроугарског порекла, одомаћила у српском националном костиму. Средином седамдесетих година 19. века официри добијају капу француског кроја, тзв. *кепи*, а појављује се и посебна блуза, тзв. *гуњић*, који је прослављен у српско-турским ратовима.

Законом о устројству војске из 1883. године укинута је двојство народна – стајаћа војска, а краљ Милан се у опремању својих јединица окреће немачким узорима. Промене услови ратовања уступају место једноставности и прагматичности. Велика промена учињена је 1908. године, када је уведена сивомаслинаста униформа. После преласка преко Албаније, десеткована Српска војска реорганизована је на Крфу и опремљена француском униформом *bleu horizon* из 1915. године, са шлемом каки боје, система Адријан, на којем је аплициран српски грб. Српска војска је у том периоду носила и француску униформу *kaki moutard*, а енглеска блуза такође добија значајно место у одевању српских војника.

Од уједињења 1918. године, на територијама које су раније припадале Аустроугарској монархији задржала се униформа те војске, којој су само додате нове ознаке, а новина је подофицирска и војничка блуза, тзв. *колоран*. Прекретницу у униформисању Војске Краљевине СХС доноси 1924. година. Тада се уводи морнарничко одело, које се ослањало на европске, нарочито

аустриске и енглеске узоре, што је униформи дало очекивану елеганцију. Краљ Александар је показивао симпатије према униформи победничке Српске војске из Првог светског рата, позивајући се на вредности њене традиције.

Преломна година у дизајну униформе била је 1939, када се Уредбом избацује традиционална тврда официрска шајкача, а кокарда замењује амблемом. Главни инспиратор новина био је кнез намесник Павле Карађорђевић.

У току Другог светског рата Партизански одреди Југославије и Југословенска војска у отаџбини нису имали прописану одећу. Ношене су старе униформе Југословенске војске, делови униформи заробљених непријатеља, али често и цивилна одећа. Југословенска војска у отаџбини углавном је носила ознаке чинова М. 1939, са малим варијацијама. Таквом шаренилу доприносила је савезничка помоћ, која је стизала свим герилским покретима. Прве ознаке чинова у НОВ и ПОЈ уводе се 1942, односно 1943. године.

Након Другог светског рата униформе су својствен изглед дале тврде еполетушке, осмишљене према совјетском узору. Веће измене уводе се 1953. године, а још изразитије две године касније, и таква се униформа са малим променама одржала све до 1991. године. Делови униформе који су представљали обележје српских официра, на пример, официрске чизме са дугим сарама, елиминисани су 1964. године. Развој самоуправљања ублажио је хијерархијске разлике, што је дириговао државни врх. Тако се током 1970. године изједначавају подофицирска и официрска униформа. Година 1982. доноси измену официрских чинова. Заправо, све промене настале у периоду после 1955. само су обједињене 1989. године.

После распада СФРЈ промењени су име војске, њене униформе и ознаке. Нове униформе и ознаке, уведене 1994. и 2007. године, помириле су захтеве савременог ратовања и националне традиције.

О увођењу нових ознака у Војску Србије, што се по природи ствари надовезује на тему изложбе, министар Шутановац је рекао:

„Најновије преозначавање Војске Републике Србије, обликовано је жељом да имамо модерну војску, а да сачувамо традицију. Оно се није догодило ни под каквим утицајем са стране, већ под утицајем традиције српске војске и историје српске униформе. Србија искључиво модернизацијом може да сачува своју традицију. Зато ћемо ове године наставити са променама на униформи српске војске, које ће бити модерније, функционалније и јасно укоренење у српској војној традицији“.

Изложба ће бити отворена до средине марта. ■

Драгана МАРКОВИЋ

Евакуација шкотских војника са коте 282

ТАКАВ ЈЕ РАТ

Пише
др Александар МУТАВЦИЋ

Примере страдања од пријатељске ватре налазимо у Корејском, Вијетнамском и Фокландском рату, али и ван ратних дејстава, на вежбама у миру

Као најтежи пример *пријатељске ватре* током Корејског рата свакако се сматра трагедија Првог батаљона чувеног шкотског пешадијског пука британске војске *Argyll and Sutherland Highlanders*, који су пред зору 23. септембра 1950. напали и јуришем заузели коту 282, изненадивши севернокорејске војнике током доручка. Међутим, суседна кота 388 остала је у непријатељским рукама, и са ње су стално дејствовали минобацачи, тако да је затражен ваздушни удар. Три америчка авиона P-51 надлетела су обе коте. Шкоти су своје положаје обележили белим платненим квадратима, али су исто одмах урадили и Севернокорејци. Радио-веза са пилотима авиона није се могла успоставити, и они су, из непознатих разлога, бацили напалм-бомбе на коту 282. Како се потом наводи, „седамнаест срећника је погинуло у трену, а 76 несрећника је преживело са страшним опекотинама“.

Априла 1951. године, морински ловци бомбардери *Corsair* из ескадриле VMF-312 напали су два британска ловца типа *Sea Fury* са носача авиона *HMS Theseus* који су били у редовној патроли. И поред 21 поготка, један *Sea Fury* успео је да се врати на носач, док је други успешно избегавао нападе америчких авиона. По повратку у базу, моринци су пријавили да су оборили два ловца типа *Лавочкин Ла-9*.

■ НАДМОЋ НЕПРИЈАТЕЉА

Истог месеца, 29. бригада Комонвелта одбија нападе бројчано надмоћних кинеских јединица дуж обале реке Имџин, северно од Сеула, да би 25. априла отпочело повлачење, али Први батаљон пука *Gloucester* бива окружен. Уз мртве и рањене војнике остају командир батаљона, један подофицир, лекар и свештеник, а остали покушавају пробој ка савезничким линијама. То полази за руком само чети „Д“, чији припадници хитају кроз уску долину ка америчким тенковима који гађају кинеске војнике у нападу. Одједном Американци отварају топовску и митраљеску ватру на Британце, вероватно их сматрајући за Кинезе. Преживели су капетан Харви, командир чете и 38 војника.

Као пример *пријатељске ватре* током Вијетнамског рата помиње се напад хеликоптера топовнача на командно место 187. батаљона за време познате битке за коту *Hamburger*, када су убијена два војника, а 35 их је рањено, укључујући команданта, потпуковника Ханиката. Средином јануара 1967. године, артиљерци Осмог батаљона су пермутовали две последње цифре у координатама, услед чега је 18 граната пало на положаје чете „А“, Првог батаљона 28. пешадијског пука. Девет војника је погинуло, а више од 40 рањено. Крајем 1967. године, артиљерци једне батерије током ноћног дејства уместо пуњења број 4 убацују пуњење број 7, пребацују циљ и погађају базу друге јединице, при чему је убијен један војник, а 37 рањено. Нападнута јединица одговара врло прецизним контрабатиранијем, које убија 12, а рањава 40 војника.

Два ловца бомбардера јужновијетнамског ваздухопловства типа *F-5* у условима слабе видљивости, 1968. године, дејствовала су напалм-бомбама по америчкој пешадији у провинцији Бин Дин и убила два, а тешко ранила 18 војника. Уочи католичког Божића 24. децембра 1970, због грешке командира вода падобранаца 101. ваздушно-десантне дивизије, који је тражио артиљеријску подршку и при томе дао погрешне координате, две гранате убијају 12 падобранаца. Исте године, услед квара на држачу бомби авиона типа *F-4C Phantom*, напалм-бомба пада на цркву у близини места Бан Ме Туот и убија тринаест цивила, а рањава шест.

Један од најпознатијих догађаја одиграо се у ноћи 16. јуна 1968, када су лаке и брзе патролне чамце плитког газа типа *PCF (Patrol Craft, Fast)* напали неидентификовани хеликоптери у близини демилитаризоване зоне, коју је представљала 17. паралела. Убрзо затим, *PCF-12* и *PCF-19* известили су базу о нападу и отварању ватре из митраљеза 12,7 мм с циљем самоодбране. За неколико минута *PCF-19* експлодирао, а други чамац је наставио борбу у близини копна, те су и маринци на обали видели блеске митраљеза и светлећа зрна. База је затражила подршку из ваздуха, али су амерички авиони прелетели место борбе и напали аустралијски разарач *HMAS Hobart* и америчку тешку крстарицу *USS Boston*. Невођена ракетна зрна убила су двојицу аустралијских морнара, док су бродови лакше оштећени.

Процењује се да је током Вијетнамског рата 14 одсто погинулих америчких војника било жртва *пријатељске ватре*.

Фоклендски рат 1982. године између Велике Британије и Аргентине памти се и по обарању британског хеликоптера типа *Gazelle*. Оборила га је фрегата *HMS Cardiff*. У жестокој размени ватре у ноћним условима између чета А и Ц Трећег падобранског батаљона, која је трајала читав сат, погинуло је осам падобранаца. Забележена је и смрт командоса *SBS (Special Boat Service)*, кога су, грешком, убили припадници *SAS*.

Инциденти и страдања од *пријатељске ватре* дешавали су се и независно од ратних дејстава. Тако је 9. априла 1965, на полигону

ОПРЕЗ С АМЕРИМА

С обзиром на број британских војника које су убили Американци, у Великој Британији то је постала и тема ТВ емисија у којима се, уз карактеристични црни хумор, наводи како се „на британске војнике у Ираку свакодневно пуца, а за њих ће бити много безбедније када Американци оду и оставе само Ирачане да гађају“. У једној ТВ емисији пилот хеликоптера *AH-64 Apache* пита да ли ће Британци пуцати на њега и добија одговор да неће „јер Британци, за разлику од Американаца, не гађају своје савезнике“.

Марк Буриис из институције *Center for Defense Information* цитира изреку која је постала актуелна у Ираку: „Када Британци пуцају, Ирачани јуре у заклон. Када Ирачани пуцају, Британци трче у заклон. Када Американци пуцају, сви беже у заклон“.

ПРЕСКУПА ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Џон Пајк, управник сајта *Globalsecurity.org*, сматра да је после Првог заливског рата пропуштена прилика за усвајање система *BCIS (Battlefield Combat Identification System)* за распознавање властитих војника од противничких. Уређаји за одашићање микроталасних сигнала требало је да буду инсталирани на сваком борбеном возилу. Међутим, процењено је да би требало око 700 милиона долара за опремање дванаест дивизија, тако да је 2001. године пројекат одбачен као прескуп, мада је претходно током развојног периода утрошено 180 милиона долара.

„*Пријатељска ватра* је актуелан проблем само за време рата“, каже Пајк, „у мирнодопском периоду она се не сматра приоритетним питањем“.

Берген-Хоне у Немачкој, пет граната из минобацача кал. 81 мм погодило групу официра на генералштабном курсу и убило десеторицу, а двадесет ранило.

Губици услед *пријатељске ватре* заокупљају пажњу јавности тек од Првог заливског рата 1991. године, када су представници медија били у првим борбеним линијама, одакле су имали увид у сва догађања. Амерички статистичари бележе 23 одсто губитака у људству (35 погинулих и 72 рањено), односно 77 одсто возила уништених ватреним дејством своје стране. Као најчешћи разлози наводе се погрешна идентификација циља, грешке у координатама, лоша оријентација у простору, квар на оруђу, недостатак дисциплине и немар, чему треба придодати страх, узбуђење и несигурност, увек присутне на бојном пољу.

ПРИЧА О ПАТУ ТИЛМАНУ

Патрик Тилман је био познати играч америчког фудбала. Након терористичког напада 11. септембра 2001. одустао је од професионалне каријере и огромне новчане зараде и, заједно са братом Кевином, маја 2002. приступио ренџерима, вођен жељом да пружи лични допринос борби против тероризма. Његова одлука наишла је на велик и позитиван одјек у америчкој јавности, а министар одбране Рамсфелд му је у писму лично захвалио на одлуци да ступи у војну службу. После завршене обуке веровао је да ће добити прекоманду у Авганистан, али су уместо тога он и брат распоређени у Ирак. Тилман није крио своје незадовољство ратом у Ираку и колеге из његове јединице наводе да је једном

Патролни чамци плитког газа типа *PCF*

приликом, док су гледали како авиони бацају бомбе на ирачки град, гласно рекао: „Знате, овај рат је ј...но незаконит“.

Почетком 2004. године њихова јединица откомандована је у Авганистан, који је Тилман сматрао местом где се заиста налазе терористи. Крајем априла породица је обавештена о његовој „погибији током борбе са непријатељским снагама“, према извештају Команде за специјалне операције *SOCOM (Special Operations Command)*. Помену Патрику Тилману, који је одржан 3. маја 2004. у

Сан Хозеу, Калифорнија, присуствовало је 3.500 људи, а преносиле су га и веће ТВ станице. Тек после неколико седмица војни званичници обавестили су породицу и америчку јавност да је Тилман погинуо од *пријатељске ватре* војника из своје јединице. Званична верзија, објављена 30. априла, којом је пропраћено и посмртно додељено одликовање *Сребрна звезда*, показала се потпуно нетачном. Накнадна истрага Пентагона, којом је руководио бригадни генерал Џонс, утврдила је да се 20. априла, током редовне патроле 2. вода, покварио један *хамер*. Командир вода, поручник Утлаут, радијом је известио претпостављеног официра капетана Сондерса и предложио да вод остане на окупу, одвуче возило до пута, а затим обави задатак. Међутим, Сондерс, који није био на терену

већ у бази Баграм, одбио је предлог и наредио да се вод подели, да једно одељење, са Тилманом, крене на задатак, а друго, у ком је његов брат Кевин, шлепује покварени *хамер*. Утлаут је протестовао, али без успеха. Пошто су се кретали кроз дубоки кањон, међу одељењима се губио визуелни контакт и радио-веза. Група талибана са једног гребена отворила је ватру на друго одељење. Чувши палбу, Тилман се, у пратњи једног ренџера и водича Авганистанца, попео на други гребен, где су их уочили војници из другог одељења који су одмах, без претходне идентификације циља, отворили рафалну ватру и убили водича. Растојање између њих износило је седамдесетак метара. Тилман је устао, махао рукама, активирао димну бомбу, и све време викао „Не пуцајте!“. Ренџери другог одељења обуставили су ватру. Војник који је био уз Тилмана такође је устао, мислећи да су безбедни, али тада је поново почела рафална палба и меци су погодили Тилмана у шаку и панцир. Он је и даље викао „Не пуцајте, наши смо, ја сам ј...ни Пат Тилман!“, док га три хица нису погодила у главу. Кевин је за братову погибију сазнао тек после једног часа.

Истражна комисија Пентагона утврдила је да је одлука о подели вода била погрешна и да ренџери из друге групе „нису очували ситуациону будност нити су исправно идентификовали циљ и нису испољили дисциплину при ватреном дејству, што је резултовало смрћу каплара Тилмана“.

■ ИСТРАГА ПЕНТАГОНА

Истрага Пентагона је утврдила да је први истражни поступак већ следећег дана спровео официр из батаљона ренџера, који је изнашао да су војници умешани у догађај испољили велики нехат, те је затражио изрицање одговарајућих дисциплинских мера. Из неутврђених разлога, даљу истрагу преузео је официр вишег чина, који је предложио блаже казнене мере. Први официр је у сведочењу пред истражном комисијом

навео да су виши официри накнадно дозволили војницима да измене кључне детаље својих изјава, како ниједан не би сносио искључиву одговорност за догађај. Он тврди да су војници изменили време, одстојање и свој положај приликом убиства Тилмана. Они наводе да су пуцали из возила у покрету, али је при обдукцији утврђено да је смрт наступила услед три блиско груписана поготка у главу, што је немогуће остварити из возила које се креће. Ренџер Бер, који је био са Тилманом, у изјави медијима тврди да су бар два војника изашла из хамера да би могли пуцати на њих, док његов колега О’Нил наводи да су га надређени упозорили да никоме, а посебно породици Тилман, не каже да је Патрик био жртва својих сабораца. Тилманов панцир је спаљен, како се не би могло утврдити да је погођен из америчког оружја. Капетан Сондерс није обавестио надређеног о протесту поручника Утлаута на његову команду, иако је био обавезан да то учини. Када је утврђено да у својој изјави није изнео истину, прво му је забрањено казном за кривоклетство, али је касније из необјашњених разлога добио имунитет и дозвољено му је да измени изјаву. Дато му је право да изрекне казне потчињенима, што је он искористио тако што је изрекао укорне петорици војника и поручнику Утлауту. Треба напоменути да је Утлаут био први у својој класи на академији Вест Поинт, те да је у истом окршају задобио тешку рану у пределу лица. После овог догађаја, поручник је отпуштен из ренџера и наставио је војну каријеру у пешадији. Истражна комисија Пентагона утврдила је да је одлука о подели вода била погрешна, те да ренџери из друге групе „нису очували ситуациону будност нити су исправно идентификовали циљ и нису испољили дисциплину при ватреном дејству, што је резултовало смрћу каплара Тилмана“.

Разговори са Тилмановом породицом открили су да се он није уклапао у класичан стереотип фудбалског играча. Љубитељ поезије и књига са историјском тематиком био је противник рата у Ираку и председника Буша. Саборци наводе да је често говорио како на наредним председничким изборима 2004. треба гласати за Џона Керија, представника демократа, а против републиканца Буша. По повратку из Авганистана требало је да се сусретне са познатим антиратним публицистом Ноамом Чомским. Тилман је редовно бележио своје импресије у лични дневник, који је водио још од своје шеснаесте године и који је понео у Ирак и Авганистан. После његове смрти, дневник је нестао.

Са пуно огорчења, његов отац је Вашингтон посту изнео своје уверење да су наводне грешке војне хијерархије у обавештењу о Патриковој смрти заправо „... срчануте, намерне, наређене и срамне. Истрага је намерно ометана и заташкана“. Кевин Тилман је у сведоче-

КРИВАЦ ЈЕ ПОГИНУО

Пријатељска ватра није мимоишла ни руске снаге у Чеченији. Другог марта 2000. у Грозном, две јединице ОМОН (*Отряд милиции особого назначения* – *Одред полиције са посебном наменом*) водиле су жестоку битку у трајању од скоро четири сата. ОМОН из Сергијевог Посада требало је да смени специјалце из Подолска, који су се налазили на положајима у старопромиславској четврти чеченског главног града. Нова јединица кретала се у девет камиона.

Сматрајући да наилази група чеченских терориста пресвучених у руске униформе, специјалци из Подолска поставили су заседу и, након што се камиони нису зауставили на контролном пункту, погоцима из РПГ-а уништили су прво и последње возило из колоне, а потом, аутоматском палбом, дејствовали по камионима. Ватра је узвраћена и на крају су последице биле 22 погинула и 31 рањени специјалац, од укупно 98 људи у конвоју из Посада, с тим да их је у болници преминуло још шеснаест. Јединица из Подолска имала је двојицу погинулих.

У затвореном процесу пред војним судом 2002. године, за главног кривца инцидента означен је пуковник Маркелов, командир ОМОН из Сергијевог Посада, који је погинуо у окршају.

ПРЕБРЗИ СОВЈЕТИ

Брзо напредовање Црвене армије крајем 1944. године и далеки летови ловаца P-38 и P-51 довели су до сукоба совјетских и америчких авиона над Југославијом. Наиме, 7. новембра 1944. према америчким изворима, лајтнинзи 95, 96. и 97. ескадриле 82. ловачког пука дејствовали су из митраљеза и топова по немачким колонама у повлачењу у рејону Сјеница–Нови Пазар–Митровица, када су их напали совјетски ловци типа Јак. У првом налету оборен је један P-38, а потом је отпочела борба у којој су оборена још један или два лајтнинга и три Јака. Затим је вођа совјетске формације пришао уз крило авиона пуковника Едвинсона, команданта 82. пука, и након што је утврђен идентитет авиона, формације су се раздвојиле. По повратку у базу Фођа у Италији, пилоти су сазнали да су напали колону совјетских возила, услед чега је погинуо 31 војник. Спроведена је детаљна истрага, током које је утврђено да су совјетске снаге за само 24 часа напредовале више од 100 км и тако драстично помериле линију фронта у односу на податке од претходног дана које су имали Американци.

њу пред Конгресом изјавио: „Обмане у овом случају су увреда за породицу, али је њихов примарни циљ био довођење целе нације у заблуду. Ово кажемо са разочарањем и тугом. Ми смо искоришћени за вежбу Пентагона у односима са јавним мњењем”.

Након Кевиновог сведочења, Пит Герен, министар копнене војске, рекао је медијима: „Погрешили смо у испуњавању своје обавезе према породици Тилман, а коју имамо према свим породицама наших палих војника: рећи истину, што пре и на најбољи могући начин”.

■ КРИВАЦ ЈЕ НОВИНАРКА

Међу најпознатије инциденте у америчким снагама, током операције *Ирачка слобода*, спада и гранатирање Другог батаљона Осмог моринског пука, 27. марта 2003. године. Маринци су затражили артиљеријску подршку, али су гранате подбациле и експлодирале по њиховим положајима. Према Марфијевом закону, тада су прекинуте и радио-везе, тако да је артиљерија по маринцима дејствовала читавих 90 минута, услед чега је погинуло и рањено 37 војника.

Треба истаћи и догађај који је довео до затегнутих односа Италије и САД. Генерал-мајор Никола Калипари је био официр италијанске војне обавештајне службе SISMI, који је успео да издејствује ослобађање новинарке Ђулијане Сгрене, заробљене од ирачких устаника, почетком 2005. године. На путу ка багдадском аеродрому, *тојота корола*, у којој су се возили уз пратњу агента Андрее Карпанија, наишла је на препреку на путу, коју су привремено поставили амерички војници ради проласка амбасадора САД у Ираку. Војници су отворили ватру на аутомобил и генерал Калипари се бацио на новинарку како би је својим телом заштитио од хитаца. Погинуо је од поготка у слепоочницу, а Сгрена и Карпани су рањени. Утврђено је да је Калипарија убио Марио Лозано, припадник Првог батаљона 69. пешадијског пука.

Америчка истражна комисија изнашла је да је Лозано испоставио предвиђена правила поступка, да генерал Калипари није обавестио Амбасаду САД у Багдаду нити коалиционе снаге о

ослобађању Сгрене, те да су два дана пре тога двојица војника из Лозанове јединице убијена у експлозији аутомобила бомбе. Италијанске власти указале су на неприкладно место за постављање препреке на путу, непостојање сигнала за упозорење да се наилази на препреку, али и то да је Лозано био преоптерећен дужностима, јер је руковао рефлектором којим је осветљавао возила која су долазила, а уз то је био и нишанџија на митраљезу, те је имао само неколико секунди на располагању за процену намера возача.

Италијанска ТВ станица *Canale 5* приказала је видео-снимак приласка *тојоте* контролном пункту, на ком се виде упаљена светла аутомобила, док су амерички званичници тврдили да се аутомобил кретао без упаљених фарова, великом брзином (Карпани тврди да је возио 25 км на сат), те да је рафалима заустављена најмање 50 метара од америчког тенка, што је такође у противречности са Лозановом изјавом.

Јуна 2006. године, италијанска влада оптужила је Марију Лозану за убиство генерала Калипарија и од САД затражила његово изручење. Америчка влада је то одбила. Средином априла 2007. године пред италијанским судом је отпочело суђење Марију Лозану у одсутности. Међутим, крајем октобра, суд се прогласио ненадлежним, те је тужба одбачена. Лозанов италијански адвокат је изнео да оптужени, као припадник оружаних снага САД, ужива имунитет. Сам Лозано је изјавио: „Да није било Сгрене, ништа се не би догодило. Она зна да, ако хоће да разговара са терористима, постоји 99 одсто шанси да ће бити заробљена... њена је грешка што се ово догодило, а не моја”.

Технолошки напредак и савремена техничка средства, ма колико софистицирана, не могу контролисати непредвидљиво индивидуално људско понашање. Французи су одавно нашли израз којим објашњавају пријатељску ватру и губитке у вези са њом. Уз дубок уздах и слегање раменима, они кажу: „*C'est la guerre*” – „То је рат”. ■

(Наставак у следећем броју)

КО САМ ЈА

Увек се трудим да разликујем – ко сам ја у стварности и каквим ме виде други. Других је неодређен број, а сваки ме гледа на свој начин. Како са тим да се помирим – друго је питање; али ја ћу заувек остати онај ко сам у стварности. Један ме прецењује, од тога нећу постати бољи; други ме потцењује, због тога нећу бити гори или безначајнији. Онај који поседује макар и невелико животно искуство зна како се добро име човеково може облатити сплеткама, оговором или клеветом. Како да замислиш шта све о нама говоре! Шта све не проповеда најглупља сплетка, шта све не уме смислити злобна клевета! Невероватне ствари. Често и бестидне. Ако то зачује неки јуноша, он се узбуђује, он оштри свој мач; зрео мушкарац презриво одмахује руком; времешан човек ни већом неће маћи. Глупи или зли људи међу глупости, такве да то није лако издржати, међутим, свако мора, једанпут, дубоко осетити што он, без обзира на такве ствари, остаје онакав какав у стварности јесте.

Треба једном заувек да се помиримо са тиме да свако од нас носи у себи „образ“ и да тај „образ“ бије „подобие“. Ми нисмо ту да јурцамо за својим одразом у туђим душама, како бисмо га поправили или улепшали. Целисходније је великодушно и благонаклоно препустити свим људима „право на заблуду“ и не наваливати на себе обавезу праведног „ретуша“. Треба само замислити каква би то била лудница, када би сви појурили да загладе или украсе сопствени „образ“ (лик) у одговарајућој туђој души – недостојно заузимање за људе са комплексом ниже вредности.

Није добро поставити своје постојање у завистан однос од туђих људи; поверавати сопствено достојанство туђој кратковидности или душманству; дозволити центру личног живота да се поремети или нестане. Битије је вредније од спољашњости, а елемент преварљивости је нераздвојан од спољашњости. Моје постојање мора да буде верно, тада нека моја спољашњост буде и неверна. Ја нисам оно што говоре, него, можда, оно што крадом шапћу или негде о мени извикују други. Ја сам нешто далеко веће него што је раскршће њихових несхватљивих, злобних, ниских фантазија.

Али, пак, ко сам ја? Ја сам оно што искрено јесам. Оно сам што од свега срца, отворено, без колебања, исказујем. Ја сам оно на шта ме моја суштина усредсређује у љубави и чему узноси молитву. Мене треба тражити тамо где у мени настају бојазан и страх. Мене је могуће пронаћи тамо где у мени sazревају судбинске одлуке, где почињу одлучни и смели поступци мог живота. Ја сам тамо где делама; ја сам оно што делама. Ту сам ја „дело-вођен“; и то је такође моја „дело-вођеност“. Ја сам моје „око“, Ја сам – моје „срце“, ја сам моја – „реч“ која се рађа из „разумевања“ срца. Ја сам – моје „делање“ које следи моје око, срце, реч. И ако све то јест у мени, тада ми недостаје само последња сигурност, да сам то оидоста ја. Ако код мене постоје та сигурност, тада у себи носим истински источник свог личног достојанства и неће ме избацили из колосека туђе пресуде и шапутања.

Чак и ако преварљива површност свеприсутно овлада светом, мене она не може саблазнити, ни обухватити. „На свом истрајавам. И не могу другачије. Нека ми Бог помогне. Амин.“ Свет је могуће исцелити само духовном достојанством и верношћу, само храброшћу да будеш онај који јеси. ■

Иван А. ИЉИЋ
Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетиње 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. март

Православни

- 1. март – Свети великомученик Теодор Тирон
- 8. март – Прво и друго обретање главе светог Јована Крститеља
- 15. март – Свети Тодор Комоговински – Теодорова субота

Римокатолички

- 15. март – Свети Јосип

СВЕТИ ВЕЛИКОМУЧЕНИК ТЕОДОР ТИРОН

Тирон значи војник, регрут. Свети Теодор Тирон је имао ту несрећу да у време његовог ступања у строј мармариторског пука, у граду Амасији, отпочне свирепи прогон хришћана под озлоглашеним царевима Максимијаном и Максимином. Младић који је тек постао војник није крио огорчење због страха нанетих хришћанима. По цену да буде жестоко кажњен оштро се противио бруталним поступцима царевих јуришника.

Тако је доспео пред немилосрдног судију који је наредио да га утамниче, а ћелију запечате. На тај начин хтео је да га умори глађу како би скончао у тешким mukaма. Међутим, у пустој тамници јавио му се сам Христос и храбрио свога мученика речима: „Не бој се Теодоре, ја сам са тобом, не узимај више земаљске хране и пића, јер ћеш бити у другом животу, вечном и непролазном са мном на небесима“.

Тада се у тамници храброг војника појавило мноштво анђела који су својим сјајем и белином осветлили таму, док су престрашени стражари посматрали чудесан приказ. Одмах потом, свети Теодор изведен је напоље и мучен, а онда осуђен на смрт. Све то је стички подносио, чак и час када су га бацили у огањ. Своју чисту душу предао је Господу 306. године.

Свети великомученик Теодор остао је појам војничке части, правдољубивости, оданости вери и истрајној борби за хришћанство.

Мошти светог Теодора Тирона налазе се у фрушкогорском манастиру Ново Хопово. ■

ЦРКВЕНЕ ЗАПОВЕСТИ

1. Молити се Богу и слушати службу Божију сваке недеље и празника.
2. Држати пост Рођењем и Васкрсењем Христовим, пред празником Светих апостола Петра и Павла, пред Успењем Пресвете Богородице, сваке среде и петка.
3. Свештена лица треба поштовати.
4. Исповедати грехе своје и пречишћавати се у споменуте велике постове.
5. Молити се Богу за оне који су на власти.
6. Држати постове и молитве које заповеди епископ у време какве невоље.
7. Црквене ствари не употребљавати.
8. Свадбе не чинити за време поста.
9. Јеретичке књиге не читати.

ДОГОДИЛО СЕ...

2. март 1844.

На основу сагласности Со-вјета Кнеже-вине Србије, кнез Алексан-дар Карађорђевић донео акт о устрој-ству болнице Централне

војске, чиме су ударени темељи Главне војне болнице. Овај датум је 24. августа 1994. одређен за Дан Војномедицинске академије.

3. март 1878.

Склопљен мировни уговор у Сан Стефану којим је окончан рат између Русије и Турске. Трећи члан Уговора признао је државну независност Кнежевине Србије и признао јој територијално проширење које је обухватало Ниш, Лесковац и Топлицу, Лаб и делове новопазарске и митровачке нахије, али без њихових вароши како Србија не би имала заједничку границу са Кнежевином Црном Гором. Уговор је признао и територијално проширење Црне Горе које је било веће

од целе Кнежевине Црне Горе, али је две трећине ове територије тек требало освојити од Турске. На инсистирање Русије, Уговором је створена Велика Бугарске која је обухватала целу Македонију и делове Старе Србије. Због противљења европских сила уследила је ревизија овог уговора на Берлинском конгресу јула 1878.

7. март 1945.

Конституисана Привремена влада Демократске Федеративне Југославије. У оквиру Владе налазило се и Министарство за Србију. Од самог почетка оснивања, Влада је захтевала оснивање влада федералних јединица.

8. март 1910.

У жељи да докаже да су жене способне и за подухвате у ваздуху, француска баронеса Рајмонда де

Ларош завршила је пилотску обуку и добила дозволу под бројем 1 Француског аероклуба. Баронеса је у париском друштву била позната као успешан сликар, вајар и страствени возач аутомобила.

11. март 1953.

Начелник Генералштаба ЈНА генерал Пеко Дапчевић стигао у званичну посету САД. У разговору двеју страна разматрана су питања одбране Југославије од евентуалног напада СССР, пружања војне помоћи Сједињених Држава Југославији и проблеми одбране Балкана. Главне теме разговора биле су испорука наоружања и одређивање приоритетних војних праваца на територији Југославије које је требало обезбедити. О свим питањима постигнута је начелна сагласност.

14. март 1908.

У Београду рођен Коча Поповић, генерал-мајор ЈНА. Апсолвирало је филозофију на Сорбони 1932.

године. У јулу 1937. ступио је у редове Интернационалних бригада у Шпанском грађанском рату. Из рата у Шпанији изашао је као командант артиљеријског дивизиона. На почетку оружаног устанка 1941. године био је најпре командант Космајског, а затим Посавског партизанског одреда. Био је командант Прве пролетерске бригаде од њеног формирања, 22. децембра 1941, а затим командант Пролетерске дивизије и Првог пролетерског корпуса НОВЈ. Јануара 1945. године постављен је за команданта Друге армије. За народног хероја проглашен је 27. новембра 1953. Умро је у Београду 1992. године.

ВОЈВОДА СТЕПА СТЕПАНОВИЋ

Рођен је у Кумодражу код Београда 12. марта 1856. Након завршеног шестог разреда гимназије у Београду, године 1874. године, ступио је у Артиљеријску школу у Београду. У српско-турским ратовима 1876–1878. године за показану храброст и успешно командовање одликован је Таковским крстом с мачевима. У српско-бугарском рату 1885. године командовао је четом. У генералштабну струку преведен је 1889. године у чину капетана. Био је професор војне историје на Војној академији и помоћник начелника Главног ђенералштаба. У чин генерала унапређен је 1907. године и постављен за

Војводе Степа Степановић и Живојин Мишић

команданта Шумадијске дивизије. Министар војни био је 1908. године, затим командант Дринске, па Моравске дивизије. Поново је био министар војни 1911–1912. године.

У балканским ратовима командовао је Другом армијом у борбама против Турака код Страцина и на Црном врху, учествовао је у опсади и заузимању Једрена и успешно бранио правац долином Нишаве према Пироту. На почетку Првог светског рата заступао је одсутног начелника штаба Врховне команде Радомира Путника. Командовао је Другом армијом у Церској бици, у бици на Дрини, Колубарској бици. За заслуге у Церској бици генерал Степа Степановић промовисан је у звање војводе. На Солунском фронту 1918. године, Друга армија Степе Степановића напала је на главном правцу и од 15. до 17. септембра у садејству са Првом армијом пробила непријатељски утврђени фронт и избила на бугарску границу чиме је знатно допринела капитулацији Бугарске. На челу Друге армије Степа Степановић остаје све до 1919. године кад је стављен на располагање. Умро је у Чачку 29. априла 1929. године.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

СМУЧАРСКИ ПОЛИГОН КОПАОНИК

ОДМОР ЗА ВОЈНИ ЦЕП

У јануару и фебруару ове године 1.200 припадника Војске Србије и студената Војне академије боравило је на смучарском полигону Копаоник и прошло обуку у зимским условима, док је више од 1.500 гостију користило услуге у објектима за одмор и рекреацију

Управник
51. смучарског
полигона
заставник
прве класе
Љубиша
Милошевић

Њелепа камена зграда, у којој је смештена управа 51. смучарског полигона Копаоник, постала је службени војни објекат тако што је краљица Марија, 1926. године, дотадашњи конак краља Александра, поклонила Моравској дивизији првог позива. Од тада до данас зграда готово да и није променила изглед, али је простор од једанаест хектара обogaћен другим садржајима и објектима, који служе за одмор и рекреацију, обуку студената Војне академије и јединица Војске Србије. У сваком тренутку Смучарски полигон Копаоник може да понуди 130 кревета за одмор и рекреацију и 220 лежајева за обучавање студената, војника и старешина.

О комплексу, пословима логистике и стварању добрих услова за живот, рад и обуку корисника полигона брине мали војни колектив од осам чланова, са заставником прве класе Љубишом Милошевићем на челу, који уз помоћ логистике Војне академије успева да испуни све задатке и обавезе.

У јануару и фебруару ове године 1.200 припадника Војске Србије и студената Војне академије боравило је на смучарском поли-

гону Копаоник и прошло обуку у зимским условима. Њих су у објекту, популарно названом *Касарна*, дочекали много боље уређени смештајни и други капацитети него што је то били ранијих година. Логистика Војне академије реновирала је објекат и омогућила корисницима да обуку у зимским условима изводе у знатно повољнијим околностима. Треба нагласити да су чланови логистичког батаљона Војне академије, током целе зиме, равноправни чланови колектива смучарског полигона и да, обезбеђивањем квалитетне исхране, санитетског збрињавања и осталих услуга, дају велики допринос.

Више од 1.500 људи током сезоне користило је услуге у објектима за одмор и рекреацију Смучарског полигона *Копаоник*, који је на тај начин остварио приход од седам милиона динара. Приоритет у коришћењу тих капацитета имају припадници Војске, пензионисана војна и цивилна лица, ратни војни инвалиди, носиоци борацких споменница и чланови њихових породица. Поступак пријављивања је једноставан и остварује се подношењем захтева Војној академији. Цене смештаја су веома повољне и крећу се од 285 динара у вишекреветним, па до 352 динара у двокреветним собама. Квалитетну пансионску исхрану могуће је обезбедити за само 425 динара. Ако има слободних места смештај и исхрану могу добити и лица ван Војске, али по двоструко већим ценама. У току ове године реновираће се и

ЦЕНЕ ТРИ ПУТА МАЊЕ

У оквиру 51. смучарског полигона налази се и ресторан ВУ „Врњачка Бања“, чије људство гости-ма и корисницима полигона пружа угоститељско-кантињерске услуге. Право је задовољство видети како Драган Бошковић, Снежана Бежановић, Дана Филиповић, Драгана Михајловић и други угоститељски радници професионално и срд-чачно послуже сваког госта, али је важно напоменути да су и цене у ресторану Војне установе бар три пута ниже него у другим угоститељским објектима на Копаонику. На пример, ниједан ручак не прелази цену од триста динара, док су цене пића, такође, примерене цену припадника Војске Србије. Од куvara Славише Арсовића сазнајемо да се највише наручују пиле, вешалице и палачинке, а гости обожавају и домаћу лепињу која се припрема на лицу места.

објекти за одмор и рекреацију, што ће с једне стране смањити капацитете за тридесет посто, а с друге знатно побољшати квалитет смештаја.

Заставник Љубиша Милошевић, водник прве класе Марко Деспотовић и други припадници Смучарског полигона воде рачуна да гостима и корисницима ништа не недостаје. Тешко је описати делокруг њиховог рада, зато што, на пример, заставник Милошевић прима госте, наплаћује услуге, снабдева полигон прехранбеним намирницама, чисти круг инжењеријским машинама, превози болесне госте и успут обавља све искрсле послове.

– Дан нам је мали, али уз велики труд и залагање успевамо да све обавимо. Највеће проблеме ствара нам одржавање објеката и технике, који су у просеку стари неколико десетина година – каже заставник Милошевић.

У организацији живота и рада на полигону велику помоћ пружају Секција за путеве Нови Пазар, ЈКП „Скијалишта Србије“ и друге структуре које делују на познатој српској планини.

Каква је будућност 51. смучарског полигона Копаоник? Нема сумње да је полигон заузима привлачно место у средишту скијашког и туристичког комплекса и да ће после обављених и најављених реновирања имати све потребне услове и за проширење активности. Планира се да одређене објекте користе припадници Војске који буду учествовали у мировним мисијама, те да се на ту припремају наши војни спортисти. Постоје наговештаји да ће и страни војни спортисти све чешће боравити на смучарском полигону, а за сада су највеће занимање показали припадници оружаних снага Краљевине Холандије. На тај начин Смучарски полигон Копаоник постаће место на коме ће припадници система одбране и Војске Србије моћи у потпуности да искажу своје рекреативне и спортске потребе и да успешно изводе садржаје обуке у зимским условима. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE
PETROL

dopunjujemo se...

www.petrol.nis.yu

ПРИПРЕМЕ ВОЈНИХ СПОРТИСТА
НА КОПАОНИКУ

НАЈАВА ДОБРИХ РЕЗУЛТАТА

И ове зиме на Копеонику су се окупили најуспешнији спортисти Војске Србије како би се што боље припремили за предстојећу такмичарску сезону

У Зимском спортском кампу на Копеонику, од 22. фебруара до 2. марта, на припремама борава спортисти Војске Србије: скијаша, падобранци, атлетичари, пентатлонци, оријентирци и џудисти. Сви они, осим скијаша, налазе се на базичним зимским припремама које, како им и само име каже, представљају основу за стицање физичке кондиције како би се што успешније припремали за такмичења током сезоне.

За разлику од осталих поменутих спортова, сезона скијања је у пуном јеку. Скијаша Војске Србије који су тренутно на Копеонику чине ужи избор кандидата међу којима ће бити одабрано четворо најбољих. Они ће од 31. марта до 5. априла представљати Војску

Србије на 50. светском војном првенству у скијању у аустријском Хохфилзену. У Аустрији ће бити одржано и Европско параски првенство на коме ће учествовати параски репрезентација Србије, од чија су четири члана три из Подобранске екипе Војске Србије „Небеске видре“.

Од значајнијих такмичења која још очекују војне спортисте током 2008. године издвајамо првенство Војске Србије у јуну, на коме ће учествовати сви спортисти, и Светско војно првенство у оријентирингу, које ће у октобру бити одржано у Литванији. Биће то шесто уешће војних оријентираца из наше земље на светским војним првенствима. Ту су и два регионална првенства у војном пентатлону, у Словенији и Аустрији, на којима би српски војни пентатлонци требало да изборе норму за учешће на Светском првенству у војном пентатлону, које ће бити одржано у септембру у Турској, али и за регионално атлетско првенство које у априлу треба да буде одржано у Београду.

Међу спортистима Војске Србије који тренутно борава на Копеонику налази се и најбољи спортиста Војске Србије у 2007. години старији водник Игор Вуковић, као члан двеју војних репрезентација – скијашке и оријентиринг, чиме најављује да ће се наћи у најуљем избору и за спортисту Војске 2008. године. ■

Сања САВИЋ

СПОРТ

Посебно признање „Златни орао“ припало је Зорану Петровићу, параглајдеристи, и моделару Живану Јосиповићу

СНИМАО Н. ПАНЧИЋ

ВАЗДУХОПЛОВНИ САВЕЗ СРБИЈЕ

ДАН ЗЛАТНИХ ОРЛОВА

Ваздухопловни савез Србије, на свечаности у „Аероклубу“ у Београду, доделио је признања и захвалнице најуспешнијим спортистима, организацијама и заслужним појединцима у 2007. години. Бројне званице из државних органа, Војске Србије, спортских падобранских и аеро-клубова имали су прилику да поздраве најуспешније моделаре, падобранце, параглајдеристе, спортске пилоте и једриличаре.

Посебно признање „Златни орао“, које се за најбоље остварене резултате у спортском ваздухопловству традиционално додељује од 1957. године, припало је Зорану Петровићу, параглајдеристи, и моделару Живану Јосиповићу.

Зоран Петровић је један од пионира параглајдинга на Балкану. Прве летове параглајдером направио је 1986. године и шестоструки је државни рекордер у тој дисциплини. „Златног орла“ добио је трећи пут, што је мало коме пошло за руком, а судећи према његовој форми, озбиљан је кандидат за још награда.

Земунац Живан Јосиповић, члан аероклуба „Фрањо Клуз“, у витрине је ставио друго по реду најсјајније признање нашег спортског ваздухопловства. Живан је појединачни и екипни првак света из 2000. године, европски шампион 2005, три пута је победио у генералном пласману светског купа, а два пута је обарао државне рекорде. Међународна ваздухопловна федерација Живана је одликовала медаљом „Андреј Тупољев“, коју у свом поседу има тек пет људи на планети.

Судећи према броју младих људи, спортиста и ентузијаста, који су 19. фебруара награђени, спортско ваздухопловство у Србији има лепу будућност. ■

А. ПЕТРОВИЋ

ВОЈНА ПОШТА 4310 ПАНЧЕВО
Расписује

КОНКУРС

за пријем војника по уговору на војничким дужностимау гарнизону Панчево

Инжињерија:

ВЕС 71704 – (возач послужилац дозера) – 1 извршилац
ВЕС 71706 – (возач послужилац уговоривача) – 1 извршилац
ВЕС 71707 – (возач послужилац копача) – 2 извршиоца
ВЕС 71716 – (возач послужилац грејдера) – 1 извршилац
ВЕС 71752 – (возач послужилац ваљка) – 1 извршилац

Интендантска служба :

ВЕС 72418– (берберин) – 1 извршилац

Саобраћајна служба :

ВЕС 72701 – (возач) – 3 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсати могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу (што утврђује надлежна војна лекарска комисија),
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности (ВЕС) одређеној за формацијско место за које конкурише,
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање 6 месеци
- да се против њих не води кривични поступак,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали војну обавезу,
- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужности у служби.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да су оспособљени за ВЕС за коју конкуришу,
- да поседују положен возачки испит „Б“ и „Ц“ категорије (само кандидати за возаче м/в).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидат који испуњава услове КОНКУРСА подноси захтев за пријем у војну службу ВП 4310 Панчево и прилаже следеће документе:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старије од 6 месеци),
- уверење о држављанству (не старије од 6 месеци),
- уверење из општинског суда да се против њега не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од 6 месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старију од 6 месеци),
- фотокопију војничке књижице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче м/в),
- налаз, оцену и мишљење надлежне ВЛК о здравственој способности за војну службу,
- став и мишљење ВБА након извршене безбедносне провере за кандидата.

Надлежна комисија разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљени уговори о пријему по уговору на одређено време, у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен до потуне упражњених места.

Ближа обавештења о условима конкурса се могу добити на телефон: 013/326-526.

Они се буде
са Србијом

Срђан и Јована

ЈУТАРЊИ
ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС-а
СВАКОГ ДАНА У 6.05

www.rts.co.yu

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА

Расписује

КОНКУРС

за избор и реизбор лица у наставничка и сарадничка звања
Војномедицинске академије у Београду

а) И з б о р у наставна звања – на формацији ВМА

1. Једног наставника за предмет ОРТОПЕДИЈА у звање редовног професора
2. Једног наставника за предмет ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање редовног професора
3. Једног наставника за предмет ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ у звање редовног професора
4. Једног наставника за предмет АНЕСТЕЗИОЛОГИЈА СА РЕАНИМАТОЛОГИЈОМ у звање ванредног професора
5. Једног наставника за предмет ПАРОДОНТОЛОГИЈА И ОРАЛНА МЕДИЦИНА у звање ванредног професора
6. Једног наставника за предмет ВАЗДУХОПЛОВНА МЕДИЦИНА у звање доцента

б) И з б о р у научна звања– на формацији ВМА

7. Једног научног саветника за област ЕПИДЕМИОЛОГИЈА
8. Једног вишег научног сарадника за област ЕПИДЕМИОЛОГИЈА

в) Р е и з б о р у наставна звања– на формацији ВМА

9. Једног наставника за предмет ПАТОЛОГИЈА у звање доцента

г) Р е и з б о р у истраживачка звања– на формацији ВМА

10. Једног истраживача сарадника за област БИОХЕМИЈА

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсати могу лица на служби у Војсци Србије која испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ

– да су завршили медицински односно стоматолошки факултет и да испуњавају услове прописане Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама Војске Србије за избор и реизбор у одговарајуће наставничко односно сарадничко звање; да имају објављене научне и стручне радове;

– да показују склоност за наставнички рад.

– да су у последња два периода оцењивања оцењена службеном оценом „врло добар“ (истиче се); да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности односно који нису осуђивани за таква дела казном затвора дуже од шест месеци (утврђује по службеној дужности надлежни орган);

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

– За наставна и научна звања под редним бројем 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9 могу конкурсати лица која имају научни степен доктора наука из области за коју се бирају;

– За сарадничко звање под редним бројем 10 могу конкурсати лица која имају академски степен магистра наука;

– За наставна и научна звања под редним бројем 1, 3 и 6 могу конкурсати професионална војна лица која су у последња два периода оцењена службеном оценом најмање „врло добар“, (истиче се);

– За наставна и научна звања под редним бројем 2, 4, 5, 7, 8, 9 и 10 могу конкурсати цивилна лица која су у последња два периода оцењена службеном оценом најмање „врло добар“.

Предност при избору имају кандидати који:

– имају дужи наставнички стаж у извођењу наставе из предмета за који конкуришу;

– имају више објављених научних и стручних радова из предмета односно научно-наставне области за коју конкуришу;

– се служе са више страних језика.

НАЧИН КОНКУРСАЊА

Молбе се подносе Војномедицинској академији Београд, Црнотравска број 17.

Уз молбу се прилаже:

– оверена фотокопија уверења о држављанству;

– оверене фотокопије диплома – уверења о завршеном факултету и докторату, односно магистеријуму;

– списак објављених стручних и научних радова са радовима у прилогу;

– биографију са описом кретања у служби, а посебно бављење наставничким дужностима и бављење научноистраживачким радом;

– фотокопије докумената се оверавају код персоналног органа јединице – установе у којој је кандидат на служби.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

Све информације могу се добити у Секретаријату Наставно-научног већа ВМА на телефон 3609-384 локал 26-384.

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

СВЕМОЋ МАШИНЕ

Дип Фриц – Крамник
6. партија меча

1.e4 ц5

Ово је последња партија меча, који је светски шампион изгубио против компјутера „Дип Фриц“. Пред нама су, изгледа, опасна времена – времена машина које мисле, машина које су надмоћне и нојинтелигентнијим људима. Црни се одлучује за Сицилијанску одбрану, за коју је један од највећих експерата – међу људима! Свакако ће нашем читаоцу бити занимљиво како ће компјутер пронаћи пут до победе.

2.Сф3 д6 3.д4 цд4 4.Сд4 Сф6 5.Цц3 а6

Виђено је ово безброј пута, сваки играч неке средње категорије зна ове почетне потезе. Бели бира најагресивнији потез Созина, иако то тако ускоро неће изгледати...

6.Лц4 е6 7.О-0 Ле7 8.Лб3 Дц7 9.Те1 Сц6 10.Те3

Бели предвиђа да ће његов противник отићи у малу рокаду, па је израчунао много тога што човеку можда не би пало на памет.

10...0-0 11.Тр3 Кх8 12.Сц6 бц6 13.Де2 а5 14.Лг5 Ла6 15.Дф3 Та68 16.Те1 ц5 17.Лф4 Дб7

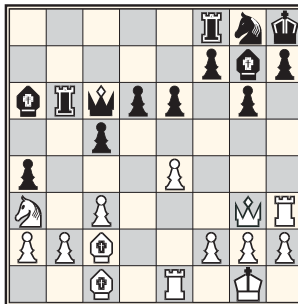
Уместо овога могао је црни покушати и 17...а4, али је ту потребно много, много рачунања, у коме би се машина боље снашла.

18.Лц1 Сг8 19.Сб1!!

Овде су знакове узвика ставили анализатори само зато што се на први поглед не види дубина овог потеза. Брзо и лако машина је реорганизовала своје фигуре.

19...Лф6 20.ц3 г6 21.Са3! Дц6 22.Тх3 Лг7 23.Дг3 а4 24.Лц2 Тб6

Црни је овим нелогичним потезом хтео да ослободи даму чувања поља д6.

Бели: Кг1, Дг3, Те1, Тх3, Лц1, Лц2, Са3, а2, б2, ц3, е4, ф2, г2, х2

Црни: Кх8, Дц6, Тб6, Тф8, Ла6, Лг7, Сг8, а4, ц5, д6, е6, ф7, г6, х7

25.е5! де5 26.Те5! Сф6 27.Дх4 Дб7 28.Те1 х5 29.Тф3 Сх7 30.До4 Дц6 31.Дц6 Тц6 32.Ло4! Т66 33.б3! Кг8 34.ц4 Тд8 35.Сб5 Лб7 36.Тф3 Лх6 37.Те5 Лц1 38.Тц1 Тц6 39.Сц3! Тц7 40.Лб5 Сф8 41.Са4! Тдц8 42.Тд1 Кг7 43.Тд6 ф6 44.Те2 е5 45.Тед2 г5 46.Сб6 Т68 47.а4

1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ ШАМПИОНКА У ШАХУ И КИК-БОКСУ

Победница шампионата Украјине за жене 2006. године, женски велемајстор Оксана Возович, студенткиња права у Харкову, шампионка је у кик-боксу и каратеу (у јуниорској конкуренцији на карате шампионату Украјине освојила је медаљу). Још увек није одлучила коју од ових области да изабере као професионални позив. Каже да жели да буде успешна у свему.

Припремио Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ мајстор Фиде

ЗАНИМЉИВОСТИ ШАХ И ЉУБАВ

Исландски велемајстор Јохан Хјартарсон прекинуо је свој кратки медени месец после венчања да би играо 1988. године на турниру у Тилбургу. Дама се, колико је познато, није бунила.

ТАЧНА ПРОЦЕНА

„То ће вероватно бити највећи спортски догађај у историји, већи чак од бокс меча Фрејзер-Али.“

То су речи велемајстора Боби Фишера – о његовом мечу против Бориса Спаског 1972. године. И, био је у праву!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18							19						20				
21						22							23				
24			25							26							27
28				29							30						31
32					33							34					
35						36				37						38	
39							40						41			42	
43											44					45	
46				47								48					49
50																	52
53																	
56																	

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: шумелина, ж, Парни вањак, озимица, патолог, идило, лејино, полетар, Ту, гар, Стана, рошомонијада, та, кона, Герасим, непако, т. Аса, моа, фрш, Карина, си, ст, Шарлот, вул, Гоа, бас, а, мандаг, Каталин, Курт, Ли, Станимир, ровић, Сокак, Аса, он, рикавио, ликови, такав, тарациор, наковањ, ароматичан, р, артишока.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

УСПРАВНО:

18. Степен у променама хромозома при сазревању оплодних ћелија, 19. Тајни агенти, уходе, 20. Телевизијска слика, 21. Било какав, 22. Пробати, искусити, 23. Поставити питање, 24. Западна област (скр.), 25. Трезвеност, отржењеност, 26. Органско једињење с кисеоником, 28. Друго, остало, 29. Фабрика стакла, 30. Сочно, 31. Суседна слова азбуке, 32. Добра досетка, 33. Пустити гране (о стаблу), 34. Фудбалер Партизана, Ненад, 35. Осамљеност, усамљеност, 36. Град у Ларистану (Иран), 37. Складишта жита, 38. Женско име, 39. Војна контрола квалитета и поузданости (скр.), 40. ТВ серија из бивше СФРЈ, 44. Место у Турској, 42. Див, оријаш, 43. Делимично луд, 44. Грађанин (за разлику од војника), 45. Планина, 46. Упишите: о, п, 47. Модни креатор, Ив Сен, 48. Гоничи камила, 49. Име глумца Минеа, 50. Транспорти возило, виљушкар, 51. Дрска брбљивост (фиг.), 52. Ауто-ознака Чачка, 53. Врста гнојне упале, 54. Велико полуострво у Мексику, 55. Посољена овчија вареника (специјалитет из Васојевића), 56. Организациона целина, сектор, 57. Стари назив Волгограда, 58. Место у Бугарској.

УСПРАВНО:

1. Тежак, узалудан посао (фиг.), 2. Претеча ТВ камере, 3. Символ натријума, 4. Чин, спис, 5. Турски лингвист, Тулаши, 6. Освећено, посвећено, 7. Ђак, ученик, 8. Град у Кореји, 9. Истражитељ, 10. Југо-исток (скр.), 11. Фудбалски клуб из Румуније, 12. Име физичара Бора, 13. Руско мушко име, 14. Стручњак у етимологији, 15. Бивши амерички глумач, Алан, 16. Основна тарифа (скр.), 17. Салама од пилећег меса, 19. С друге стране нечега, 20. Место у Словенији, 22. Загледивач, 23. Мушко име, 25. Други највећи светски произвођач софтвера, 26. Коњи (песн.), 27. Врста рачуна у банци, 29. Мале ампуле, 30. Становник Италије, 31. Град у Грчкој, 34. Предузимљив, 36. Муслиманско мушко име, 37. Шумско-индустријски комбинат (скр.), 40. Болеков другар из цртаних филмова, 41. Поседовати, 42. Легендарни град и поприште Тројанског рата, 44. Кобра, наочарка, 45. Име научника Њутна, 47. Висока стручна спрема (скр.), 48. Рурска област (у Немачкој), 49. Непаран број, 50. Упишите: п, д, 51. Ауто-ознака Кикинде, 52. Упишите: д, т.

Специјално издање МАГАЗИНА **ОДБРАНА**

АРСЕНАЛ

Специјално издање магазина **ОДБРАНА**

Цена са поштом
350,00

1-10
400 дин.

www.odbrana.rs

ДЕСЕТ специјалних прилога магазина „Одбрана“
ПРЕГЛЕД најважнијих достигнућа у свету и код нас
ЕКСКЛУЗИВНО тенк „црни пантер“, ракетни систем „С 400“...
КОНТРАБЕРЗНО стрелачко оружје у операцији „Ирачка слобода“
ЗАНИМАЉНО најскупљи пиштољ, најмања беспилотна летелица...

240 СТРАНА

- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама...
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба и историја наоружања и војне опреме.
- У пуном колору, уз мноштво фотографија, „Арсенал“ говори и о томе како је конструисана, где испитивана и када коришћена војна техника коју свет данас познаје.

НАРУЏБЕНИЦА

НОВИНСКИ ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
 Браће Југовића 19, 11000 Београд
 Тел: 011/3241-026, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Наручујем _____ примерака Специјалног издања „Арсенал“ по цени од 350,00 динара по примерку.
 Плаћање целокупног износа, увећаног за 100,00 дин. за поштарину, врши се унапред на жиро-рачун НЦ „Одбрана“. Уз наруџбеницу треба послати доказа о уплати, након чега испоручујемо публикацију.

Купац: _____
 Улица и број: _____
 Место: _____ Телефон: _____

Потпис наручиоца: _____

М.П. _____

Официрска сабља и парадни бодежи кроз време и свечаности

Status Stil

ОБЕЗБЕДИТЕ ЗА СЕБЕ И ПОТОМКЕ ОФИЦИРСКУ САБЉУ!

Сабља је документ ваше часне професије и подсећа потомке да сите постојали у једној епохи и бавили професијом коју је требало заслужити, одслужити и необешчасити.

Кажу, живећи производимо усјомене, а колико брзо живимо толико брзо их и бришемо ...

ОФИЦИРСКОМ САБЉОМ
и **ПАРАДНИМ БОДЕЖИМА**
ушито се са својом професијом у породично наслеђе.

Парадни бодежи

- коњени
- ваздухојловни
- морнарички

НАРУЧБЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем – ● стандардну ● посребрену ● позлаћену сабљу
– ● парадни бодаж (заокружити)

Име и презиме: _____

Адреса наручиоца: _____

ЈМБГ _____ Телефон: _____

Попуните наручбеницу и пошаљите на адресу:
„Статус Stil“, 11080 Земун, Ул. Градски парк 2

Тел: +381(0)11 377-15-22, факс: +381(0)11 377-15-13, моб: 063/876-88-01
Web: www.statusstil.com E-mail: office@statusstil.com

15 месечних раја

цене сабљи

- стандардна ... 33.000,00 + ПДВ
- посребрена ... 36.000,00 + ПДВ
- позлаћена 39.000,00 + ПДВ

парадних бодаж

- позлаћен 28.000,00 + ПДВ
- посребрен 25.000,00 + ПДВ

ТЕХНИЧКИ
ОПИТНИ
ЦЕНТАР

КВАЛИТЕТ ЈЕ ЊИХОВО ИМЕ

Опитне посаде, опитни пилоти и падобранци, пробни возачи – само су неке од десетина специјалности које постоје једино у Техничком опитном центру. Њихов посао је ризичан, а понекад им је и живот угрожен. Али та доза адреналина и ентузијазма додаје драж њиховој професији – они увек испитују нешто ново и до тад непроверено. А на њиховим знањима, вештинама, одважности и љубави, те на стручно-техничким размишљањима колега инжењера и техничара, изграђени су темељи јединствене установе у земљи, која постоји већ **35** година.

Увек су у акцији, било да се она остварује у лабораторији за испитно-мерном опремом или на полигони-ма. А смисао њиховог посла је јасан – испитивање и истрајавање на квалитету опитованих средстава. Једино на тај начин обезбеђују да се Војска опрема безбедном војном техником, а да становништво користи сигурне техничке производе, бар оне које они испитују и за које издају сертификате.

НЕПРИСТРАСНИ И ЕФИКАСНИ

Самоходна топ-хаубица
155-мм „нора“ Б-52

У време експанзије војне индустрије, седамдесетих година двадесетог века, када је војска имала завидан извозни програм, указала се потреба да се оснује специјализована, високостручна установа, која би била независна и непристрасна у испитивању и оцењивању квалитета средстава наоружања и војне опреме (НВО) које је набављана. Тако је марта 1973. основан Технички опитни центар Копнене војске (ТОЦ КоВ).

Основна делатност и намена те научноистраживачке војне установе била је испитивање квалитета средстава НВО у свим фазама његовог „живота“ – од пројектовања до серијске производње. А касније је, у условима експлоатације, односно, продужавања века употребе, у Техничком опитном центру КоВ оцењиван и квалитет освојености технологије ремотованих средстава. На основу њихових налаза, анализа, оцена и предлога, војни савети су доносили одлуку о томе да ли ће се војска опремати одређеним средствима НВО или не. Решење о усвајању у наоружање и опремање војске добијала је само војна техника која је, током испитивања квалитета у ТОЦ-у, добијала позитивну оцену. Иста процедура важила је и за средства намењена извозу.

Реформски процеси у систему одбране почетком овог века условили су да се концентришу сви опитни капацитети у Војсци, па је 1. августа 2006. од три војне установе (Технички опитни центар КоВ – ТОЦ КоВ, Ваздухопловни опитни центар – ВОЦ и Морнарички опитни центар – МОЦ) формирана једна установа – Технички опитни центар. Делокруг њеног рада није се променио. И даље испитују квалитет средстава НВО и спроводе развојна истраживања, верификацију и сертификацију техничких производа и имају статус научноистраживачке установе.

Опитовањем ваздухопловних средстава данас се баве два сектора, наследника ВОЦ-а – Сектор за ваздухопловна средства, у коме је концентрисан истраживачки кадар и Сектор за летна испитивања, који чине пилоти ваздухопловне чете. Они се налазе на аеродрому у Батајници.

Морнарички опитни центар је, по новој формацији, постао Одељење за испитивање морнаричких средстава у Сектору за мототехничка и морнаричка средства.

Циљ обједињавања тих установа био је рационализација опитних капацитета Војске, па се сада мерни системи, инструменти и лабораторије користе за интервидовска испитивања. Смањен је и број запослених, тако да данас Опитни центар има 54 одсто људи у односу на стање пре обједињавања.

Ове године обележава 35. година постојања и рада. До сада су остварени изузетни резултати – иза њих је остало више од 6000 елабората и извештаја о испитивањима средстава НВО, више од 700 војних стандарда и 350 метода испитивања, многобројне потврде о метролошком прегледу мерне опреме, упутства, студије и пројекти.

Технички опитни центар је био организатор неколико стручних скупова, а радови његових стручњака су публиковани у домаћим и међународним специјализованим часописима и излагани на великом броју стручних скупова. Сталним ангажовањем у комисијама Института за стандардизацију Србије и Дирекције за мере и драгоцене метале, Технички опитни центар доприноси сарадњи у области војне и цивилне стандардизације. Уједно, то је прва установа Војске Србије која има сертификовани систем менаџмента квалитетом према захтевима стандарда SRPS ISO 9001.

Компетентност ТОЦ-а потврђена је и акредитацијом испитних капацитета, обједињених у Центру за испитивање производа (ЦИП), према захтевима стандарда SRPS ISO/IEC 17025, акредитацијом лабораторије за еталонирање према захтевима стандарда SRPS ISO/IEC 17025, акредитацијом Контролног тела за контролисање производа према захтевима SRPS ISO/IEC 17020, те акредитацијом Сертификационог тела за сертификацију производа према захтевима стандарда SRPS EN 45011. У завршној фази су активности за добија-

РЕЗУЛТАТИ

У Техничком опитном центру годишње се испита око 60 средстава НВО, еталонира више од 1.200 еталона и мерила, изведе више од 160 опита гађањем, а за кориснике ван Војске испита више од 170 техничких производа.

ИСПИТИВАЊА

Међу бројним задацима на којима је ТОЦ радио током прошле године, истичу се: *Интергисани систем веза, Пушка аутоматска 5,56 мм М-21А, Униформа војника М03, Теренски аутомобил ФАП 1118 БС/АВ, Специјални школско-борбени падобран УМ-1, Оптички систем преноса, и друго.*

Испитивање
сто двадесет петице

РАДНИ ТИМОВИ

У протеклом периоду Технички опитни центар дао је највећи допринос у области испитивања средстава наоружања. Будући да је већина технички-технолошко сложена, испитивање је захтевало мултидисциплинарни приступ, високо професионално знање испитивача и професионалност у раду. Зато су у ТОЦ-у од оснивања прекинули стару праксу формирања генералштабних комисија за ад хок испитивања и увели радне тимове. То у почетку није било лако, јер је требало времена да сви учесници у ланцу опитовања НВО схвате да више вреди „једно мерење него хиљаду мишљења“, те да је утврђивање стварне истине о квалитету права мера за доношење одлука.

Откривањем слабих места у конструкцији и конкретним предлозима, испитивачи су утицали на побољшање технолошких решења, али и отклањање пропуста у серијској производњи. Конкретни предлози и решења омогућавали су отклањање недостатака и битно утицали на повећање борбене готовости.

ња лиценце за преглед и испитивање опреме за рад коју издаје Министарство за рад и социјалну политику РС.

Рад те установе није усредсређен само на процес испитивања и оцену усаглашености према захтеваним својствима. У стручној анализи средства које испитује, оцењују се, на пример, и савременост, перспективност и друге одлике које нису експлицитно дефинисане као захтеви значајних техничких прописа.

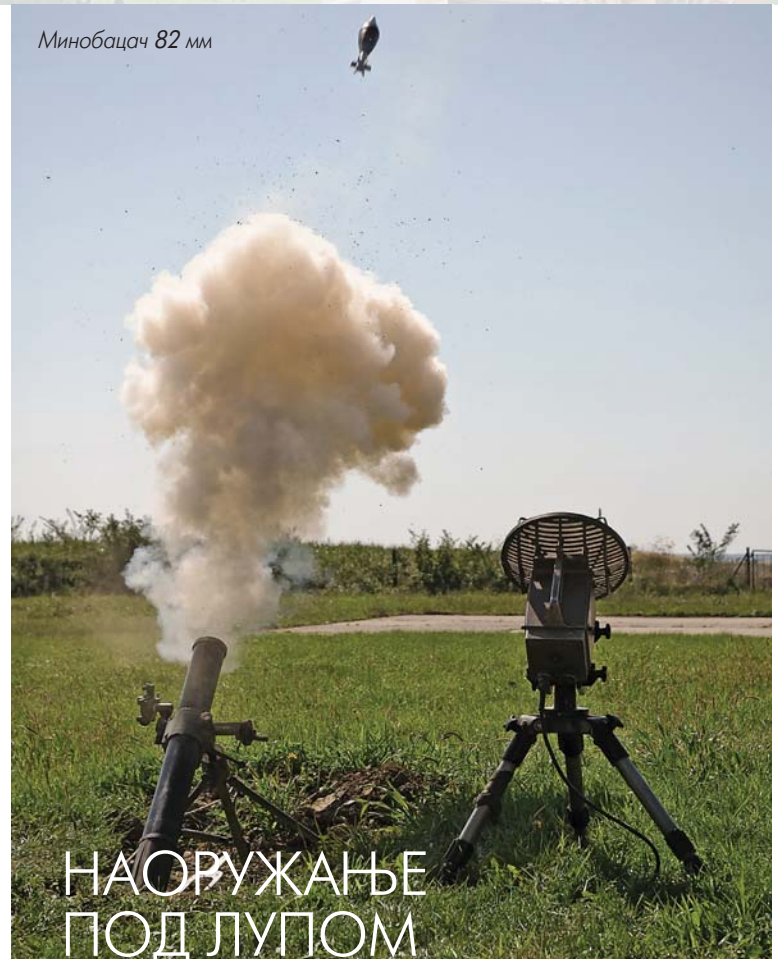
Основни потенцијал Техничког опитног центра јесте стручни кадар. Њихово знање не стиче се само школовањем већ и вишегодишњим искуством и радом у тимовима који спроводе испитивања, најчешће мултидисциплинарна. Такав начин рада није само метода спровођења основног процеса већ и најповољнији метод размене искустава и информација, али и образовања и усавршавања млађих чланова колектива.

Кадру је, дакле, посвећена посебна пажња, почевши од избора до непрекидне обуке. Људске ресурсе те установе данас чини шест доктора наука, 15 магистара техничких наука и 108 истраживача са високом школском спремом. Тренутно је на докторским, постдипломским и специјалистичким студијама 21 истраживач.

Војна техника коју они испитују мора поуздано да функционише и у најригорознијим условима употребе. Опрема којом данас располаже ТОЦ омогућава симулацију тих услова. Посебна пажња посвећује се безбедности, али се свако средство оцењује и према низу других одлика – од квалитета техничке документације, преко функционисања у свим предвиђеним климатско-механичким условима употребе, све до погодности за употребу, компатибилности, унификације, трајности и других параметара интегралног техничког обезбеђења.

Данас је ТОЦ организован и димензионисан тако да задовољи захтеве будуће војске за оцењивање квалитета средстава НВО, којима ће се она опремати. Неопходни су само савременије лабораторије и уређаји. А то је већ инвестиција за будућност. ■

Минобацач 82 мм

НАОРУЖАЊЕ ПОД ЛУПОМ

Прва и најважнија организациона целина Техничког опитног центра је Сектор за наоружање, јер су сва средства која су усвојена у НВО Војске верификована у њему – сви типови оружја и оруђа, муниција разних калибара, минско-експлозивна средства, те системи за управљање ватром.

Вишецевни бацачи ракета *пламен, огањ, оркан*, противтенковски ракетни системи *маљутка, оса, зоља*, ракетни системи противвоздухопловне одбране *стрела, игла*, ракетни системи ваздух-земља *муња, гром* и многи други памте се по месецима полигонског

ПУШКА М-21

Ниједно средство из области класичног наоружања није било у последњих двадесет година подвргнуто тако детаљним и обимним испитивањима као пушка М-21. То је и разумљиво с обзиром на чињеницу да је аутоматска пушка основно, најмасовније и најважније средство ратне технике у наоружању било које војске у свету.

У току завршних испитивања пушка М-21 подвргнута је лабораторијским, опитно-експлоатационим и полигонским испитивањима. Проверавана је сигурност и безбедност оружја при употреби у свим условима експлоатације, испитивани су функција и прецизности, поузданост и издржљивост, погодности за руковање и одржавање... Опитовано је према постојећим домаћим војним стандардима – стандардима народне одбране (СНО), који су често и строжи од стандарда НАТОа. Памтите се да је у оквиру завршних испитивања утрошено више од 300.000 метака.

Опитовање домаће пушке М-21

испитивања и хировитости резервисаној за моћне системе, али и вишегодишњим мукама које су испитивачима причинили током опитовања.

Такви резултати остварени су захваљујући богатом искуству стручног састава чији је рад утемељен у научноистраживачкој делатности.

Данас тај сектор чине три одељења: за класично наоружање, за ракетно наоружање и за АБХО и интендантска средства.

Квалитет средстава НВО оцењује се у завршним и верификационим испитивањима, а највећим делом ослањају се на опитовања у њиховој основној лабораторији – Полигону за испитивање наоружања у Никинцима. Наравно, користе се и други фабрички и војни полигони.

Да би обезбедили ефикасно испитивање наоружања, стручњаци у Сектору истражили су и развили методе испитивања и створили критеријуме за оцењивање тактичко-техничких карактеристика, поузданости и ефикасности борбених система. Често су сарађивали и са другим научноистраживачким институцијама у Србији.

Готово сва испитивања која се спроводе у том сектору су интердисциплинарна, те су радни тимови састављени од стручњака одговарајућих стручних профила. Према потреби укључују се и они из осталих сектора ТОЦ-а, али и из институција изван те установе.

Сектор за наоружање, сопственом мерном опремом и опре-

мом инсталираном на полигону за испитивање наоружања у Никинцима, оспособљен је за испитивања готово свих врста НВО – од наставних средстава разне намене, стрељачког оружја, ручних бацача и бестрзајних оруђа, минобацача, противоклопних оруђа, оруђа земаљске артиљерије, наоружања тенкова, минско-експлозивних средстава, до противоклопних и ПА вођених ракета и система вођења.

Такође, у том сектору испитује се (самостално или у сарадњи са институцијама и истраживачким организацијама из састава Министарства одбране и ван њега) и велики број производа из групе АБХО средстава и интендантске опреме. Испитују се средства детекције и идентификације високотоксичних материја (ВТМ), средства личне и колективне заштите, РХБ деконтаминације, средства за водоснабдевање, основна теренска одећа и она специјалне намене, обућа различитих намена, те лична и посебна опрема војника.

Сва испитивања обављају се у захтевним климатско-механичким условима (температуре од -53°C до $+74^{\circ}\text{C}$, захтеване релативне влажности, у условима транспорта, вибрација дефинисаног опсега и сл). Испитује се у складу са стандардима народне одбране који врло уско кореспондирају са стандардима НАТОа (MIL, STANAG).

Посебну делатност представљају услуге цивилном сектору, као што су испитивања противградних ракета и лансера, побољшање и ремонт постојећих невођених и вођених ракета, заваривања материјала експлозијом, испитивања привредних експлозива, заштитних шлемова, ПП апарата, заштитних опасача...

Сва мерења и резултати испитивања документују се записима у траженом облику и то у виду текстуалних извештаја са потребним графичким приказима или видео и тонским записима на различитим медијима (фотографије у захтеваним деловима ЕМ спектра, филмска трака, видео трака, компакт диск...).

Један од највећих и најзначајнијих задатака који је последњих година Сектор имао јесте завршно испитивање аутоматске пушке 5,56 мм М-21 (ПА 5,56 мм М-21). Поред конструктора, произвођача и тактичког носиоца који су развили то средство, и ТОЦ је, завршним испитивањем и указивањем на недостатке пушке који су морали бити отклоњени, знатно допринео у постизању квалитета који данас краси то оружје.

Пушка М-21 је положила све предвиђене тестове и уврштена је у наоружање Војске Србије. На тај начин Војска је добила савремено и перспективно оружје, које ће сигурно бити занимљиво и као извозни артикал.

Реализовано је и неколико значајних пројеката, међу којима се издвајају два: „Геодетски премер полигона и уређење тачака на ПН“ и „Артиљеријско гађање на уређеном и неуређеном полигону,

уз примену уређаја ГБ-6, ласерског даљиномера и ГПС уређаја на територији Србије“.

У оквиру првог пројекта током протекле године употпуњен је систем графичке радне станице за топографско-геодетску припрему спољнобалистичких испитивања на полигону у Никинцима и у Сектору. Комплетиран је и мерни ГПС систем за осматрање, пресецање и геореференцирање падних тачака артиљеријских пројектила. Такође, у Војногеографском институту обучен је кадар за рад у ArcGIS 9.0 софтверском пакету.

Други програм (у комбинацији са програмским пакетом ArcGIS и дигиталном картом уређеног или неуређеног полигона)

УНИФОРМА

Досадашњом употребом војничке униформе показало се да она није прикладна за сва годишња доба и да је потребно да се унапреди и осавремени. У току су развој и испитивање новог модела униформе М-03. Тај комплет је употпуњен новим деловима: зимска и летња капа, мајица са рол-крагном, комплет пододела и маскарна мајица кратких рукава, уз одговарајуће моделе војничких чизама.

УНАПРЕЂЕНИ ТЕНК М-84

Тенк М-84 АБ1 достојни је наследник претходника М84А и М84 АБ. Повећана му је ватрена моћ, ниво укупне заштите, а знатна пажња посвећена је повећању примарне балистичке заштите, унапређењу борбене покретљивости и друго. Сва та унапређења детаљно су испитана на полигону и потврђене су планиране перформансе.

омогућава прецизно планирање, надгледање опита и њихово безбедно извођење. Предност је што се готово тренутно добијају подаци о координати падне тачке, правцу равни гађања, контролним угловима осматрачница у односу на репере, те о разним другим комбинацијама података који могу затребати у теренским условима испитивања средстава НВО.

Поред програма за Војску и МО, у Сектору су реализована и бројна испитивања за потребе извоза на инострано тржиште.

Тако је, због сертификације, испитивана *невођена ракета 122 мм Г-2000*, коју је пројектовало предузеће ЕДерго из Београда.

Истовремено, организовано је неколико приказа за стране делегације. Истиче се приказ за делегацију МО Ирака, коју је предводио министар одбране. Том приликом, гостима су представљена сва средства за блиску ватрену подршку која се производе у Републици Србији. После презентације, потписан је значајан уговор предузећа наше одбрамбене индустрије са Ираком.

И током протекле године у ТОЦ-у су пружене услуге из области испитивања и сертификације средстава НВО и шлемова за заштиту у индустрији. Корисници нису имали техничке приговоре на квалитет испитивања, што је био знак да су урађена стручно и квалитетно.

Треба поменути да су полигонска испитивања извођена са смањеним бројем запослених на полигону за испитивање наоружања у Никинцима, а тај проблем решаван је добром организацијом и стручном помоћи Сектора за наоружање. ■

ЗАШТИТНА МАСКА

За потребе опремања Војске Србије тренутно се развија и испитује нови модел заштитне маске, чија је образаина, за разлику од модела претходне генерације, израђена од савременијег материјала. Као погодности истичу се могућа уградња корекционих стакала за људе који носе наочаре, уградња комбинованог филтера са леве или десне стране (неопходно за леворуке особе ради несметане употребе ватреног оружја), бољи трансфер говора захваљујући урађеној говорној мембрани и могућност конзумирања течности у контаминираној атмосфери преко стандардног навојног прикључка.

ДОПРИНОС

О томе колики је значај Сектора за наоружање у ТОЦ-у говори податак да је током протекле године реализовано тридесетак завршних и верификационих испитивања, 179 полигонских испитивања, при чему је на полигону испалено више од 3.600 пројектила великог и око 50.000 малог калибра, а израђено је и тринаест научних радова.

модернизована је и проширена артиљеријска радионица, дограђени су и модернизовани ватрени положаји и осматрачница. Изградњом тих објеката полигон је добио свој садашњи изглед.

Данас полигон располаже са пет уређених положаја (пласмана) за испитивање НВО. Током године ту се изведе у просеку око 250 задатака испитивања разних врста оружја, оруђа, ракетних система, муниције, минско-експлозивних средстава и других, за потребе истраживања, развоја, завршних испитивања или испитивања производње. Такође, ту се пружају услуге установама и предузећима изван Војске. У њему се испитују противградне ракете, обављају климатомеханичка и разна друга испитивања квалите-

та техничких производа за потребе цивилног тржишта.

Током опитовања посебна пажња посвећује се мерама безбедности и заштите на раду, редовно се одржава веза са контролом лета и предузимају се све остале потребне мере заштите.

За сва спроведена испитивања средстава НВО на полигону обрађују се подаци мерења путем њихове рачунарске мреже, издају протоколи или записници о извршеном испитивању.

Последњих година ту су успешно испитивани бројни моћни борбени системи. Запослени у Полигону дали су свој удео у потврди свеопшних сазнања о квалитету урађених побољшања на тенку М-84АБ1, а дуготрајним испитивањем, са или без гађања, добијени су и врло охрабрујући резултати у опитовању савремене самоходне топ-

ВАТРЕНА ЛАБОРАТОРИЈА

Најважнија лабораторија ТОЦ-а је Полигон за испитивање наоружања у Никинцима. Он је један од кључних адута за будућност те установе, а, посебно је значајно да је на њему успостављен систем менаџмента квалитетом према захтевима стандарда SRPS/ISO 9001:2001 и SRPS/IEC 17025:2006.

Игром случаја тај полигон је много старији од матичне установе – основан је још 1951. године као „Централни полигон Генералне дирекције индустрије муниције“. За локацију је изабран врло погодан равничарски терен код села Никинци, удаљен 85 километара од Београда и 20 километара од Шапца. На избор те локације пресудан утицај имали су повољни климатски услови, правац главне директрисе север-југ са изласком на леву обалу реке Саве, близина друмских и железничких комуникација и некултивисано мочварно земљиште. Целокупна површина полигона износи 3.060 хектара. Посебно је издвојен земљишни простор за смештај убојних средстава „Баругана“, који се налази на површини од 8,78 хектара.

Изградња полигона у Никинцима започела је 1950. године и до 1953. направљени су основни објекти. У периоду од 1970. до 1980. године изграђени су многи нови садржаји за потребе испитивања противоклопних вођених ракетних система, али и лабораторија балистике на циљу. У наредној деценији модернизована је постојећа инфраструктура и започета градња новог објекта за пиротехничке радове. Изграђен је пласмена за испитивање близинских упалача,

хаубице 155мм *нора* Б-52. Остварен је респектабилан домет (око 45 км), постигнут са класичним артиљеријским оруђем. На полигону је испитивана и модернизована хаубица 105 мм М56/33, те ЛРСВ 122/128 мм (усавршени електронски окидач за систем *огањ*).

Посебно значајно било је опитовање аутоматске пушке 5,56 мм М21, коју је пре неколико година израдила крагујевачка *Застава*. Та пушка је предвиђена за уништавање незаштићених и заштићених циљева (балистичким прслукотом) на даљини до 500 м. Коришћењем потцебног бацача гранате обезбеђује се ефикасна ватрена подршка на појединачне и групне циљеве, а димне гранате успешно праве димну завесу на даљинама до 400 м. Све те особине потврђене су дуготрајним верификационим завршним испитивањима на полигону.

ВАТРЕНИ ПОЛОЖАЈИ

Полигон располаже са пет уређених положаја (пласмана) за испитивање НВО. Пласман А обезбеђује испитивања домета до 8.000 м, провере прецизности оруђа гађањем на вертикалну мету, испитивање сигурности упалача гађањем у препреке и сва друга опитовања на оруђима. Пласман Б служи за испитивање артиљеријских оруђа већих калибра домета до 12.000 м. Пласман Ц издвојен је ван полигона и омогућава испитивања артиљеријско-ракетних система домета до 22 км. На пласману Д опитују се артиљеријска оруђа и све врсте минобацача домета до 6.000 метара.

Пласман ПТР служи за испитивање вођених ракетних пројектила. Он је посебно уређен и опремљен са три електронска кинетеодолића који могу да сниме комплетан лет ракете. Обрадом снимака добијају се сви параметри лета ракете, рада система вођења и поготка у мету са великом тачношћу.

ОПАСНОСТИ ПРОФЕСИЈЕ

Иако се на полигону води рачуна о безбедности људи, дешавале су се многобројне незгоде. Током 56 година, колико постоји, погинуо је један човек услед дејства бестрзајног топа. Двојица су остала без вида, један без шаке, а другом је страдала подлактица. То су најтеже повреде по сведочењу очевидца, а оне ситне, брзо се заборављају. Ипак, памти се како су се распале три хаубице 122 мм, како су више пута дејствовали пројектили одмах по изласку из уста цеви, пуцале цеви топа, минобацач, а препричава се када је целокупна посада преживела експлозију у тенку.

Било је и згода. На пример, када је *маљутка*, која је носила бојну главу, кренула према испитивачима. Или када су се осматрачи нашли на злом месту па су замало постали мета. Најтежи случај збио се када је, понајвише грешком нишанције, непланирано испален рафал из *пламена* 128 мм.

Противоклопни ракетни систем „бумбар“

ЕЛЕКТРОНСКО СРЦЕ СИСТЕМА

Електронски и електромеханички саставни делови, електроенергетски уређаји и подсистеми уграђени у сложене борбене системе, те електронска средства наоружања и војне опреме испитују се у Сектору за електронику. Та организациона целина Техничког опитног центра некада је била посебна по броју лабораторија које је имала у свом саставу – чак девет. Данас Сектор чине три одељења – за везу и криптотехнику, за електроенергетику и утицај околине, и за радарску, рачунарску и оптоелектронску технику. Електроника је изузетно важна јер чини срце свих система.

У њиховим лабораторијама сада је пуно разноразних прецизних инструмената и опреме у које се гледа са страхопоштовањем. Одељење за везу и криптотехнику постоји још од оснивања ТОЦ-а и у њему је испитивано више модела средстава НВО, а у новије време пружа услуге и цивилном сектору.

Испитивања и оцењивања обављају се сагласно утврђеним захтевима. А неке од делатности тог одељења су: провера електричних и функционалних карактеристика електронских уређаја и електронских система; антена, антенских система, те њихових компоненти и прибора; карактеристике рада уређаја након излагања утицајима околине и екстремним радним температурама; рад и одлике уређаја у реалним условима експлоатације (након уградње на оруђа, оруђа и возила); испитивање поузданости и трајности, електромагнетске компатибилности компоненти, уређаја, подсистема и система.

У том одељењу обављају се хомологациона, верификациона и завршна испитивања уређаја и система из домаћег развоја, верификациона испитивања узорака готових производа (уређаја и система) са домаћег и иностраног тржишта.

дељење је акредитовано код Српског акредитационог тела као лабораторија за мерење радиофреквенцијских сметњи информатичке опреме, електричних апарата, уређаја, постројења, индустријских, научних и медицинских уређаја, возила, пловила, алата и постројења на моторни погон. Такође, уживају поверење Института за стандардизацију за хомологацију возила и подскопова у погледу електромагнетске компатибилности.

Основна делатност Одељења за електроенергетику и утицај околине је испитивање и оцењивање усаглашености са утврђеним захтевима следећих средстава: електромашинских и електрохемијских извора електричне енергије, електроенергетских инсталација и опреме борбених и неборбених оруђа, уређаја енергетске електронике, средстава специјалне намене, заштитних шлемова (електроизолационе карактеристике), противпожарних апарата (отпорност на утицаје околине и одлике гашења електричне инсталације под напоном) и др.

У Одељењу се прегледа и оцењује спецификација електронских саставних делова уређаја домаће и стране производње на завршним, верификационим и хомологационим испитивањима.

Посебно су занимљива испитивања отпорности на механичке и климатске утицаје околине која се спроводе за кориснике из МО, Војске и цивилних организација. Проверавају се следећи утицаји:

ЕЛЕКТРОМАГНЕТСКЕ СМЕТЊЕ

Посебно занимљиво је опитовање имуности возила на електромагнетске сметње. Пољем велике јачине делује се на возило и посматра се да ли ће доћи до нежељеног одзива у основним функцијама. Та испитивања постају све значајнија за безбедност у саобраћају у време експанзије коришћења електронских склопова у возилима.

Тестирање
електромагнетске
компатибилности

ПОСЛЕДЊА ПРОВЕРА

Борбена средства, међу која спада и ЛРСВ 128 мм М77 огањ, имају најстроже захтеве од свих средстава која се испитују – средство мора да исправно и поуздано функционише када војнику од тога зависи живот, на пример у борбеним дејствима, а исто тако не сме да делује када може да угрози сопствене снаге или када се пун лансер креће у колони своје војске док иде на ватрени положај.

Завршни чин испитивања усавршеног електронског окидача у Никинцима било је полигонско гађање – последња провера квалитета средства која може да открије и потенцијалне скривене мане. То су уједно најстрожи и најскупљи делови испитивања, јер цена једног пројектила надвисује све остале трошкове. Са посебном пажњом се због тога приступило припремама, писању програма за гађање и преиспитивању на више инстанци у ТОЦ-у. Усвојени програм садржао је најтеже услове гађања у којима се средство налази при реалним условима употребе. Током свих тих провера окидач је морао да покаже поузданост и безбедност у раду. На полигону у Никинцима успешно је испитано функционисање целог система и то јединичним гађањем са осам бојних ракета 128 мм М77 огањ, и рафално са 32 бојне ракете М122/128 град.

вибрације, потреси, удари, снижена и повишена температура, повишена температура са влагом, цикличне промене температуре, слана магла, плесан, заптивност.

За климатска испитивања Одељење располаже са 25 климатикомора радног простора од 6.400 цм³ до 20 м³, температурног опсега од -80 до +200 степени Целзијуса, са променом релативне влажности до 95 одсто. За механичка испитивања користе се вибратори фреквентног опсега од 5 до 3.000 Hz, максималног убрзања до 60 г. Имају машине за потресе са максималним убрзањем 40 грама, те уређаје за ударе са максималним убрзањем 1.000 грама. Сва испитивања обављају се према домаћим и међународним стандардима.

У трећем одељењу тог сектора – за радарску, рачунарску и оптоелектронску технику – испитују се радарски и радиоизвиђачки системи и опрема, рачунарска опрема и софтвер, електронски мерни и регулациони уређаји, системи техничке заштите, те оптички и оптоелектронски уређаји, пасивни и ИЦ ласерски уређаји, а мере се и фотометријске величине и карактеристике ласерских уређаја.

Стручњаци из тог одељења недавно су учествовали и у испитивању прототипске партије усавршеног електронског окидача (УЕО) којим је унапређен самоходни вишецевни лансер ракета огањ.

Након опитовања квалитета у лабораторијским условима, уграђен је нови окидач на лансер возила ФАП 2026, проверени су функционалност и безбедности, те електричне карактеристике подклопа УЕО на интегрисаном систему. Након што је утврђена компатибилност УЕО са системом, изведена су опитно-експлоатациона испитивања (ОЕИ), чији је циљ био да се провери сигурност, поузданост и употребљивост средства у стварним експлоатационим условима и то испитивањима вожњом и полигонским гађањем.

Најпре је, током вожње по различитим теренима (макадам, ис-

пресеца на ледина и савремени асвалтни коловоз) проверен квалитет монтаже и отпорност на различите услове транспорта, а потом је, безбедности ради, проверено гађање са електрозапалјивим капслама, које се активирају уместо реалних припала на ракетама, под потпуно истим условима као при стварном гађању.

Најатрактивнији део полигонског гађања из вишецевних лансера ракета је рафално, када је лансер пун. Ако се у тим условима окидач покаже као поуздан и безбедан, онда су конструктори и произвођачи успешно обавили задатак, а ТОЦ даје позитивну оцену. У овом случају реч је о усавршеном окидачу за стари лансер који је истрпео и последње провере и показао да је и даље фасцинантно средство, како по дејству на циљу, тако и по постојећој аутоматици на оруђу (која омогућава лансирање 64 ракете за 10 минута, а 32 за само двадесетак секунди и напуштање ВП за мање од једног минута).

Сем тих практичних испитивања, треба рећи да се стручњаци тог сектора баве и научноистраживачким радом – развијају методе испитивања, израђују стандарде и друго. ■

Минерски омметар

Уређај за напајање
оптичког система

Коморе за
климо-механичка
испитивања

МЕРЕНО СНАГОМ МОТОРА

Све што се покреће снагом мотора, а препознатљиво је као борбено и неборбено возило (било да су гусеничари или точкаши) и служи за војне или специјалне намене, мора да прође посебна испитивања у Сектору за мототехничка и морнарничка средства. Најпре у лабораторијама, а потом на војним полигонима. Прецизније, мерењем механичких величина електричним путем, у тој организационој целини ТОЦ-а испитује се и оцењује усаглашеност са утврђеним захтевима борбених, неборбених, друмских, моторних и прикључних, специјалних возила, пољопривредних машина и трактора, мотора са унутрашњим сагоревањем, процесне технике, морнарничких средстава.

Рад се одвија унутар одељења: за возила, за моторе, процесну технику и инжењеријска средства, али и у одељењу за морнарничка средства.

Високостручан кадар и опремљеност лабораторија квалитетном мерном опремом омогућавају испитивање више стотина различитих карактеристика техничких производа. Неке од њих су сигурност функционисања, вучно-динамичке карактеристике, ефикасност вучног система, функционалне провере кочионог система, карактеристике система управљања и проходности, оклопне заштите.

У Сектору за мототехничка и морнарничка средства испитују се возила у фази развоја, спроводе се хомологациона и верификациона испитивања возила домаће и стране производње, израђују стандарди и методе испитивања, а у научноистраживачким радовима, на бази сопствених опитовања, публикују се научни радови у домаћим и страним часописима и научним скуповима. Сва та испитивања обављају се уз примену стандарда SRPS, CHO, ECE и интерних стандарда ТОЦ-а, и то лабораторијским и опитно-експлоатационим мерењем, односно испитивањем у стварним условима рада.

Опитовање у стварним условима спроводи се, ако је реч о моторним возилима, на различитим врстама подлога и на одговарајућим опитним стазама, тако да је обезбеђена поновљивост испитивања – врло битна претпоставка за установу каква је ТОЦ. Та испитивања могу бити и убрзана, што значи да се спроводе у најтежим условима рада и непрекидно, у обиму просечно до 30.000 км, што одговара бројци од 100.000 пређених километара у реалним условима.

У ТОЦ-у су испитивана и возила познатих европских произвођача као што су FIAT, STEYR PUCH, итд. Понекад су за неке од карактеристика „велики“ добијали и негативне оцене. Такве оцене су касније потврђивали током испитивања на својим испитним столовима или полигонима.

Сектор располаже са више од 250 различитих мерних средстава, од којих су нека основни део мерне опреме као на пример: динамометријско возило, троделна нагибно-осцилаторна платформа, моторска станица са три испитна места, анехоична комора.

Уз помоћ динамометријског возила мере се вучне карактеристике возила, трактора и радних машина, за силе вуче до 7.500 daN. Ту су и уређаји за мерење брзине, убрзања, успорења, пређеног пута, времена кретања, броја обртаја точкава и силе на команди кочнице или спојнице. Затим, опрема за испитивање функционалних карактеристика хидрауличне и пнеуматске кочне инсталације.

Нагибно-осцилаторна платформа испитно је место за борбена и неборбена возила, точкаше и гусеничаре, укупне масе до 48 тона, за испитивање бочне статичке стабилности, дела геометријских параметара проходности и поузданости носеће конструкције, система еластичног ослањања и других система ослањања у динамичким условима.

Употребом модуларног мерног система MGCplus омогућена су свеобухватна мерења механичких величина помоћу великог спектра различитих типова давача, са великом поузданошћу. А примењује се

Провера проходности возила на путном насипу

ТЕРЕНСКА ИСПИТИВАЊА

Испитивања на полигонима и теренима захтевају посебне напоре и не могу се мерити са радом у лабораторијама. Ако се симулирају ратни услови захтева се од испитивача, врхунских стручњака у својој области, посебна психофизичка спремност и напор. Опасност вреба на сваком километру, бочном и уздужном нагибу, при преласку реке пловљењем, подводним или надводним газом.

Рад на испитивању прототипова, прототипских партија па и нултих серија средстава НВО захтева и допунска знања, вештину, сналажљивост и издржљивост. Тај занат се не учи у школи.

у истраживању и развоју, тестирању опреме, калибрацији, производњи, вагарству, мобилној аквизицији података и друго.

Са више од 100.000 канала у различитим применама широм света, MGCplus систем поставља стандарде у мерењима, а широк дијапазон претварача које подржава и стандардни интерфејс за контролу преко рачунара само су неке од особина које га чине интегрисаним мерним системом.

Посебна пажња поклања се испитивању вибрација, не само због њиховог дејства на људски организам већ и због тога што оне у себи носе и „информацију“ о стању конструкције возила. Захваљују-

Испитивања пловних карактеристика модификованог БТР 50РУ, ПК

КОРИДА НА ЗЛАТИБОРУ

Приликом завршног испитивања прототипа теренског аутомобила ФАП 1118, на планини Муртеница, у рејону Златибора, у теренским условима испитивања, збио се занимљив сусрет. Два бика, очигледно млађа, издвојила су се од крда и кренула путем којим је требало да прође возило. Како се оно примицало, тако су бикови све брже трчали ка путу. Опитни возач је убрзао возило како би избегао ударац, крећући се далеко већом брзином од предвиђене за те услове пута. Бикови су били упорни у намери да ударе у возило (иако није обојено у црвено), али је и возач још упорније настојао да га избегне. Крајњим напором то му је и успело. Убудуће, возачи су добро осматрали понашање бикова, пре него што су се одлучивали за испитивање на тој стази.

ћи савременим методама структурне анализе, побуђујући и мерећи осцилације возила као целине, одређује се и оцена квалитета конструкције.

ПЛАВИ ПУТ

Одељење за морнаричка средства наставља традицију и делокруг рада Морнаричког опитног центра (МОЦ) установљеног 1980. године у Сплиту, а који је настао услед потребе да се обезбеде објективност и поновљив квалитет завршних и примопредајних испитивања бродова и осталих морнаричких средстава ратне технике.

Ратне 1991. премештен је у Тиват и при том је изгубио своју инфраструктуру и доста стручног кадра, а после референдума за отцепљење Црне Горе нашао се на копну – у Београду.

У надлежности тог морнаричког одељења у саставу ТОЦ-а данас су завршна испитивања свих средстава која користи ратна морнарица, закључно са испитивањем ратних бродова као најсложенијих средстава ратне технике. Верификује се њихова усаглашеност за тактичко-техничким захтевима, стандардима одбране, међународним стандардима и правилима класификационих друштава.

Испитивање ратних бродова подразумева опитовање брода као пловног објекта, при чему се најпре морају потврдити и устано-

вити његове маневарске и поморачке одлике, погодност за боравак посаде на њему, али и његова живавост – способност да претрпи различита оштећења, уз очување борбене способности. Потом се испитује брод као борбени систем, односно успешност функционисања свих оружаних система интегрисаних на њему и систем борбено командовања.

Како се ратни бродови израђују у малим серијама, не може се говорити о њиховој производњи, већ градњи. Из тог разлога се, готово у подједнаком обиму, спроводе завршна испитивања на свим бродовима у серији. За разлику од других средстава НВО која се завршно испитују уз учешће опитне посаде, неопходан услов за успешно потпуно завршно верификационо испитивање ратног брода јесте добро обучена посада. Дакле, верификује се целина „посада–брод“.

Једно од карактеристичних испитивања које се данас спроводи у том одељењу је мерење апсорбоване снаге пропелера, односно снимање пропелерске карактеристике погонских мотора. Добијени подаци обрађују се у реалном времену или постпроцесно софтверски, на основу чега се изводи закључак о „упарености“ мотора и пропелера. Такође, одређује се и стање мотора током експлоатације, а и оцена успешности спроведеног ремонта погонских мотора. Истим мерним системом мере се и обртни момент, линеарне и торзионе вибрације ротационих машина, те напрезање бродских и осталих машинских конструкција. ■

КВАЛИТЕТ, АЛИ НЕ И КВАНТИТЕТ

За потребе организовања једне од заједничких прослава, што је традиција у сектору, требало је да се очисти кромпир. У том тренутку на испитивању се налазила љуштилица за кромпир ЛВК-5, чију су ефикасност желели да провере у пракси. Уз „изузетне“ физичке напоре, од пет килограма неољуштеног кромпира добијено је, за веома кратко време, 250 грама савршено очишћеног кромпира у облику идеалних кугли. Закључено је да „љуштилица исправно функционише“, да задовољава у погледу квалитета, али се квантитет морао надокнадити класичним љуштењем нове количине кромпира ножем, који је набављен на оближњој пијаци.

Опитовање стабилности брода на максималном депласману

ВРХ МЕТРОЛОШКОГ БРЕГА

Данас готово да се не може замислити технолошки развој индустријски јаких држава без развијеног метролошког система. Интензиван развој тог система за индустријску примену започео је у периоду од 1939. до 1945. године, под утицајем наглог индустријског развоја услед ратне производње. Данас су то комплексни системи који покривају широк спектар величина. О значају метрологије можда најбоље говори чињеница да је она најјача у технолошки најразвијенијим државама.

Војска је, као важан чинилац сваке државе, по својој природи јако сложен систем и захтева техничку подршку у готово свим сферама привреде, посебно у области метрологије.

У систему одбране метролошка делатност спроводи се преко њихових примарних и секундарних метролошких лабораторија.

Примена ласера

ПОРЕЂЕЊЕ

У Техничком опитном центру је у периоду од 7. до 11. маја 2007. извршено потпуно поређење војног (примарног) еталона јединице електричне отпорности (ТОЦ група) са националним (примарним) еталоном јединице електричне отпорности (СЗ група) Завода за мере и драгоцене метале. Поређења су извршена помоћу компараторског моста једносмерних струја и еталон-отпорника уроњених у уљно купатило у коме је одржавана температура (на 23° С). На основу приказаних резултата одређена је нова вредност војног (примарног) еталона јединице електричне отпорности за средњи датум мерења 9. мај 2007. године.

Предлог за компарацију две групе еталона упутио је ТОЦ, а основни разлог за међусобно поређење било је одређивање нове вредности војног (примарног) еталона електричне отпорности на референтној температури од 23° Целзијуса. Вредност СЗ групе одређује се повременом компарацијом са међународним еталоном јединице електричне отпорности у Међународном бироу за тегове и мере (БИПМ) на 23° С помоћу криогеног компаратора једносмерне струје. У периоду између два поређења средња вредност електричне отпорности СЗ групе сматра се непромењеном.

ЈЕДИНСТВЕНИ

Тренутно постоји само шест акредитованих лабораторија према захтевима стандарда SRPS ISO/IEC 17025:2006 и њихов обим акредитације обухвата једну до две величине. За разлику од њих Сектор за метрологију у Техничком опитном центру акредитован је за 20 величина.

Сектор за метрологију Техничког опитног центра представља врх пирамиде тог система. У саставу ТОЦ-а су три метролошке лабораторије првог степена. Подељене су по величинама које су предмет њихових делатности. Тако да постоје МЛ-01 за примарне еталоне електричних величина, МЛ-02 за примарне еталоне микроталасне технике и оптоелектронике и МЛ-03 за примарне еталоне неелектричних величина.

Тај сектор заузима значајно место и у националној метрологији. Стручњаци запослени у њему одржавају јединство метролошког система и развијају и одржавају примарне војне еталоне. Њихов задатак је и еталонирање секундарних и радних еталона лабораторија другог степена, чиме се обезбеђује потребна следивост и тачност мерења у свим војним установама и јединицама.

Сектор за метрологију је акредитована лабораторија према захтевима стандарда SRPS ISO IEC 17025:2006 за 20 величина, а за преглед еталона и мерила из области следећих величина: једносмерни напон, наизменични напон, једносмерна струја, наизменична струја, електрична отпорност, електрична капацитивност, електрична индуктивност, однос једносмерног напона, однос наизменичног напона, АЦ/ДЦ трансфер, високонапонске величине, изобличење, радио-фреквенцијска мерења, време и фреквенција, вибрације, звучни притисак, дужина и температура.

У том сектору налазе се и примарни војни еталони за 26 величина. Тако успостављен систем квалитета и оспособљена акредитација омогућавају им и да своје услуге понуде наручиоцима ван Војске, а квалитетом могу да задовоље и најстроже захтеве у области метрологије.

Опремљени су метролошком опремом јединственом у држави. Поседују више од 35 референтних еталона и мноштво радних еталона и мерила. Метролошка следивост је остварена према нашим националним еталонима или према националним еталонима метролошки најразвијенијих земаља.

У Сектору за метрологију раде искусни стручњаци који су у оквиру научноистраживачког рада реализовали сопственим снагама, у лабораторијама, више система за аутоматизовано еталонирање мерне опреме. Њихови научни и стручни радови редовно су заступљени на најзначајнијим конгресима и симпозијумима у Србији.

Стални напредак и усавршавање није само жеља, већ и обавеза и озбиљан задатак Сектора за метрологију, како би са сродним светским лабораторијама размењивао знања и искуства, сарађивао око разноврсних компарација и ета-

Више вреди једно мерење него хиљаду мишљења

Уређај за AC/DC трансфер

лонирања. А опрема и знање којима располажу у Сектору, могу бити равноправни „саговорник“ и метролошким лабораторијама много развијенијих држава и у Европи у свету. ■

ИСПИТИВАЊЕ ВАЗДУХОПЛОВА

Интеграцијом опитних центара у јединствени интервидовски Технички опитни центар (ТОЦ), 1. августа 2006, престао је да постоји Ваздухопловни опитни центар (ВОЦ) као самостална установа. Званично та установа је основана 1949, али она наставља традицију Ваздухопловне опитне групе (ВОГ) формиране 14. децембра 1933. године. Од формирања па до 1941. године, кроз ВОГ је прошло више од 60 различитих типова и варијанти авиона домаће и стране конструкције и производње.

Сумирајући целокупан рад од 1945. године до данас, у ВОЦ-у су испитана 203 типа ваздухоплова, од чега 94 типа домаћих авиона, 60 типова страних авиона, 14 типова хеликоптера и 35 типова једрилица, али и 102 типа подобрена свих врста. Такође, испитан је велики број врста и типова ваздухопловног наоружања, електронске и електроопреме, ваздухопловних мотора и система домаћег и страног порекла.

За потребе испитивања, пилоти ВОЦ-а извели су више од 120.000 летова, а инжењери су написали око 1.600 извештаја – елабората о извршеним задацима испитивања. Током 73 године постојања ВОЦ је постао познат и признат на пољу специфичних примењених истраживања, као што су испитивања ваздухоплова у лету.

Интеграцијом у ТОЦ, састав дотадашњег ВОЦ-а сада чине два сектора који се налазе на аеродрому у Батајници – Сектор за ваздухопловна средства и Сектор за летна испитивања.

Сектор за ваздухопловна средства носилац је задатака завршних и верификационих испитивања ваздухоплова, ваздухопловних погонских група, ваздухопловне опреме, подобрена, спасилачке опреме, ваздухопловног наоружања, вучених мета и земаљских ваздухопловно-техничких средста-

ОПИТНИ ПИЛОТ

У нашој јавности појам опитни пилот често се поистовећује са пробним пилотом, што је погрешно. Опитни пилоти учествују у испитивању потпуно нових ваздухоплова док пробни опитују серијске, било да се ради о новопроизведеним или ваздухопловима који пролазе неку од фаза одржавања (генерални ремонт, повремени прегледи, поправке и сл.).

Технички опитни центар, једина је институција у Србији у којој се организовано и систематски врше летна испитивања ваздухоплова, ваздухопловне опреме и наоружања. Кључни фактор тих испитивања су опитни пилоти, искусни летачи који претходно пролазе дуготрајну и комплексну обуку. Колико је тај посао опасан говори и податак да је током испитивања ваздухоплова у лету у ВОЦ-у погинуло 13 опитних пилота.

Такође, надлежан је за развој, имплементацију, организацију и спровођење примењених истраживања везаних за нове методе мерења и процесирања измерених параметара.

Активности Сектора реализују се у оквиру три одељења: за испитивање ваздухоплова у лету, за испитивање авионике и интеграцију испитне опреме на ваздухопловима и Одељење за аквизицију у реалном времену.

Сектор је такође надлежан за пројектовање мерног система у оквиру испитивања средстава НВО и његову интеграцију на објекат испитивања. За објективизацију мерних величина користи јединствене аквизиционе системе за трајектографију и телеметријска мерења са специјалним софтверским пакетима за обраду података током испитивања и послелетним анализама.

Критеријуми за оцену перформанси и квалитета лета при испитивању ваздухоплова у лету заснивају се на домаћим SRPS и CHO стандардима, документу ПКП, али и на иностраним стандардима (JAR, FAR, MIL, OSTIV).

За постизање врло добрих резултата током испитивања различитих врста ваздухоплова и њиховог увођења у наоружање, пресудно утиче истраживачки кадар који се стално усавршава на последипломским студијама.

Поред ваздухопловно-техничких испитивања и истраживања, у Сектору се спроводи и научноистраживачка делатност.

Тестирање подвесних терета на хеликоптеру

Ваздухопловна лабораторија: Г-4 са препознатљивом шемом бојења

Тај сектор је овлашћен за обављање цивилне ваздухопловне апликације на основу *Уверења о оспособљености за испитивање ваздухоплова у лету*, које издаје Директорат цивилног ваздухопловства Србије (на основу Закона о ваздушном саобраћају). Захваљујући томе испитују перформансе и трајекторије ваздухоплова у лету, опитују ваздухопловне моторе у лету, испитују падобране и њихове делове у ваздуху, парашојдере, мере буку ваздухоплова, те утврђују услове и ограничења за коришћење ваздухоплова и ваздухопловних производа.

Управа за заштиту животне средине Министарства науке Републике Србије овластило је ТОЦ за мерења комуналне буке, а Сектор за ваздухопловна средства је носиоца те активности.

Савремена ваздухопловна средства представљају сложене системе које треба ефикасно и у одређеном року испитати на земљи и у лету. Основна карактеристика таквих испитивања су мерења разнородних електричних и неелектричних (физичких) величина. Број параметара који се мери преваходно зависи од врсте испитивања и испитиваног средства. Обично је реч о неколико десетина до неколико хиљада параметара подељених у различите фазе испитивања. За објективизацију мерења користе се сложени мултиканални мерни (аквизициони) системи, и они се састоје од два мерна подсистема од којих се један интегрише на самим летилицама, а други је компатибилна земаљска станица за пријем и обраду измерених параметара.

Техничку подршку испитивањима у лету у првом реду представљају: РСМ/ФМ телеметријски систем фирме „Loral“), високо прецизни оптодеодолитски систем „Skytrak“, „Briel & Kjaer“ инструментација за акустична мерења, падобрански аквизициони систем фирме „Pasco“, диференцијални ГПС систем „Leica 1200“ и авиони лабораторије (авион Г-4М, модернизовани *супергалеб*, авион Г-4 *супергалеб*, *утва-75*, те хеликоптер *газела*).

Тренутно се у том сектору обављају примењена истраживања на авиону Г-4МД – (развојно испитивање), *ласти* (очекује се завршно испитивање прототипа), беспилотној летелици (верификационо испитивање узорака са страног тржишта) и падобранима (испитивање узорака са страног тржишта). ■

ОПИТОВАЊЕ У ЛЕТУ

Сектор за летна испитивања (СЛИ) представља једну од најдинамичнијих и најатрактивнијих организационих целина ТОЦ-а. Надлежан је за практично извођење земаљских и летних испитивања средстава НВО из домена мваздухопловних технологија, пре свега ваздухоплова, ваздухопловне опреме и наоружања. Тај сектор је организован и намењен за подршку завршним, верификационим, хомологационим и развојним испитивањима, те а израду предлога упутства пилоту.

ЏИМИЈЕВ СУДБОНОСНИ СКОК

Пожурио је да стави падобран на леђа и весело отрчао до хеликоптера који је чекао. Неко необавештен би се зачудио толиком полету јер је тог дана скакао са новом врстом падобрана, тек купљеним и још неопробаним. Америчким. Лепо скројен, просто је позивао на скок.

Вероватно би неко други зазирао од нечега још „непровереног“ и „неиспитаног“ и осећао нелагоду, али он – старији водник Небојша Јандрић, звани Џими, опитни падобранец Ваздухопловног опитног центра, храбро је приступио овом задатку.

Иако је релативно кратко радио на месту опитног падобранца, тек неких пет месеци, Небојша се ни у ко м случају не би могао назвати новајлијом у том послу. Искусан падобрански инструктор, припадник славне 63. падобранске бригаде, члан „Небеских видри“, спортиста, такмичар, државни репрезентативац у више дисциплина, власник двадесетак медаља, рекордер у висинском скоку, са више од 1.700 падобранских скокова уписаних у падобранску књижицу, носио је у себи самопоуздање прекаљеног падобранца. Чак и неку притајену врсту дрског самозадовољства.

У својој богатој каријери скакао је из готово свих ваздухоплова и са свим типовима падобрана који се користе у Војсци. Скакао је и дању и ноћу, некад на непознате терене, некад у неповољним условима, по јаком ветру, киши и снегу. Скакао је на мале терене окру-

АЕРОМИТИНЗИ

Сектора за летна испитивања надлежан је за приказивање летних особина ваздухоплова на изложбама и митинзима. Током протеклих година они су били и носиоци међународне војне сарадње када је реч о војном ваздухопловству. Од 2003. године учествовали су на свим већим аеромитинзима у овом делу Европе, попут Кечкемета (Мађарска), Брна (Чешка), Братиславе (Словачка), Танагре (Грчка), Констанце (Румунија), Риволта (Италија).

Приказивање летних особина пред стотинама хиљада гледалаца широм Европе створило је одличну репутацију читавој војсци и држави, а наши авиони редовно се налазе на страницама еминентних светских ваздухопловних часописа.

Пилоти Сектора за летна испитивања такође су ангажовани и као чланови новосадске акрогрупе „Звезде“ која лети на олдтајмерима *галеб Г-2*, а за међународни имиџ Сектора заслужан је један од опитних падобранаца, члан падобранске екипе „Видре“ који се годинама налазе у државном врху. Прошле године били су и на светским војним спортским играма које су одржаване у Индији.

Састоји се од одељења за испитивања у лету, чете за ваздухопловно-техничко одржавање и одељења за логистику.

Летна испитивања се изводе према Плану и програму у тесној сарадњи са Сектором за ваздухопловна средства и у складу са стандардима и спецификацијама као што су JAR, FAR, MIL, ICAO. Када је реч о извођењу задатака и безбедности, опитни пилот и опитни падобранац има завршну реч. Поред бриге за личну безбедност њима се често поверава јединствено средство чији губитак може имати далекосежне консеквенце.

Чета за ваздухопловно-техничко одржавање је важан елемент у стварању услова за безбедно извршење задатака, а стечено знање из одржавања новог типа ваздухоплова припадници чете преносе јединицама за ваздухопловно-техничко одржавање приликом увођења тог типа у оперативну употребу.

жене далеководима, препрекама и крошњама дрвећа. Два пута га је кад искаче посматрао министар одбране, а приземнио се на кров зграде, мањи од одбојкашког игралишта, још „прошаран“ димњацима и громобранима... Никад није промашио, нити се повредио.

Три пута је спасавао себи живот одбацујући неисправан главни и отварајући резервни падобран. Учествовао је у обарању висинског рекорда са групом својих колега, скочивши са 9.205 метара где је жива у термометру падала до педесетог подеока испод нуле. Након двоипо минутног слободног пада, отворивши падобран тик испод 600 метара, уписао се у историју српског падобранства. Стога није ни чудо што је и овом задатку приступио опуштено. Није било разлога за бригу. Претходна два скока истог дана протекла су глатко и без проблема. Трејим је требало завршити скакачки дан.

Хеликоптер је брзо достигао висину од 1.500 метара. Небојша је кратко застао на вратима, осмотрио приказ испод себе и бацио се у плаветнило неба. Кратка задршка и отварање падобрана. Познат осећај динамичког удара услед отварања главне куполе, летимичан поглед на горе. И, невоље на видику. Купола се само делимично отворила, тек неких 60 одсто, по брзој процени искусног падобранског ока, и одмах је, очекивано, почела да се ротира и окреће, да пропада у неправилној путањи уз трзаје и љуљање. Небојша се није успаничио. Висине је било довољно и времена за реакцију на претек.

Падобрански скокови увек су атрактивни, а када их изводе опитни падобранци и ризични

Делатности СЛИ нису уско везане само за потребе оружаних снага. На основу Уверења о оспособљености за испитивање ваздухоплова у лету Савезног министарства саобраћаја и телекомуникација СРЈ, запослени у том сектору су у потпуности спремни да своје потенцијале понуде на услугу и цивилном сектору.

Хладнокрвно и прорачунато, готово рутински, анализирао је ситуацију и донео одлуку да одбаци главну куполу и отвори резервни падобран. Осматра висиномер, хвата ручицу за одбацивање и повлачи је. Нагли осећај пропадања, мала пауза ради додатне стабилности и повучена је ручица резервног падобрана уз познати трзај динамичког удара. Све је кренуло по плану. Али, када је по други пут током тог скока подигао поглед ка куполи, готово да није могао да поверује приказу који је угледао – резервна и једина преостала купола имала је исту аномалију као и главна. А треће није било.

Пренеражен и за тренутак скамењен неочекиваним развојем ситуације, Небојша у први момент није знао шта да уради. Отказ главног падобрана је, такорећи, саставни део професије. Нешто што се ту и тамо дешава, али отказ резервног!!! То просто није фер. Тога нема у падобранским приручницима. Размишљао је муњевито како да се избори са тим проблемом.

Осетио је неку врсту разочарања и беса. То је нов падобран и тако нешто, једноставно не би смело да се догоди! Ипак, готово у трептају ока, разум је надвладао емоције. Ваљало се, како је давно говорио његов инструктор, „носити са проблемима и борити без одустајања до самог краја“.

Време је истичало брзо. Падобран је ротирао у неправилној амплитуди и уз трзаје, на сваком окрету додавао још мало на брзини. Осмотрио је висиномер – 900 метара.

Падобрански аквизициони систем

Оптитеодолитски систем за испитивање

Такође, на основу Уверења о оспособљености центра за обуку ваздухопловног особља (број ТЦ-007), Министарство саобраћаја и телекомуникација Републике Србије је њихов сектор заједно са Сектором за ваздухопловна средства, овластило за обуку ваздухопловног особља за стицање дозвола професионалног пилота (ЦПЛ) авиона и хеликоптера, приватног пилота (ППЛ) авиона и хеликоптера, те за пробе и испитивање прототипова авиона и хеликоптера.

До сада је, верификацијом знања, у складу са цивилним прописима ЦПЛ, дозволу пилота авиона и хеликоптера стекло више од 100 војних пилота.

За потребе извршавања тих задатака поседују неколико ваздухоплова лабораторија у којима је, за разлику од серијских авиона,

уграђена одговарајућа испитно-мерна опрема. Поједини ваздухоплови, као што су авиони *галеб Г-2* и *супергалеб Г-4*, имају на себи препознатљиве шеме фарбања, које су познате и ван граница наше земље.

Као значајан задатак који припадници тог сектора редовно реализијују издвајају се и пробни летови након ремонта ваздухоплова за потребе Ремонтног завода „Мома Станојловић“.

У наредном периоду припаднике СЛИ и даље очекује ангажман на пољу међународне војне сарадње али и интензивирање обуке нових опитних пилота. Они ће заједно са осталим ваздухопловцима из ТОЦ-а учествовати у скорој будућности у летним испитивањима нове верзије авиона *ласта-95*, а и у развојним испитивањима нових типова ваздухоплова (пре свега Г-4МД). ■

Знао је Небојша да се са том брзином и у таквој путањи не може безбедно приземљити. Ако буде имао среће све би се могло завршити са повредама и неколико поломљених костију. Ако не буде имао...

Осамсто метара. Одлучио је да се не преда без борбе, готово инстинктивно доноси одлуку – граби конопце изнад своје главе и почиње да се пење уз њих. Дохватиће место где се догодио застој, отпетљаће га већ некако и – безбедно приземљити. Али то је лакше рећи него учинити.

Сваким његовим хватом падобран се све више деформисао и оних 60 одсто отворене куполе спало је на 50, па на 40. Ротација је постајала све јача и хаотичнија, а земља се приближавала све брже... 600 метара.

Чак и за троструког победника падобранског вишебоја, очврслог у разним спортовима, пењање уз конопце полуотвореног падобрана изискивало је огроман напор. Касније ће посматрачи са земље узбуђено причати како је подсећао на крпену лутку коју је нека невидљива сила ротираола и хаотично бацала тамо-амо, сваки пут мало брже и мало жешће.

Два пута су танки конопци исклизнули из руку у рукавицама и оба пута се упорно и тврдоглаво враћао истим путем.

Четиристо метара. Знао је да му је то вероватно последња шанса и да неће бити времена за следећи покушај. Снажно је грабио уз затегнуте конопце игноришући бол у отвордним подлактицама, покушавајући да досегне место где је купола запела у свом

отварању. Још три метра пентрања. Задњи пут је бацио поглед на висиномер. Испод 200 метара.

Колико је још времена остало? Не много. Вуци, што јаче можеш. Још два метра до критичног места. Још метар... Зачу се оштар звук трења падобранске свиле. Падобран се ослободио гвозденог загрљаја конопаца и лагано, али по његовом мишљењу преспоро, отворио.

Поглед на потпуно формирану куполу био је, како ће касније Небојша рећи, најлепши приказ у његовој каријери. Чак ни тада га није напустила присебност духа. Осмотрио је своју позицију и изабрао место за приземљење, сада већ са потпуно функционалним падобраном. А стигао је да осмотри где су пале главна купола и футрола од резервне.

Касније је утврђено да су обе куполе, главна и резервна, имале серијску грешку. Старији водник Јандрић данас има око 2.400 скокова, још више медаља и даље се успешно бави својим послом – опитује падобране.

Три године након тог догађаја, како то живот зна да намести, Небојша се у далекој Индији сусрео са власником фабрике поменутог падобрана. Тај 66-годишњи падобранац, са хиљадама скокова иза себе честитао му је на мајсторској реакцији којом је спасао сопствени живот, нагласивши да је статистичка вероватноћа да се тако нешто догоди равна 1:6.000.000.

ПРОШИРЕН ДЕЛОКРУГ РАДА

Проширујући своју делатност у области оцењивања усаглашености производа за потребе цивилног тржишта, Технички опитни центар је током 2005. године формирао Акредитовану лабораторију за испитивање и Сертификационо тело за сертификацију производа. Након оцењивања у децембру 2005. године, Акредитационо тело Србије издало је ТОЦ-у решења о акредитацији лабораторије за испитивање и акредитацији организације за сертификацију производа. Тиме је потврђено да Технички опитни центар – Центар за испитивање производа, задовољава захтеве стандарда SRPS ISO/IEC 17025 и да је компетентан за испитивања. Такође, потврђено је да Сертификационо тело формирано у Техничком опитном центру задовољава захтеве стандарда SRPS EN 45011 и да је оспособљено за обављање тих послова (сертификације производа).

Процеси испитивања у акредитованој лабораторији и сертификације производа успостављени су за четири групе производа: шлемове за ватрогасце и за заштиту у индустрији, производе који својим радом проузрокују радиофреквенцијске сметње (RSO), ручне и превозне апарате за гашење пожара (ППА) и заштитне опасаче.

Важно је напоменути да је ТОЦ једина организација у Републици Србији која је акредитована за сертификацију шлемова и сертификацију апарата за гашење пожара.

Интензивнији рад на задацима сертификације производа отпочео је 2006, после одлуке надлежних органа (царина, инспекција) да се сертификати које издаје ТОЦ прихватају за послове увоза и промета робе.

У досадашњем раду Центра за испитивање производа те установе, као акредитоване лабораторије, проверено је око 130 различитих производа из обима акредитације. Највећи број испитивања, током процеса сертификације производа, комплетно је обављен у ТОЦ-у. То само потврђује исправност одлуке руководства ТОЦ-а да се акредитује за послове испитивања и сертификације производа.

Акредитована лабораторија и Сертификационо тело вишеструко су оправдале своје формирање – запослени су слободни капацитети истраживачких сектора, повећани су присутност и углед

ЦЕЊЕНИ ВОЈНИ СТАНДАРДИ

Добро је познато да су војне структуре зачетници популаризације квалитета код нас. Вероватно из тих разлога, Војска је увек представљала највиши домет. Не без разлога. Војна индустрија је замајац технолошког напретка у свакој земљи, јер користи најсавременије технологије, и онај ко је способан да влада тим технологијама, односно да провери и испита њихов квалитет, сигурно је да може да пружи квалитетну услугу цивилном програму и унапреди методе рада и на цивилном тржишту.

Помало као анегдота делује и прича из периода када ТОЦ није имао одређене акредитације, али је имао захтеве да испита одређене производе корисника ван Војске. Иако им је предочено да не могу добити сертификат, они су инсистирали да се одређена испитивања ураде, јер је за њих већи значај од сертификата имала сама чињеница да им је проверу урадила Војска.

СЕРТИФИКАТИ

На основу извештаја Центра за испитивање производа као акредитоване лабораторије, Сертификационо тело је до сада издало 106 сертификата којима се потврђује да производи испуњавају захтеве релевантних стандарда и прописа. Сертификати су издати за 17 типова шлемова, 37 производа који својим радом проузрокује радиофреквенцијске сметње (RSO) и 52 типа апарата за гашење пожара. Истовремено, издато је шест решења о одбијању издавања сертификата јер производи нису испунили захтеве стандарда и прописа који се на њих односе. На основу извршеног надзора над сертифицираним производима издато је 26 потврда о усаглашености, којима се потврђује да су они саобразни испитиваном типу производа.

ТОЦ-а у јавности, а усавршен је истраживачки кадар за нова испитивања.

ТОЦ је на основу решења Института за стандардизацију Србије овлашћена лабораторија за хомологациона испитивања и контролу саобразности возила у односу на електромагнетску компатибилност, према правилнику UE ECE 10. До сада је у тој лабораторији, јединственој у Србији, испитан читав низ возила домаће производње (Икарбус, ФАП, ИМТ итд.), те делова и опреме возила.

Такође је, крајем 2007. Јавна установа „Југорегистар – Српски регистар бродова“ издала Техничком опитном центру потврду о признавању статуса испитне институције. Признање се односи на широк спектар испитивања која су дефинисана у 20 области – од снаге на пропелеру брода, преко карактеристика мотора до снимања интензитета буке и еталонирања мерне опреме.

Следећи позитивне резултате формирања Акредитоване лабораторије и Сертификационог тела, у Техничком опитном центру су још 2006. отпочеле активности око формирања Контролног тела. Циљ је био да Акредитационо тело Србије акредитује Контролно тело у ТОЦ-у за контролу димензија, укупне масе и осовинског оптерећења возила, возила за превоз опасних материја, контролу извођења уградње уређаја за погон направљених моторних возила на течни нафтни гас, контролисане буке у животној средини и осветљености радне опреме.

Прошле године завршене су све припремне радње око формирања тог тела и крајем године Акредитационо тело Србије извршило је акредитационо оцењивање. На основу позитивних налаза и резултата, датих у извештају о акредитационом оцењивању, очекује се доношење решења о акредитацији Контролног тела формираног у ТОЦ-у. На тај начин ће се потврдити да задовољавају захтеве стандарда SRPS ISO/IEC 17020 и да су компетентни за обављање послова контролисаног производа. Уједно, тада ће се створити услови за проширивања рада Техничког опитног центра на послове контролисаног производа за потребе цивилног тржишта.

У складу са усвојеном оријентацијом да перманентно развијају и проширују своју делатност, ТОЦ је покренуо и процес оспособљавања за испитивање опреме за рад и добијање лиценце од Министарства рада. Због тога су обављене све припремне активности.

Након успешно обављених припрема, Управи за безбедност и здравље на раду Министарства за рад и социјалну политику Републике Србије достављен је захтев за добијање лиценце за прегледе и испитивања опреме за рад. ■

Фото: документација ТОЦ-а

**ТЕХНИЧКИ
ОПИТНИ
ЦЕНТАР**

11000 БЕОГРАД, Војводе Степе 445, тел: 011 3951 421, 3951 816, 3977 266 факс: 011 3977 422
www.toc.vj.yu & e-mail: toc@toc.vj.yu

ИСПИТИВАЊЕ НАОРУЖАЊА, ВОЈНЕ ОПРЕМЕ И ТЕХНИЧКИХ ПРОИЗВОДА

Основна делатност **ТЕХНИЧКОГ ОПИТНОГ ЦЕНТРА** је испитивање и оцењивање квалитета средстава наоружања и војне опреме и метролошко обезбеђење Војске.

Поред своје основне делатности **ТЕХНИЧКИ ОПИТНИ ЦЕНТАР** обавља испитивања и мерења по захтеву корисника ван Војске, стручну експертизу, пројектовање и опремање из области испитивања, развој метода испитивања као и специјализацију и едукацију кадрова.

ТЕХНИЧКИ ОПИТНИ ЦЕНТАР има успостављен систем менаџмента квалитетом према захтевима стандарда SRPS ISO 9001:2001.

Високо стручно образовани кадрови и опремљеност лабораторија квалитетном мерном опремом омогућују испитивања:

- аеродинамике, балистике (унутрашње и спољне),
- ракетног погона, ракетне динамике,
- физичке експлозије,
- пројектила (класичних и ракетних),
- бојевих глава и упалача,
- механике балистичких система (оружја, оруђа и лансера ракета),
- система управљања ватром,
- борбених и неборбених возила,
- вођења петелица, ваздухоплова, ваздухопловне опреме и наоружања,
- ваздухоплова, перформанси и трајекторија ваздухоплова у лету
- ваздухопловних мотора и буке ваздухоплова,
- свих врста падобрана и параглајдера,
- ратних и трговачких бродова свих намена,
- бродских погонских уређаја,
- морнаричке опреме и наоружања,
- ронилачке опреме и средстава за подршку роњењу (хипербаричне коморе),
- оптике и оптоелектронике,
- електронског извиђања и ометања,
- противелектронске заштите,
- телекомуникација, радарске и рачунарске технике,
- ласерске технике и сензора,
- извора електричне енергије и енергетске електронике,
- хемијске и нуклеарне заштите,
- инжињеријских и заштитних конструкција,
- експлозивних материја и специфичних материјала и
- заштите од корозије.

